

જીવનનું સમ્યક્ સંચાલન

(Appropriate Internal Management)

નારાયણ

અનુવાદ
હસમુખ ઉપાધ્યાય

Saraswati Natwarlal Bhagwati-AMA
Centre for Leadership Development

AHMEDABAD
MANAGEMENT
ASSOCIATION

®

જીવનનું સમ્યક્ સંચાલન

(Appropriate Internal Management)

નારાયણ

**Saraswati Natwarlal Bhagwati-AMA
Centre for Leadership Development**

ગુપ્તનું સમ્યક્ સંચાલન (Appropriate Internal Management)

by G. Narayana

E-mail: narayana.guruji@excelind.com

અનુવાદ: હસમુખ ઉપાધ્યાય

E-mail: hasmukhupadhyaya@gmail.com

ISBN No. : 9789383215324

સંપાદન અને પરામર્ષ

ભરતભાઈ જે. શાહ

E-mail : aadarshamdavad@yahoo.co.in

Price: Rs.100/-

Published by

Ahmedabad Management Association

Core-AMA Management House • Torrent-AMA Management Centre

ATIRA-AMA Centre for Textile Studies, ATIRA Campus

Dr. Vikram Sarabhai Marg, Ahmedabad 380 015

Phone: 2630 8601 to 6

E-mail: ama@amaindia.org

Website: www.amaindia.org

Printed by

Shree Ambica Printng Press, Ahmedabad

સવિનય અર્પણ

આદરણીય શ્રી કાંતિસેન સી. શ્રોફ તથા
શ્રીમતી ચંદાબહેન કે. શ્રોફને
જેઓ સંપર્કમાં આવનાર પ્રત્યેક પર
સંભાળ, સેવા અને સ્નેહની વર્ષા કરતાં રહે છે જેથી સહુ શ્રેષ્ઠ
યોગદાતા બને અને વધુ સુખી થાય.

નિવેદન

‘આદર્શ અમદાવાદ’ના નેજા હેઠળ, શ્રી ભરતભાઈ શાહની પહેલ દ્વારા આદરણીય ગુરુજી શ્રી જી. નારાયણના પુસ્તક ‘Appropriate Internal Management’ અને તેમાનાં સમય, પ્રેમ, સત્ય અને જવાબદારીના શાશ્વત મૂલ્યોના ‘કેન્દ્રસ્થ વિષય’ પર ૨૫ જેટલા સ્વયંસેવક ભાઈ-બહેનોએ છ મહિના-૩૦૦ કલાકના ‘લાઈફ મેનેજમેન્ટ ટ્રેઈનીંગ ઓફ ટ્રેઈનર્સ’ના જ્ઞાનયજ્ઞ કાર્યક્રમમાં માર્ગદર્શન મેળવ્યું અને ઊંડો અભ્યાસ કર્યો.

આ પુસ્તકમાં પૂ. ગુરુજીએ ભૌતિક, માનસિક, બૌદ્ધિક અને આધ્યાત્મિક ક્ષેત્રમાં, ન્યૂટનના ગુરુત્વાકર્ષણના નિયમો જેવા અફર અને સચોટ એવા આ ચાર મૂલ્યો અંગેના નિયમો સ્પષ્ટતાપૂર્વક પ્રતિપાદિત કર્યા છે તેને પ્રત્યેક વાચક-સાધક-સ્વયંસેવક આત્મસાત્ કરશે અને આંતરિક તથા બાહ્ય સુખ, સફળતા શાંતિ અને સંવાદિતા પામશે તેવી અમોને શ્રદ્ધા છે.

‘Appropriate Internal Management’ ના સિદ્ધાંત-નિયમોને શ્રી ભરતભાઈ શાહ - એ આદર્શ અમદાવાદના જીવન ઘડતરની શિબિરોમાં સફળતાપૂર્વક અમલમાં મૂક્યા પછી જે શબ્દો-વાક્યો લાઘ્યા છે તેને તેમણે આ અનુવાદમાં સુયોગ્ય રીતે મૂકીને અનુવાદને વાસ્તવિક અને વ્યવહારુ આકાર આપ્યો છે. તે માટે અમો આભારી છીએ.

મુરબ્બીશ્રી પીયૂષભાઈ વ્યાસએ અનુવાદના મૂળ સ્વરૂપને મઠાર્યું તે માટે અને પ્રેરક પ્રસ્તાવના માટે અમો આભારી છીએ.

- અનુવાદક

આમુખ

ગુરુજી શ્રી નારાયણની રચના *Appropriate Internal Management* અતિ રસપ્રદ અને વાચકને ગહન રીતે સ્પર્શતી કૃતિ છે. વ્યક્તિત્વનાં ચાર પાસાંઓને સ્પષ્ટ કરવા ગુરુજીએ સંવાદો રચ્યા છે. વધુમાં તેઓશ્રી કહે છે કે કોઈ પણ પ્રોજેક્ટ કે યોજનાને પણ ચાર પાસાંઓ હોય છે.

ગુરુજી સમજાવે છે કે જેમ હાથની પાંચ આંગળીઓમાં અંગૂઠો નેતા છે તેમ ભૌતિક ક્ષેત્રના ચાર પાસાંઓમાં ‘સમય’ નેતા છે, મેનેજરે તેના જૂથના સભ્યો વચ્ચે નેતા બનવાનું હોય છે. આ પુસ્તક આપણને સમય, પ્રેમ, સત્ય અને ચેતનાનું મૂલ્ય દર્શાવે છે. વાચકોને આ પુસ્તક અત્યંત ઉપયોગી થશે તેની મને ખાતરી છે.

અમદાવાદ
જુન ૨૭, ૨૦૦૫

મહેન્દ્ર પટેલ
પ્રમુખ, એ.એમ.એ.

સમજ અને સંવાદિતા

જીવનના ત્રિભેટેના તબક્કે ગુરુજી શ્રી નારાયણે અમને આ પુસ્તકનો પરિચય કરાવ્યો. અમને આ રચનાની અંતરદ્રષ્ટિએ સાચી સમજ આપી અને સાચો માર્ગ દર્શાવ્યો.

‘હું’ એ વ્યક્તિ હું જે મારી સાથે છે. મારી પાસે જે કંઈ છે તેનો શ્રેષ્ઠતમ ઉપયોગ હું કરું છું. આ અંતરદર્શનથી અમારામાં દૃઢ સમજ સિદ્ધ થઈ અને અમારું જીવન બદલાઈ ગયું. અમારી ભૌતિકવાદી જીવનદૃષ્ટિ અધ્યાત્મ તરફ વળી.

આ પુસ્તક શરીર, મન, વિચાર અને ચેતના તરીકે આપણામાં રહેલી ઊર્જાઓ સંદર્ભે વાત કરે છે. તેમનાં ક્રિયાન્વિત થવા માટેની ચાવીઓ સમય, પ્રેમ, સત્ય અને જવાબદારી છે. સમજ અને સંવાદિતાની ચાવીઓ સક્રિય થતાં વ્યક્તિ ઉચિતતમ પરિણામો પ્રાપ્ત કરે છે. આ પુસ્તકનો પરમ સંદેશ છે કે સમયનો યોગ્ય ઉપયોગ કરો, પ્રેમ પ્રસારો, સત્ય જાણો અને જવાબદાર રહો. અમને શ્રદ્ધા છે કે આ પુસ્તક વાચકોમાં સંપૂર્ણ જાગૃતિ લાવશે.

કિષ્ના-મંજુલા

કે.કે. ઝૂનઝૂનવાલા, મેનેજિંગ ડાયરેક્ટર, યશ પેપર્સ, ફેઝાબાદ.

પુરોવચન

વર્તમાન વિશ્વની આર્થિક તથા ઉદ્યોગ-ધંધાની સંચાલન વ્યવસ્થા ખૂબજ જટીલ થઈ ગયેલ છે.

રાષ્ટ્રીય તથા આંતરરાષ્ટ્રીય હરીફાઈની વધતી જતી તિવ્રતા નાના તથા મધ્યમ કક્ષાના ઉદ્યોગો માટે પડકારરૂપ પરિસ્થિતિ સર્જી રહી છે ત્યારે શ્રી ગુરુજીના (શ્રી જી. નારાયણ) ‘જીવનનું સમ્યક્ સંચાલન’ (Appropriate Internal Management) નામક પુસ્તક માત્ર વ્યવસાયના સંચાલન માટે જ નહીં પરંતુ જીવન પરિચાલન માટે રાહબર બની રહે તેવું છે.

તેમણે આ પુસ્તકમાં જીવનને સમગ્રતય સ્પર્શતા કાર્યક્ષેત્રનાં સિધ્ધાંતો (૧) ભૌતિક સ્તર, (૨) માનસિક સ્તર, (૩) વૈચારિક સ્તર અને (૪) સ્વયંનું હોવું. એમ ચાર સ્તરોની વિસ્તૃત સમજૂતિ આપી છે.

તેઓશ્રી એ ગુરુ અને શિષ્ય વચ્ચેના સંવાદરૂપે સમગ્ર રજુઆત કરી છે. તે વાચક માટે ઘણી ઉપયોગી છે. ખોજમાં રસ ધરાવનારને ઉપસ્થિત થતા પ્રશ્નો સહજ રીતે આવે છે અને તેની સમજૂતિ પણ વૈજ્ઞાનિક રીતે આપેલ છે. દરેક વ્યક્તિ થોડા ઘણાં અંશે આ સ્તરોમાંથી જ કાળાનુસાર કામ કરે છે. જ્ઞાન આધ્યાત્મિક રીતે ઉપરોક્ત કાર્યક્ષેત્રોનું એકીકરણ કરે છે. જેથી વ્યક્તિ પોતાના કાર્યક્ષેત્રમાં ઉમદા પરિણામો હાંસલ કરી શકે. આ પુસ્તકનો ગુજરાતીમાં અનુવાદ કરવામાં શ્રી હસમુખભાઈ ઉપાધ્યાયે કઠીન અને અથાગ પરિશ્રમ કરેલ છે તે સ્પષ્ટ પણે દેખાઈ આવે છે.

શ્રી હસમુખભાઈ ઉપાધ્યાય શ્રી ગુરુજી સાથે ઘણા વરસોથી અંગત રીતે સંકળાયેલા હોઈને કેમીકલ એન્જિનિયર હોવા છતા પૂ. ગુરુજીનાં હાર્દને યથાવત્ ગુજરાતી ભાષામાં સુંદર રીતે પ્રગટ કર્યું તે ખૂબ જ પ્રશંસનીય છે.

આવા સુંદર કામમાં ભવિષ્યમાં પણ તેમનો સાથ અને સહકાર મળી રહે તેવી આશા. આ ગુજરાતી આવૃત્તિ વ્યવસાય સંચાલનમાં રસ ધરાવતા સર્વે માટે ઉપલબ્ધ બનાવવામાં અમદાવાદ મેનેજમેન્ટ એસોસિએશને જે પહેલ કરીને મદદ કરી છે તે ખૂબ જ આવાકારદાયક છે. વાસ્તવમાં પુસ્તકનું ફલક માત્ર વ્યવસાય નથી, જીવન સમગ્ર, હોઈ તે સર્વ શ્રેયાર્થીઓ માટે ઉપયોગી છે.

આભાર.

પીયૂષ વ્યાસ

શ્રી પીયૂષભાઈ વ્યાસ સ્ટેટ બેંક ઓફ ઈન્ડિયા, જીઆઈઆઈસી, ગુજરાત સ્ટેટ પોલિસ કોર્પોરેશન સાથે ઉચ્ચ સીટની જવાબદારી સંભાળનાર તથા ગુજરાત ફાઈનાન્સ કું. ના એસોસિએશનના પૂર્વ ચેરમેન, ફાઈનાન્સના વિવિધ અનેક ક્ષેત્રમાં અમૂલ્ય યોગદાન તથા માર્ગદર્શન આપનાર શ્રી પીયૂષભાઈ એએમએ સાથે આશરે ૨૨ વર્ષથી સક્રિય અને સ્વૈચ્છિક સેવા આપી રહ્યા છે.

અનુક્રમણિકા

નિવેદન

આમુખ

સમજ અને સંવાદિતા

પુરોવચન

ખોજ

૧

૧. ભૌતિક ક્ષેત્ર

૪

૨. માનસિક ક્ષેત્ર

૧૨

૩. બૌદ્ધિક ક્ષેત્ર

૧૮

૪. આંતરિક ક્ષેત્ર અથવા વૈશ્વિક ક્ષેત્ર

૨૯

૫. શાશ્વતતા

૪૦

૬. સ્પષ્ટતા માટે ફેમ્સ

૪૧

૭. ભેટ

૮૮

ખોજ

શિષ્ય : ગુરુજી, પ્રણામ !

ગુરુ : આવો, તમને મળીને ખુબ આનંદ થયો.

શિષ્ય : આપને ફરીથી મળવાનું સદ્ભાગ્ય મળ્યું તેથી હું ખૂબ ખુશ છું.

કેટલાંક વર્ષો પહેલા આપે આપેલ 'Appropriate Integrated Management' પુસ્તકના આધારે હું ખૂબ લાભાન્વિત થયો છું. મને તેનાથી સર્વાંગી લાભ થયો છે. અને મારા માટે તો તે મેનેજમેન્ટનો એનસાયકલોપીડીયા પૂરવાર થયો છે. એ આપવા બદલ આપનો હું ખૂબ આભારી છું.

ગુરુ : બહુ સરસ. ખરેખર તો તમારા જેવા ઉત્સાહી કાર્યશીલ સંચાલકો જ નવી કાર્ય પદ્ધતિઓ અને નવા અભિગમોનો તેના સુચારુ ઉપયોગ દ્વારા તેનું મૂલ્ય વધારે છે. એ રીતે ખરેખર તમે જ ધન્યવાદને પાત્ર છો. હું શરૂઆતથી જ તમારા પોતાના તેમજ તમારી સંસ્થાના વિકાસને જોતો આવ્યું છે. અને મને તે વાતનો અત્યંત આનંદ અને સંતોષ છે કે તમે ખૂબ જ સારા પ્રમાણમાં સંખ્યાત્મક તેમજ ગુણાત્મક પ્રગતિ કરી શક્યા છો. આજ તમે આવ્યો છો તેનું કોઈ ખાસ મહત્વનું કારણ હશે જ ! કહો, શું પ્રયોજનથી આવ્યો છો ?

શિષ્ય : આજે હું પોતાની આંતરિક શક્તિઓનો અસરકાત્મક ઉપયોગ જુદા કાર્યક્રમો, પ્રોજેક્ટ અને વ્યક્તિઓ સાથેના વ્યવહારમાં કેવી રીતે કરવો એ શીખવા આવ્યો છું. કોઈ પણ કાર્યક્રમ, પ્રોજેક્ટ કે વ્યક્તિને આપણે ક્યારે પૂરો ન્યાય આપ્યો કહેવાય ? કઈ કાર્યપદ્ધતિ અને અભિગમ આપણને પોતાને તેમજ સહભાગી અન્ય વ્યક્તિઓને પૂરો સંતોષ આપી શકે ? શ્રેષ્ઠ યોગદાન માટેના સર્વોત્તમ માર્ગો ક્યા છે તે મારે આપની પાસેથી જાણવું છે.

ગુરુ : તમે ખૂબ મહત્વનો મુદ્દો લાવ્યા છો. માનવી અનાદિ કાળથી સર્વાંગ સંપૂર્ણ માર્ગની શોધ માટે સતત પ્રયત્નશીલ છે. ઋષિઓ તેને યોગ કહે છે. બૌદ્ધો ધમ્મપદ કહે છે. જાપાનમાં તેને ઝેન નામ આપ્યું છે. મીયામાટો મુસાસીએ તેનું આલેખન પોતાની પુસ્તીકામાં પાંચ કડીઓ રૂપે કર્યું છે. આધુનિક વિચારકો તેને 'ઓપ્ટીમલ - વે' એટલે કે 'યથાર્થ અને ઉચિતતમ માર્ગ' કહે છે. આપણે

તે અંગેના વિવિધ પાસાંઓની ચર્ચા કરી ચૂક્યા છીએ અને તેને 'Appropriate Way' 'યથાર્થ માર્ગ' એવું નામ આપ્યું છે.

શિષ્ય : જી ગુરુજી. આ અંગે આપે કહેલું મને બરોબર યાદ છે. માનસશાસ્ત્રીઓના મત પ્રમાણે માનવીમાં ત્રણ વ્યક્તિત્વ હોય છે. Parent, Adult and Child. આપે માનવીમાં રહેલા ચાર વ્યક્તિત્વની વાત કરી છે. આપણામાં રહેલા આ બાળક, યુવા. પુષ્ત અને પ્રૌઢ વ્યક્તિત્વોમાં ઘુપાયેલી આંતરીક શક્તિઓને બહાર લાવી તેમજ તેમનો સમન્વય સાધી તેમાંથી એક સંવાદિત પરિપૂર્ણ કેવી રીતે ખીલવી શકાય ?

ગુરુ : ખૂબ સુંદર ! તમે એક મંગલ અને શુભ શરૂઆત કરી છે. હવે આપણે એ વિશે સ્પષ્ટ થઈ ગયા છીએ કે આપણી દરેકની અંદર ચાર વ્યક્તિત્વ છે. આપણા પોતાના વ્યક્તિત્વના આ ચાર વિભાગો નહીં પરંતુ તેને વ્યક્તિત્વના ચાર પાસાંઓ કહેવા જોઈએ.

વ્યક્તિત્વની જેમજ કોઈ પણ કાર્યક્રમ, પ્રોજેક્ટ, પ્રવૃત્તિ કે યોજનાને પણ ચાર પાસાંઓ હોય છે.

આપણે યાદ કરી લઈએ કે તામસિક વ્યક્તિ શારીરિક કક્ષાએ, રાજસિક વ્યક્તિ માનસિક કક્ષાએ અને સાત્વિક વ્યક્તિ બૌદ્ધિક કક્ષાએ કાર્યશીલ હોય છે. વધુમાં એ પણ જાણી લઈએ કે જ્ઞાની, નિર્ણાયક કે સાક્ષી પ્રત્યેક તબક્કે આત્મા કે ચૈતન્ય સ્વરૂપે સ્થિત હોય છે. દરેક માનવી માટે કરવું, અનુભવવું, વિચારવું અને હાજર હોવું એમ કુલ ચાર અવસ્થાઓ હોય છે. જ્યારે આપણે ગુલાબના ફુલનું ચિત્ર જોઈએ છીએ ત્યારે લાગે છે કે, આ એક સુંદર ગુલાબ છે. મનથી વિચારતા એવું અનુભવાય છે કે આ ગુલાબ નહીં પરંતુ ગુલાબનું ચિત્ર છે અને એના ઉપર ઊંડાણભર્યું ચિંતન કરતાં આપણને સમજાય છે કે એ ગુલાબ નહીં પરંતુ કાગળ પર દોરેલા ગુલાબનું સુંદર ચિત્ર છે. ખરેખર સત્ય તો એ જ છે કે 'કાગળ પર સુંદર ગુલાબનું ચિત્ર દેખાઈ રહ્યું છે.'

કાગળ, ચિત્ર, સુંદરતા અને ગુલાબ એ ચારેય પાસાંઓની સાચી સમજણ એ પરિપૂર્ણ સમજણ છે અને એનાથી જ વિષયને પૂર્ણ ન્યાય મળે છે. આવી પરિપૂર્ણ સમજણથી સંતોષ મળે છે.

મોટા ભાગની પરિસ્થિતિઓમાં માણસ કુલ ચાર પૈકીના માત્ર એક કે બે પાસાંઓને ધ્યાનમાં લઈને તેને આધારે જ પ્રતિક્રિયા આપે છે અને તેથી સામેની વ્યક્તિને પૂરો સંતોષ મળતો નથી.

શિષ્ય : ગુરુજી, હવે હું વિચારી, અનુભવી તેમજ જોઈ શકું છું કે આપ મને દાર્શનિકતાની ખૂબ ઊંચી ભૂમિકા પર લઈ ગયા છો. આપની હિતકારી વાણીનું શ્રવણ મારા માટે અદ્ભુત અને આહ્લાદક છે. હવે આપ મને એ સમજાવો કે આ સિદ્ધાંતોને રોજ-બરોજના જીવનમાં કેવી રીતે આચરવા ?

આપે જે કહ્યું છે કે સૈદ્ધાંતિક સત્ય સ્વરૂપે છે, વળી આ સિદ્ધાંતો અત્યંત સોહામણા અને આત્મસંતોષ આપનારા છે. પરંતુ તેને જીવનના તાણાં-વાણાંમાં કેમ કરીને વણવા? કેટલા માણસો તેને આચરણમાં ઉતારીને તેનો લાભ મેળવીને સફળતાના શિખરોને આંબી શકે ?

ક્યારેક આપણે જે જોઈએ છીએ તેને અનુરૂપ કાર્ય કરીએ છીએ અને તે સંબંધિત લાગણી, વિચાર કે સત્ય હકીકતને ધ્યાનમાં લેતા નથી. તો વળી ક્યારેક આપણે આપણી લાગણીથી દોરાઈ જઈને તેની પ્રતિક્રિયારૂપે કાર્ય કરીએ છીએ અને તે સંબંધિત જોયેલું, વિચાર તેમજ વાસ્તવિકતાને અવગણીએ છીએ.

ક્યારેક એવું પણ બને છે કે આપણે વિચારથી પ્રેરાઈને કાર્યપ્રવૃત્ત બનીએ છીએ અને જોયેલું, લાગણીઓ અને વાસ્તવિકતાથી વેગળા રહીએ છીએ.

ખરું તો એ છે કે આપણે વાસ્તવિકતાને સમજીએ, અને જે દેખાય છે, અનુભવાય છે, અને વિચારવાથી સમજાય છે તેને પણ જાણીએ.

આ રીતે તમામ દષ્ટિકોણોથી સમજવામાં આવે તો વસ્તુનું યથાર્થ પૂર્ણ સ્વરૂપ જાણવા મળે છે.

ગુરુ : વાસ્તવિકતા સમજવા અને તેનો અનુભવ કરવા આપણે વસ્તુના ભૌતિક સ્વરૂપ, તેના પરત્વેની લાગણી અને તે અંગેના ચિંતનાત્મક વિચારવિમર્ષમાંથી પસાર થઈને તેને પેલે પાર પહોંચવાનું છે, જ્યાં માત્ર હોવા પણ જ હોય છે. આપણે ફરીથી કાલે મળીશું ત્યાં સુધી આના પર ચિંતન મનન કરજો.

શિષ્ય : જી, ગુરુજી. ખૂબ ખૂબ આભાર, આવતી કાલે મળીશું.

૧. ભૌતિક ક્ષેત્ર

ગુરુ : આવો, કેમ છો ? અહીં મારી નજીક બેસો. હવે આપણે તબક્કાવાર એક પછી એક એમ મુદ્દાસર આગળ વધીશું. તમે મન, બુદ્ધિ અને આત્મા સહિત એકાગ્રતાપૂર્વક મારી સાથે રહેજો.

કુલ ચાર પ્રકારના ક્ષેત્રો છે. જેમાં દરેક વ્યક્તિ રહેલી છે.

સૌથી પ્રથમ ભૌતિક ક્ષેત્રની વાત કરીશું.

ભૌતિક ક્ષેત્ર એ ક્ષેત્ર છે જેમાં ભૌતિકશાસ્ત્ર (પદાર્થ વિભાગ) ના નિયમો કાર્ય કરે છે. આપણે સૌ આ ભૌતિક ક્ષેત્રમાં જ રહીએ છીએ અને આવાગમન કરીએ છીએ. વસ્તુઓ અને પદાર્થો પણ ભૌતિક ક્ષેત્રમાં જ રહેલાં છે. કારખાના, શહેરો, નગરો, દેશો, મહાસાગર, ગ્રહો, તારાઓ અને આકાશગંગાઓ આ બધું પણ ભૌતિક ક્ષેત્રમાં રહેલું છે. જેકંઈ જોઈ, સાંભળી, સુંઘી, ચાખી કે સ્પર્શી શકાય છે તે બધું પણ ભૌતિક ક્ષેત્રમાં રહેલું છે. બધા કાર્યો અને બધી પ્રવૃત્તિઓ ભૌતિક ક્ષેત્રમાં જ થાય છે. સૌ પ્રથમ તમારે ભૌતિક ક્ષેત્રના નિષ્ણાંત બનવાનું છે. ભૌતિક ક્ષેત્રમાં ત્રણ પરિમાણ રહેલાં છે. જેને આપણે સૌ જાણી શકીએ છીએ અને તેમાં રહીને પ્રવૃત્તિઓ કરી શકીએ છીએ. ગણિત કે ભૌતિક શાસ્ત્રની પરિભાષામાં આ ત્રણ પરિમાણોને X, Y અને Z ધરીઓ તરીકે ઓળખમાં આવે છે.

રોજિંદા વ્યવહારુ ઉદાહરણથી આ વાત સમજાવે આગળ વધવું કે પાછા જવું તે 'X-પરિમાણ' (દિશા)માં થાય છે જેમણે કે ડાબે જવું (આજુ બાજુ) તે 'Y-પરિમાણ' (દિશા)માં થાય છે અને ઉપર કે નીચે જવું (ઊભું સ્થળાંતર) તે 'Z-પરિમાણ' દિશામાં થાય છે. કોઈ પણ બિંદુનું સ્થાન નક્કી કરવા આ ત્રણ પરિમાણોને દર્શાવવા જરૂરી છે. દરેક સરનામું પણ આ ત્રણ પરિમાણથી જ બતાવી કે શોધી શકાય છે. કોઈના પણ ઘેર પહોંચવા માટે શેરી, મકાન અને માળની જાણકારી જરૂરી છે. આ ત્રણ પરિમાણોનું જગત ન્યૂટન રચિત ભૌતિક શાસ્ત્રના નિયમોને આધારે ચાલે છે. ન્યૂટનનું પદાર્થ વિજ્ઞાન નિરપેક્ષ સમય અને નિરપેક્ષ અવકાશના

આધાર પર કાર્ય કરે છે તથા સર્વ સ્થિત અને ગતિશીલ પદાર્થોના બળ, દળ અને પ્રવેગ તેમજ ક્રિયા અને પ્રતિક્રિયા વિશે સ્પષ્ટતા કરે છે.

ચાલો, હવે આપણે ન્યૂટનના પદાર્થ વિજ્ઞાનના નિયમોને પ્રોજેક્ટ, પ્રવૃત્તિ કે કાર્યક્રમને લાગુ પાડીએ. વિચારવાની આ નવી પદ્ધતિ ગણાશે.

આ માટે ન્યૂટનના ત્રણ નિયમોમાં યોગ્ય ફેરફાર કર્યા પછી નિયમોનું સ્વરૂપ નીચે પ્રમાણે જણાશે.

૧. જ્યાં સુધી બાહ્ય બળ લગાડવામાં ન આવે ત્યાં સુધી પ્રોજેક્ટ, કાર્યક્રમ કે પ્રવૃત્તિ તેની મૂળ સ્થિતિમાં અથવા મૂળ ગતિમાં સ્થિત રહે છે.
૨. પ્રોજેક્ટ, કાર્યક્રમ કે પ્રવૃત્તિનો વિકાસ તેના પર લગાડવામાં આવતા સંસાધનોના પ્રમાણમાં અને પ્રોજેક્ટના કદના વ્યસ્ત પ્રમાણમાં હોય છે.
૩. પ્રત્યેક કાર્ય પહેલ (નવીન કાર્ય)ને તેને સંબંધિત પ્રતિક્રિયા અથવા પ્રતિભાવ હોય છે.

આપણે આ નિયમોને સમજીએ.

પ્રથમ નિયમ કહે છે કે જ્યાં સુધી સંચાલકીય કે નેતાકીય બળ લગાડવામાં ન આવે ત્યાં સુધી હાથ ધરેલ પ્રોજેક્ટ, કાર્યક્રમ કે પ્રવૃત્તિ વેગવંત બનતા નથી અથવા તેના વિકાસની ગતિમાં વૃદ્ધિ થતી નથી. **બીજો નિયમ** એમ બતાવે છે કે જેમ પ્રોજેક્ટ કે કાર્યનું કદ મોટું અને વિશાળ હોય તેમ વિકાસને માટે નેતાકીય અને સંસ્થાગત સંચાલકીય બળ વધુ મોટા પ્રમાણમાં જોઈએ.

ત્રીજા નિયમનો અર્થ એમ થાય છે કે કોઈ ક્રિયા કે કાર્ય પહેલ રૂપે કે હાથ ધરવામાં આવે તેને માટે કાર્યને અનુરૂપ પ્રતિક્રિયા કે પ્રતિભાવ હોય છે. કાર્ય કરનારે આવા પ્રતિક્રિયા અને પ્રતિભાવને માટે અગાઉથી જ તૈયાર રહેવું જોઈએ.

અત્રે જોઈ અને સમજી શકાય કે સમગ્ર ભૌતિક ક્ષેત્ર માટે 'ગતિ' એ ચાવીરૂપ પાસું છે. ભૌતિક ક્ષેત્રના આ ત્રણ નિયમો જીવનની અને પરિસ્થિતિઓમાં લાગુ પડે છે અને ખરેખર તો એ નિયમો પ્રમાણે જ બધું બનતું હોય છે. પરંતુ ભૌતિક

ક્ષેત્રમાં આ સિવાય પણ એક મહત્વનું પરિમાણ રહેલું છે. ભૌતિક ક્ષેત્રના આ ચોથા પરિમાણને સૌ પ્રથમ ક્રાંતિકારી પથદર્શક સાપેક્ષવાદની થીયરીના સંશોધક એલ્બર્ટ આઈનસ્ટાઈને પારખ્યું હતું.

અવકાશનું ચોથું પરિમાણ ‘સમય’ છે. સાપેક્ષતાના સિદ્ધાંતે સમય અને સ્થળના વિચારોમાં ક્રાંતિકારી ફેરફારો સર્જ્યા છે. સામાન્યપણે કહી શકાય કે બનતી કોઈ પણ ઘટના કે પ્રસંગ એ અવકાશ ક્ષેત્રમાં કોઈ એક ખાસ સ્થળે અને ખાસ સમયે બનતી ઘટના છે.

તેથી પ્રસંગ કે ઘટનાને પૂર્ણપણે આલેખવા X, Y અને Z એ ત્રણ ઉપરાંત ચોથું સમયનું પરિમાણ પણ બતાવવું જરૂરી છે.

કોઈ પણ વ્યક્તિને મળવા માટે શેરી, મકાન અને માળની વિગતો ઉપરાંત તે વ્યક્તિ ક્યા સમયે મળશે તે જાણવું પણ અત્યંત જરૂરી છે.

આ રીતે સમજી શકાય છે કે સમય એ સર્વ પરિમાણો પૈકીનું ચાવીરૂપ પરિમાણ છે. હવે વહીવટી કે વ્યવસ્થાકીય પરિસ્થિતિમાં અને કાર્યોમાં સંચાલકો તરફથી અપાતા પ્રોત્સાહન અને પ્રેરણા તથા રખાતા ધ્યાન અને કાળજી એ ન્યૂટનના નિયમોમાં બનાવાયેલું ‘બળ’ છે. જવાબદાર આગેવાન કે મેનેજર પોતાનામાં રહેલો ઉત્સાહ, સ્વયં પ્રેરણા અને સ્ફુરણાને પ્રોજેક્ટ, કાર્યક્રમ કે પ્રવૃત્તિ માટે પૂરતો સમય ફાળવી તેનું ધ્યાન રાખે છે અને મહત્વ આંકે છે.

‘સમય’ ભૌતિક ક્ષેત્રમાં વસ્તુઓ અને સંબંધોનું સુચારું સંચાલન કરવામાં ‘ચાવીરૂપ’ પરિમાણ છે. સમય આપવામાં ન આવે તો પ્રવૃત્તિ ઉપેક્ષિત રહે છે. ‘સમય’ એ ખરેખર ભૌતિક ક્ષેત્રનું સારભૂત તત્ત્વ છે. સમયમાં જ બધું નવું ઉદ્ભવ પામે છે, સમયમાં જ બધું ચાલે છે અને વિકસે છે અને સમયમાં જ બધાનો નાશ થાય છે. સમય પર પ્રભુત્વ મેળવો અને ભૌતિક ક્ષેત્રના અધિકારી બનો.

અગત્યના અને મહત્વના કાર્યોને તમે પૂરતો સમય ફાળવો છો કે નહિ તે વિચારો. તમારા માણસોને તેમજ તેમના પ્રશ્નોને માટે તમે પૂરતો સમય ફાળવો છો કે કેમ ? તમે જરૂરી તમામ, મીટીંગો તેમજ મુલાકાતો માટે તથા તમારા

વ્યક્તિગત કાર્યો માટે પૂરતો સમય ફાળવો છો ?

શિષ્ય : અદ્ભુત છે આ વાત ! ગુરુજી, સામાન્ય રીતે અમે સમયને ભૌતિક ક્ષેત્રનું ચાવીરૂપ પાસું ગણતા નથી. હવે આપની પાસેથી અહીં સુધી હું જે સમજી શક્યો છું તે સારરૂપે કરી જાઉં છું.

X,Y અને Z ભૌતિક ક્ષેત્રના સ્વાભાવિક અને દેખીતા ત્રણ પરિમાણો છે. સમય એ આપે બતાવેલ ચોથું મહત્વપૂર્ણ પરિમાણ છે. સમયને હસ્તગત કરો અને સમગ્ર ભૌતિક ક્ષેત્ર પર પ્રભુત્વ મેળવો. સર આઈઝેક ન્યૂટનના ત્રણ નિયમો માત્ર ભૌતિક શાસ્ત્રને જ લાગુ પડતા નથી. પરંતુ માનવીય તેમજ સંચાલકીય પ્રવૃત્તિઓની સફળતાને માટે પણ લાગુ પડે છે.

સંચાલક અધિકારીએ હાથ ધરેલ પ્રોજેક્ટ, કાર્ય કે પ્રવૃત્તિના વિકાસ અને કમ્પ્લીશન માટે પૂરતા પ્રમાણમાં 'બળ' અને સમય ફાળવવા જોઈએ. મહાકાય અને પડકારજનક પ્રોજેક્ટ માટે ઉચ્ચકક્ષાના વહીવટી 'બળ' અને સમયની જરૂરિયાત રહે છે. સંચાલકે એ બરોબર સમજવું જોઈએ કે આરંભાતા પ્રત્યેક કાર્ય અને ક્રિયાને અનુરૂપ પ્રતિક્રિયા અને પ્રતિભાવ ઉદ્ભવશે અને તેથી તેણે કાર્ય અને ક્રિયા કરતા પહેલા અગાઉથી જ અપેક્ષિત પ્રતિક્રિયાઓ અને પ્રતિભાવો માટેની પૂર્વ તૈયારી કરી રાખવી જોઈએ જેથી તેની કોઈ અવરોધજનક માઠી અસર પ્રોજેક્ટ, કાર્ય કે પ્રવૃત્તિ પર ન થડે.

બીજું બધું હોવા છતાં ભૌતિક ક્ષેત્રના સફળ સંચાલન માટે સારભૂત તત્ત્વ તો 'સમય' છે. પ્રોજેક્ટ કાર્ય માટે કેટલો વધારે સમય ફાળવવામાં આવે છે તે જ માત્ર અગત્યનું નથી, પરંતુ આ સમય કેટલી ધગશપૂર્વક અને કેટલી અસરકારકતાપૂર્વક અપાય છે એ વધુ મહત્વનું છે. વધુ અસરકારકતા સહિત પ્રયોજાયેલો સમય કાર્યો કરવા માટેના કુલ સમયમાં ઘટાડો કરી આપે છે.

સમયનો બગાડ ન કરવો જોઈએ. સમયને પસાર કરવાનો પણ નથી. સમયને ખર્ચવાનો પણ નથી. સમયનું તો રોકાણ કરવાનું છે, સમયનો સદુપયોગ કરવાનો છે અને સમયની બચત કરવાની છે. ગુરુજી, હવે મને 'વર્ક-સ્ટડી'નું મહત્વ સમજાય છે. ભૌતિક ક્ષેત્રમાં મેથડ સ્ટડી અને વર્ક સ્ટડી દ્વારા કાર્યમાં ધારી

અસરકારકતા લાવી શકાય છે. ‘કાર્ય કેવી રીતે કરવું’ એ માટે મેથડ સ્ટડી અને ‘કાર્યમાં અસરકારકતા કેમ લાવવી’ એ માટે ટાઈમ સ્ટડીનો ઉપયોગ કરાય છે. કાર્ય એ કોઈપણ નિશ્ચિત હેતુ, ઉદ્દેશ કે ધ્યેયને પ્રાપ્ત કરવા માટે કરાયેલો પ્રયત્ન છે તેથી પ્રયત્નનો સમય અને પ્રયત્નની દિશા એ બંનેનું સુયોગ્ય જોડાણ, સંમિશ્રણ અને સંપૂર્ણ સમન્વય થવા અત્યંત આવશ્યક છે. સંચાલકે ઉપલબ્ધ સમય અને સ્થળનો પૂરેપૂરો સદુપયોગ કરીને પ્રગતિના ગીત સાથે તાલ મેળવવાનો હોય છે.

આ તો સમજાયું, પરંતુ ગુરુજી ! મને એવું લાગે છે કે સમય અવકાશનું એક પરિમાણ હોવા છતાં તે અવકાશના મૂળભૂત અન્ય ત્રણ પરિમાણો કરતાં કંઈક જુદા જ પ્રકારનું પરિમાણ છે. જે જુદું છે છતાં સરખું કે સમાન છે. સમયમાં હોવું એટલે એક રીતે ઉચિત સ્થાને હોવું.

બીજી રીતે જોઈએ તો વસ્તુઓ સ્થાનમાં ગતિ કરે છે. પરંતુ સંમયની ગતિની સાથે વસ્તુઓ બદલાય છે. ગુરુજી ! કૃપા કરીને મને સમયના આ પાસા વિશે ખાસ પ્રકારે સમજાવો કે જે તેને ક્યારેક અવકાશ જેવું તો વળી ક્યારેક અવકાશથી ભિન્ન બનાવે છે.

ગુરુ : તમારી પૃચ્છા તદ્દન બરોબર છે. ખરેખર તો આ જ વિષયનું હાર્દ છે. તમને બીજા પ્રકારે આ જ વાત સમજાવું. પ્રિય શિષ્ય ! તમે તમારા હાથની આંગળીઓને જુઓ. તમારી આંગળીઓને તેમજ અંગૂઠાને જૂઓ. અંગૂઠો આંગળી જેવો જ દેખાય છે તેમ છતાં સાથોસાથ તે આંગળીઓથી ભિન્ન પણ છે. અંગૂઠો સ્વયં આંગળીઓ અને હથેળીનો મૂળભૂત સભ્ય તો છે જ. હાથ દ્વારા થતા અનેક કાર્યો કરવા માટે અંગૂઠો આંગળીઓને પોતાની સાથે જોડે છે. અંગૂઠો આંગળીઓ સાથે એકજૂથ બનીને ઘણાં બધાં કાર્યો પાર પાડે છે.

આંગળીઓ જેવો દેખાતો હોવા છતાં અંગૂઠો દેખાવમાં, સ્થાનમાં, દિશામાં અને કાર્ય વ્યવહારમાં આંગળિયો કરતાં ઘણો જૂદો પડે છે. અંગૂઠો દરેક આંગળીને ચારે બાજુથી સ્પર્શી શકે છે. જે આંગળિયો માંહોમાંહે કરી શકતી નથી. અંગૂઠો દરેક આંગળીને અને દરેક આંગળી અંગૂઠાને સ્પર્શી શકે છે. પકડવું, લખવું,

મુઠ્ઠી વાળવી વગેરે અનેક પ્રકારના કાર્યોમાં અંગૂઠો આંગળીઓ સાથે ક્યારેક અઢનો તો ક્યારેક સમોવડીઓ ભાગીદાર બને છે. અંગૂઠો આંગળીઓનો સરદાર છે. આજ રીતે ‘સમય’ ભૌતિક ક્ષેત્રનો સરદાર છે. સમય અન્ય ત્રણ દિશાઓ સાથે મળીને સ્થળ-કાળ રચે છે. જેમાં વસ્તુઓ ઘટિત થાય છે અને ગતિ કરે છે. સમય ગતિના સિદ્ધાંતને પૂર્ણ કરવામાં પૂરક બને છે. વસ્તુઓ કોઈ એક ઝડપે ગતિ કરે છે. વસ્તુની ઝડપ કે વેગ એટલે નિશ્ચિત સમયમાં વસ્તુએ કાપેલું અંતર, આ અપેક્ષાથી જોઈએ તો જે રીતે અંગૂઠો આંગળીઓનો નેતા કે સરદાર છે તેમ સમય પણ અવકાશના અધિકારી કે સરદારના સ્થાને છે.

ચાલો, ન્યૂટનના ત્રણ નિયમો પ્રોજેક્ટ, પ્રવૃત્તિ અને કાર્યક્રમોને કેવી રીતે લાગુ પડે છે અને સમયની સાથે તે કેવી રીતે સંવાદિત થાય છે તે જોઈએ.

૧. પ્રોજેક્ટ ગતિમાન થઈને પ્રગતિને ત્યારે જ પ્રાપ્ત થાય છે જ્યારે સંચાલકો તેમાં કાર્ય કરવા રૂપી ‘બળ’ આપે છે. સમયોચિત કરેલું કાર્ય એટલે કે અપાયેલું બળ પ્રોજેક્ટને અસરકારક દિશામાં ગતિમાન કરી પૂર્ણતાની દિશામાં આગળ ધપાવે છે.
૨. જ્યારે પ્રોજેક્ટ મોટો હોય છે ત્યારે પ્રોજેક્ટને પાર પાડવા વધુ મોટા બળની એટલે કે પ્રચંડ પુરુષાર્થની જરૂર પડે છે. વળી પ્રોજેક્ટ માટે વધુ પ્રમાણમાં સમય ફાળવવાથી અને વધુ સમયોચિત (Timely) સમયની ફાળવણીથી કરેલો પુરુષાર્થ વધુ અસરકારક અને ફળદાયી બને છે. જેટલો વધુ સમય ફાળવવામાં આવે એટલો વધુ ઝડપે પ્રોજેક્ટ આગળ ધપે છે. ફાળવેલો સમય સંચાલકીય બળને સઘન બનાવે છે.
૩. પ્રોજેક્ટ કાર્ય દરમિયાન કરવામાં આવતી પ્રત્યેક ક્રિયા કે કાર્યને અનુરૂપ પ્રતિક્રિયા અથવા પ્રતિભાવ ઉદ્ભવે છે અને જો સમય અંગે પૂરતું ધ્યાન અપાયું હોય, સમયની પસંદગીમાં પૂરતી કાળજી રખાઈ હોય તો પ્રક્રિયા અને પ્રતિભાવની સંવાદિતા જળવાય છે અને પ્રોજેક્ટ હેમખેમ આગળ ધપે છે.

પ્રિય શિષ્ય, સમયને જીતો અને ભૌતિક ક્ષેત્રના અધિપતિ બનો. તમારા માણસોને સમય આપો, તેમને સમય આપવાથી તેઓને ભૌતિક દૃષ્ટિએ સંતોષ થાય છે, તેથી તેઓને મળવું હોય ત્યારે જરૂરથી તેમને મળો. તેમને સમય આપો, તેમને શાંતિથી સાંભળો અને તેમના સંપર્કમાં રહો.

બીજી એક અગત્યની બાબત એ પણ છે કે ભૌતિક ક્ષેત્રના સફળ સંચાલન માટે વિવિધ આવડતો - કૌશલ્યોની પણ ઘણી જરૂર છે.

શિષ્ય : ગુરુજી ! આપને અત્યંત આદર અને અહોભાવસહ વંદન કરૂં છું. મારું શીર આપના ચરણોમાં ઝૂકી જાય છે. સમયને સમજવા માટે મારું મન સતત મથામણ કરી રહ્યું છે. બધે અને બધી પ્રવૃત્તિઓમા સમયસર રહેવા માટેના ઉપાયો ક્યા છે ? સમયનો શ્રેષ્ઠ સદુપયોગ કેવી રીતે કરી શકાય ?

ગુરુ : સમયના સંચાલનનો શ્રેષ્ઠ રસ્તો એ છે કે જે કરતા હોય તેમાં પૂર્ણપણે 'હાજર' હો. તમે જ્યાં હો ત્યાં જ રહો. વર્તમાનમાં જે ક્ષણ છે તેમાં જ રહો. અત્યારે જે પરિસ્થિતિ સર્જાઈ છે તેમાં જ રહો અને તે જગ્યાએ, તે ક્ષણે અને તે પરિસ્થિતિમાં હાજર વ્યક્તિ તરીકે તમારે શીરે આવતી જવાબદારીઓ સમજો, ગ્રહો અને નીભાવો. આનો વધુ વિસ્તાર કરવા કરતાં ઘણા સમય પૂર્વે લખેલી મારી જ એક કૃતિ 'ઉપહાર' આપુ છું. એમાં બધું આવી જાય છે. એ જરૂરથી વાંચજો અને વાગોળજો.

આ ઉપરાંત સમયપાલક બનો. સમયપાલન તરફ પ્રેરતું એક કાવ્ય 'સમયસરતાના સારેગમપધની' તમને આપું છું. તમે એક ઉંચી ગ્રહણશક્તિ ધરાવતા વિદ્યાર્થી છો અને વળી મારા નિકટવર્ટી પણ છો એટલે જ હું તમને આ બંને કાવ્યોના પઠનપાઠન માટે આમંત્રુ છું.

'વર્ક સ્ટડી' ન્યૂટનની જેમ વૈજ્ઞાનિક ઢબે ભૌતિક ક્ષેત્રના બાકીના ત્રણ પરિમાણો સાથે સમયનો સંબંધ સમજાવે છે. જ્યારે 'ઉપહાર' અને 'સમયસરતાનું સંગીત' આઈન્સ્ટાઈનની જેમ સમય પ્રત્યેના દાર્શનિક અભિગમની રજૂઆત કરે છે. મારા પ્રિય શિષ્ય ! સમયસરતામાં જીવનનું સૌંદર્ય રહેલું છે. મારી અગાઉની કૃતિ 'શ્રેષ્ઠતાના સોપાન'માંથી 'સમયસરતાની સુગંધ'નું અવતરણ પણ અત્રે રજૂ કરું છું.

શિષ્ય : આભાર ગુરુજી ! આપનો ખૂબ ખૂબ આભાર ! હું આજે જ એ બધા કાવ્યો જોઈ જઈશ. આપે જે બહુમૂલ્ય ખજાનો મને આપ્યો છે, તેનાથી હું ધન્યાતિધન્ય બન્યો છું. હું આવતી કાલે ફરીથી આપની પાસે આવવાની રજા લઉં તે પહેલાં મારું એક નિરીક્ષણ તારણરૂપે જણાવવા માટે આપની આજ્ઞા છે શું?

ગુરુ : જરૂરથી વિના સંકોચ કહો. તમારું નિરીક્ષણ જાણવા માટે હું ઘણો આતુર છું.

શિષ્ય : ગુરુજી આપ જ્યારે અંગૂઠા અને આંગળીઓના દષ્ટાંતથી સમયને સમજાવતા હતા ત્યારે મને લાગ્યું કે દરેક જૂથનો નેતા એ સમયની જેમ ચોથા અતિમહત્વના પરિમાણના સ્થાને છે. તે સ્વયં જૂથનો સભ્ય તો છે જ પરંતુ સાથોસાથ તે અન્ય સભ્યો કરતાં કંઈક વિશેષ છે. અને તેથી ભિન્ન છે. તે જૂથની શક્તિમાં વૃદ્ધિ કરે છે, તે જૂથના સભ્યોને સંગઠિત કરે છે, અને સૌને પ્રગતિને પંથે પ્રેરે છે. જેમ સમય ભૌતિક ક્ષેત્રનો અધિપતિ છે તેમ નેતાએ પ્રત્યેક ઉપલબ્ધ પરિસ્થિતિના અધિપતિ બનવાનું છે.

ગુરુજી : તમારું આ નિરીક્ષણ તમે વિષયને ઊંડાણથી સમજ્યા છો એ વાતની સાક્ષી પૂરે છે. ખૂબ સરસ ! તમે જે કહ્યું તે બરોબર છે. હવે આપણે આવતી કાલે મળીએ ત્યારે અવકાશમાંના બીજા ક્ષેત્રની વિચારણા કરીશું. ભૌતિક ક્ષેત્ર કરતાં પણ એ ચઢિયાતું ક્ષેત્ર છે.

શિષ્ય : જી, હું એ નવા ક્ષેત્ર વિશે જાણવા ખૂબ આતુર છું. આપનો ખૂબ ખૂબ આભાર ! હું આવતી કાલે સમયસર આવી જઈશ.

ગુરુજી : આપનું શુભ-મંગલ થાઓ. ખુશ રહો.

૨. માનસિક ક્ષેત્ર

શિષ્ય : પ્રણામ, ગુરુજી ! આપણે ગઈ કાલે જે ચર્ચા કરી તે વિશેની ‘ફેમ’ મેં તૈયાર કરી છે. તે બરોબર છે કે કેમ તે માટે આપ તપાસી આપશો ? (‘ફેમ’ એટલે વિષયવસ્તુની સારરૂપ ટૂંકી નોંધવાળું લખાણ તૈયાર કરીને તેને ચોકઠામાં ગોઠવીને મૂકવું.)

ગુરુજી : જરૂર જોઈ આપું.

તમે ખરેખર ખૂબ સુંદર કાર્ય કર્યું છે. તમે વિષયને સારી રીતે સમજ્યા છો. હવે તમે આગળના વિષયને ભણવા માટે પૂરતા તૈયાર છો.

શિષ્ય : આપે મને ગઈ કાલે કહ્યું હતું કે આપ મને ભૌતિક ક્ષેત્રની ઉપરના બીજા એક ક્ષેત્રને ભણાવશો. કૃપા કરીને આપ તે વિષય મને શીખવો. હું જાણવા આતુર છું.

ગુરુજી : બહુ સરસ. માનસિક ક્ષેત્ર ભૌતિક ક્ષેત્ર કરતાં ચઢિયાતું છે. જેમ ગતિ ભૌતિક ક્ષેત્રમાં ચાવીરૂપ ઘટક છે. તેમ ભાવના અથવા લાગણી માનસિક ક્ષેત્રમાં ચાવીરૂપ ઘટક છે.

ભૌતિક ક્ષેત્ર એ શારીરિક ક્રિયાઓ અને શરીર દ્વારા કરાતા સર્વ કાર્યો, પ્રતિક્રિયાઓ, શરીર દ્વારા લગાડાતું બળ, ભૌતિક ક્ષેત્રમાં રહેલા અન્ય પદાર્થોના દ્રવ્યો અને તેમના વેગ, પ્રવેગનું ક્ષેત્ર છે.

માનસિક ક્ષેત્ર એ ભાવનાઓ, પ્રતિભાવનાઓ, માનસિક દબાણ, પરિસ્થિતિમાં અનુભાવતી ગંભીરતા અને માનવીય સંબંધોમાં થતા પરિવર્તનનું ક્ષેત્ર છે. માનસિક ક્ષેત્રમાં જે કંઈ ફેરફારો થાય છે તે ભૌતિક ક્ષેત્રમાં પ્રતિબિંબિત થાય છે. લાગણીઓ અથવા ભાવનાઓ કાર્યપ્રેરણા કરે છે. પ્રતિભાવનાઓ અથવા પ્રતિલાગણીઓ પ્રતિક્રિયાઓને ઉશ્કેરે છે. માનસિક દબાણ કાર્યકારી બળમાં તીવ્રતા બક્ષે છે. પરિસ્થિતિની ગંભીરતાના કાર્યોના કાફલાને નક્કી કરે છે. સંબંધોમાં થતા પરિવર્તનનો દર પ્રોજેક્ટો, કાર્યક્રમો અને પ્રવૃત્તિઓના વિકાસ અને રકાસને નક્કી કરે છે.

ભૌતિક ક્ષેત્ર જાણે કે માનસિક ક્ષેત્રનું દૃશ્યમાન ચિત્ર છે. એટલે કે માણસના વાણી અને વર્તન દ્વારા તેની લાગણીઓ અને ભાવનાઓને જાણી શકાય છે. જે મનમાં ચાલતું હોય છે તે જ વાણી અને વર્તનથી છતું થાય છે. જાણે કે ભૌતિક ક્ષેત્રમાં રહેલા લોહ કણો માનસિક ક્ષેત્રના ચુંબકત્વ દ્વારા ગતિશીલ બને છે.

શિષ્ય : આ વિષય ગણો રસપ્રદ છે. માનસિક ક્ષેત્રના ત્રણ મૂળભૂત પરિમાણો ક્યા છે ? શું આ પરિમાણો ભૌતિક ક્ષેત્રના પરિમાણોને અસરકર્તા છે ?

ગુરુ : હા. માનસિક ક્ષેત્રના ત્રણ મૂળભૂત પરિમાણો છે. આશા X - દિશામાં છે. ગમવું Y - દિશા છે. ઉત્સાહ Z દિશા છે. આશા X દિશા પર આગળ તરફ છે. તો નિરાશા તેની વિરુદ્ધ પાછળ તરફ છે. ગમવું, રુચિકર કે મનોજ્ઞ Y દિશા પર જમણી તરફ છે. તો અણગમો, અરુચિકર કે અમનોજ્ઞ તેની વિરુદ્ધ ડાબી તરફ છે. ઉત્સાહ, ઉમંગ કે ઉલ્લાસ Z દિશા પર ઉપર તરફ છે તો અનુત્સાહ, હતાશા કે ઉદાસિનતા તેની વિરુદ્ધ નીચે તરફ છે. ભૌતિક ક્ષેત્રના X, Y અને Z પરિમાણોની જેમ આ માનસિક ક્ષેત્રના ત્રણ પરિમાણો છે.

જ્યારે માણસ મનથી આશાસભર હોય છે ત્યારે તે સહજ પણે જ આગળની દિશામાં ગતિ કરે છે. જ્યારે મન નિરાશાથી ઘેરાયેલું હોય છે ત્યારે વ્યક્તિ પાછો પડે છે.

જ્યારે વસ્તુ, વ્યક્તિ કે પરિસ્થિતિ રુચિકર, ગમતી કે મનોજ્ઞ હોય છે ત્યારે તે ગમતી વસ્તુ તરફ આકર્ષાય છે અને જ્યારે તે અરુચિકર, અણગમતી કે અમનોજ્ઞ હોય છે ત્યારે તે અણગમતી વસ્તુથી દૂર ભાગે છે. એ રીતે ગમતું અણગમતું એને આજુબાજુ જવા પ્રેરે છે. આગળ વધતી વ્યક્તિ માટે માર્ગમાં આવું ગમતું અણગમતું આવતાં તે ડાબે કે જમણે ફંટાય છે.

જ્યારે મનમાં ઉત્સાહ, ઉમંગ કે ઉલ્લાસ હોય છે ત્યારે તે વિકાસના માર્ગે ઉપર તરફ ગતિ કરે છે, પરંતુ જ્યારે તે અનુત્સાહી, હતાશ તથા ઉદાસિન હોય છે ત્યારે તે રકાસની દિશામાં નીચે તરફ સરકે છે.

શિષ્ય : અદ્ભૂત ! તો શું ભૌતિક ક્ષેત્રની જેમ માનસિક ક્ષેત્ર પણ ત્રણ નિયમોને અનુસરે છે ?

ગુરુજી : હા, એમ જ છે. હવે આપણે એ નિયમોને સમજીશું. સૌથી પ્રથમ એ સમજવાનું છે કે ભૌતિક ક્ષેત્ર એ પરિણામનું ક્ષેત્ર છે. જેમાં આપણે પ્રત્યક્ષ પરિણામોને જોઈ શકીએ છીએ. માનસિક ક્ષેત્ર એ સંબંધોનું ક્ષેત્ર છે, એમાં સંબંધોને જોઈ શકાતા નથી પરંતુ સંબંધો અનુભવાય છે.

માનસિક ક્ષેત્રને લાગુ પડતા ન્યૂટનના ત્રણ નિયમો જરૂરી ફેરફાર સહિત નીચે પ્રમાણે રજૂ કરી શકાય.

૧. જ્યાં સુધી કોઈ 'સ્ફુરણાત્મક' (Intuition) બળ લગાડવામાં ન આવે ત્યાં સુધી વ્યક્તિના પ્રોજેક્ટ, કાર્યક્રમ કે પ્રવૃત્તિ અથવા બીજી વ્યક્તિ સાથેના સંબંધો યથાવત્ એટલે કે જેવા હોય તેવા અથવા એકધારી ગતિએ પ્રગતિશીલ રહે છે.
૨. વ્યક્તિનાં પ્રોજેક્ટ, કાર્યક્રમ કે પ્રવૃત્તિ અથવા બીજી વ્યક્તિ સાથેના સંબંધોનો વિકાસ તેના પર લગાડવામાં આવતા બળના પ્રમાણમાં અને અગાઉની ભાવનાઓ કે લાગણીઓના કારણે રહેલી નકારાત્મકતાના વ્યસ્ત પ્રમાણમાં હોય છે.
૩. પ્રત્યેક લાગણી માટે પ્રતિભાવની લાગણી કે ભાવના હોય છે.

શિષ્ય : જી, ગુરુજી ! કૃપા કરીને મને માનસિક ક્ષેત્ર વિશે ઊંડાણથી સમજાવો.

ગુરુજી : હું તમને કહી ચૂક્યો છું કે માનસિક ક્ષેત્ર એ લાગણીઓનું ક્ષેત્ર છે. એ સ્વયં સ્ફુરણા અને સર્જનાત્મકતા ભર્યું પણ છે. નવા સંશોધનો પણ આ જ ક્ષેત્રની નિપજ છે. અહંકાર આ ક્ષેત્રમાં વસે છે. આ સ્વપ્રોનું ઉદ્ભવસ્થાન છે. માત્ર રાત્રીની ઉંઘમાં આવતા સ્વપ્રો જ નહીં પરંતુ ખુલ્લી આંખે જોવાતા સ્વપ્રો પણ માનસિક ક્ષેત્રમાં જોવાય છે. હકીકતમાં સ્વપ્રાવસ્થા એ માનસિક અવસ્થાની જ અભિવ્યક્તિ છે. સ્વપ્ર અવસ્થામાં ભૌતિક ક્ષેત્ર અનુપસ્થિત રહે છે. સ્વપ્રાવસ્થામાં ભૌતિક ક્ષેત્રની X, Y અને Z પરિમાણ દિશાઓ તેમજ સમય

પણ અનુપસ્થિત હોય છે. આ અવસ્થામાં કોઈપણ ભૌતિક પરિમાણો ઘટિત થતાં નથી. તેમ છતાં લાગણીઓ અને ભાવનાઓ તીવ્રપણે ઘટિત થાય છે. સ્વપ્રાવસ્થામાં પણ મન પૂર્ણપણે કાર્યશીલ હોય છે. મન સ્વપ્રોના રંગમંચને સ્વયં સર્જે પણ છે અને માણે પણ છે.

શિષ્ય : જી, હવે હું માનસિક ક્ષેત્રનો માનવી પર તેમજ ભૌતિક ક્ષેત્ર પર પડતો પ્રભાવ જોઈ શકું છું. શું ભૌતિક ક્ષેત્રની જેમ માનસિક ક્ષેત્રને પણ ચોથું પરિમાણ હોય છે ?

ગુરુજી : હા, માનસિક ક્ષેત્રનું ચોથું પરિમાણ પ્રેમ છે. પ્રેમ એ મૈત્રી, વાત્સલ્ય, નિકટતા, કરુણા, આર્દ્રતા, સહાનુભૂતિ, શમન અને સાંત્વન વગેરે રૂપે દર્શાવાતી વૈશ્વિક અને પ્રધાન લાગણી છે. પ્રેમ વિશ્વની દિવ્ય ભાવના છે. શુદ્ધ પ્રેમ ગમા-અણગમાની પાર હોય છે, તેને આશા અને નિરાશાના બંધનો હોતાં નથી તેમજ તે ઉત્સાહ - અનુત્સાહના વમળોમાં અટવાતો નથી. જ્યારે વ્યક્તિ પ્રોજેક્ટ, કાર્યક્રમ, પ્રવૃત્તિ કે બીજી વ્યક્તિને દિલથી ચાહે છે ત્યારે તે માત્ર તેની સમગ્ર માનસિક ઊર્જા જ નથી આપતો પરંતુ તે તેનો સાચો ચાહક બની જાય છે. પ્રેમ વાસના નથી, પ્રેમમાં તો હોય છે પૂર્ણતાએ સ્વીકાર અને ક્ષમા ! પ્રેમમાં માત્ર આપવાનું છે, વળતા બદલાની કોઈ જ ભાવના હોતી નથી.

અપેક્ષા નિરાશા, વિસર્જન અને વિચ્છેદનું મૂળ છે. સહકાર, સહયોગ, મૈત્રી, સ્વીકાર, પ્રત્યાયન, વિયોગ, બલિદાન, વિશ્વાસ અને સંવાદિતા એ પ્રેમના વિવિધ પાસાઓ છે. પ્રેમમાં કોઈએ કશું પૂરવાર કરવાનું હોતું નથી. પ્રેમમાં મન મજબૂતીથી બંધાયેલા હોય છે. પ્રેમમાં માત્ર આપવાનું અને આપવાનું જ હોય છે.

તમે જ્યારે કોઈપણ વિષયને પ્રોજેક્ટ, કાર્યક્રમ, સ્થળ, પ્રવૃત્તિ કે વ્યક્તિને ખરેખર પ્રેમ કરો છો ત્યારે તે માટે તમે પોતાનો સમય આપો જ છો. આ રીતે પ્રેમ એ ફક્ત માનસિક ક્ષેત્રનો અધિકારી જ નહીં પરંતુ ભૌતિક ક્ષેત્રનો ઉપરી અધિકારી પણ છે.

હવે આ પ્રેમના ચતુર્થ માનસિક પરિમાણ વડે ન્યૂટનના ત્રણ નિયમો કેવી રીતે પ્રભાવિત થાય છે તે નીચે મુજબ જોઈ શકાય છે :

૧. જ્યાં અને જ્યારે પ્રેમ હોય છે ત્યાં અને ત્યારે આભ્યાંતર ઊર્જાનો સ્ત્રોત સતત વહેતો રહે છે તથા પ્રોજેક્ટ, કાર્યક્રમ, પ્રવૃત્તિ અને વ્યક્તિને આ ઊર્જાની દિવ્યતા સતત મળતી રહે છે. જ્યાં પ્રેમ હોય છે ત્યાં હંમેશા આશા, પસંદગી અને આનંદ હોય છે.
૨. પ્રેમની તીવ્ર ધારા વડે પ્રચંડ પ્રવેગને પ્રાપ્ત કરી શકાય છે. વળી પ્રેમના ધસમસતા પ્રવાહમાં પૂર્વની તમામ નકારાત્મક લાગણીઓ ઘટતી જઈને અંતે નેસ્તનાબુદ થઈ જાય છે.
૩. જ્યાં પ્રેમ હોય છે ત્યાં પ્રત્યેક વિદ્યમાન લાગણીને અનુરૂપ પ્રતિભાવમાં પણ સંવાદિત લાગણી મળે છે. પ્રેમ પૂર્વે પડેલા સર્વ ઘાને રુઝવે છે.

પ્રેમ ભાષા અને વાચાના સીમાડાઓને ઓળંગીને પેલે પાર જાય છે. ભાષા, શબ્દો અને વાચા એ ભૌતિક ક્ષેત્રમાં પ્રત્યાયન (communication) ના સાધનો છે. કરુણા અને શુભેચ્છા માનસિક ક્ષેત્રમાં પ્રેમની આપ-લેના સાધનો છે. પ્રેમમાં માલિકીભાવ નથી. પ્રેમમાં તો સમર્પણની ભાવના છે. પ્રેમમાં નિર્ભયતાની સાથે માવજત અને બલિદાનની ભાવના છે. પ્રેમ માનવતાનું પ્રતીક છે. પ્રેમ જીવનનું પોષણ છે. પ્રેમ પ્રસારો અને સમયનો સદુપયોગ કરો અને એ રીતે ભૌતિક તેમજ માનસિક ક્ષેત્રના સ્વામી બનો.

આ સાથે બે નાના કાવ્યો ‘પ્રેમ’ અને ‘પ્રભુ તને ચાહે છે’ આપું છું. જેનાથી તમને પ્રેમની લાગણીનો નાનો શો અનુભવ થશે.

આજે આપણે બીજા માનસિક ક્ષેત્ર વિશે જોઈ ગયા.

શિષ્ય : ગુરુજી, હું તો ધન્ય થઈ ગયો. મેનેજર, સંચાલક, વ્યવસ્થાપક કે નેતા જો સૌની સાથે પ્રેમપૂર્વક કામ કરે અને સૌને સમય આપે તો તે ખરેખર સફળતાના સઘળા શિખરોને આંબી શકે. એ સફળતાને તો વરે જ પરંતુ સાથે

સાથે આત્મીયતાભર્યા સંબંધોની ભેટ પણ મેળવે. જ્યારે પ્રેમમાં સહજતા અને શુદ્ધતા હોય છે ત્યારે માનસિક ક્ષેત્રના અન્ય ત્રણે પરિમાણો હકારાત્મક બની જાય છે. વ્યક્તિ જ્યારે પ્રોજેક્ટ, કાર્યક્રમ કે પ્રવૃત્તિને ખરેખર દિલથી ચાહે છે ત્યારે તે વસ્તુ તેનું જીવનધ્યેય (મિશન) બની જાય છે. પ્રેમ નોકરીને સેવાકાર્યમાં અને કાર્યને યોગદાનમાં રૂપાંતરિત કરી આપે છે. જ્યારે સંચાલક કે તેના પ્રેમપૂર્વક વર્તે છે ત્યારે તે કોઈના પર હકુમત ચલાવતો નથી પરંતુ સૌનો સહાયક અને સહયોગી બને છે.

ભૌતિક ક્ષેત્રની પરિભાષામાં સંચાલન એટલે સફળતાયુક્ત પરિણામો મેળવવા. પ્રેમભર્યા વાતાવરણમાં સંચાલન એટલે એવા વાતાવરણનું નિર્માણ કરવું કે જેમાં લોકો સહર્ષ પોતાના સામર્થ્યનું સાચું વળતર આપે. પ્રેમ જૂથના સભ્યોને મજબૂતાઈથી જોડે છે. પ્રેમમાં પ્રથમ પ્રાપ્ત લોકોનો સહજ સ્વીકાર કરાય છે અને ત્યાર પછી તેમને વધુ અને વધુ સારા બનવા માટે પ્રેરણા, આધાર, વાતાવરણ અને માર્ગદર્શન અપાય છે. પ્રેમ જીવનનું અમૃત છે અને પ્રેમપૂર્વક તથા સમર્પણભાવે કરેલું કાર્ય વ્યક્તિનું અમૂલ્ય અને અમર યોગદાન બની રહે છે.

ગુરુજી, આપના અખૂટ પ્રેમ બદલ ખૂબ ખૂબ આભાર.

ગુરુજી : વારુ, આવતી કાલે જરૂર આવજો. પ્રેમાનંદને માણજો.

૩. બૌદ્ધિક ક્ષેત્ર

શિષ્ય : ગુરુજી પ્રણામ ! ગઈ કાલે આપે જે વિસ્તાર અને ઉંડાણથી સમજાવ્યું તે પ્રમાણે હું માનસિક ક્ષેત્રને સ્પષ્ટતાપૂર્વક સમજી શક્યો છું. ભૌતિક ક્ષેત્રની જેમ જ માનસિક ક્ષેત્રની સારરૂપ ટૂંકી નોંધ બનાવીને તેને પણ ‘ફેમ’માં લાવ્યો છું. આપ તેને પણ જોઈ આપો અને બરોબર હોય તો પછી આગળ વધીએ. ગુરુજી આપ ખરેખર જ્ઞાનના સાગર અને હડાપણના ભંડાર છો. હું આપની પાસેથી જ્ઞાન અને સમજણ મેળવીને આનંદવિભોર બની જાઉં છું અને મારા મન મંદિરમાં શુભ ભાવનાઓની હેલી વરસે છે. હવે હું નવો વિષય ભણવા ખૂબ આતુર છું ગુરુજી !

ગુરુજી : બહુ સરસ. તમે માનસિક ક્ષેત્રને ખૂબ સુંદર રીતે ટૂંકા વાક્યો અને સારરૂપ શબ્દોમાં ફેમ રૂપે મઢ્યું છે. ચાલો, હવે આપણે આગળ વધીએ. આજનો વિષય પણ ખૂબ ધ્યાન અને એકાગ્રતાપૂર્વક ભણજો.

શિષ્ય : એ બધી આપની કૃપા છે ગુરુજી ! ફરમાવો...

ગુરુજી : હવે આપણે ત્રીજા બૌદ્ધિક ક્ષેત્ર વિશે જોઈશું. બૌદ્ધિક ક્ષેત્ર એ અગાઉના બતાવેલા ભૌતિક ક્ષેત્ર અને માનસિક ક્ષેત્ર એ બન્ને કરતાં ચઢિયાતું ક્ષેત્ર છે. ગતિ અને લાગણી એ અનુક્રમે ભૌતિક અને માનસિક ક્ષેત્રના ચાવીરૂપ ઘટકો છે. તેજ રીતે સમજણ એ બૌદ્ધિક ક્ષેત્રમાં ચાવીરૂપ ઘટક છે. લાગણીઓ અને ક્રિયાઓનું ઉદ્ગમ સ્થાન બુદ્ધિ છે. સર્જન અને સંહારનું મૂળ કારણ પણ બુદ્ધિ જ છે. સદ્બુદ્ધિ બધા સત્કાર્યોનું સર્જન કરે છે અને દુર્બુદ્ધિ સર્વ સંહાર અને વિનાશને નોતરે છે. સાચી સમજણ એ જીવન વિકાસની મૂળભૂત જરૂરિયાત છે. વિકાસનો મૂળભૂત મંત્ર છે. સદ્બુદ્ધિમાંથી જ સુવિચાર જન્મ લે છે. આ સુવિચાર જ સુંદર વિશ્વનું નિર્માણ કરે છે. સદ્બુદ્ધિ અને સુવિચારોને આધારે માનવી સર્જન અને વિકાસના સર્વ કાર્યો કરી શકે છે. માણસ જેવું વિચારે છે તેવો જ તે બની જાય છે.

બૌદ્ધિક ક્ષેત્ર એ વિચારો, વ્યૂહરચનાઓ, પ્રતિવ્યૂહરચનાઓ, ઉપસ્થિત પરિસ્થિતિઓમાં રહેલી સંભવિત તકો, તેમજ શક્યતાઓની સંખ્યામાં સતત

થતા રહેતા ફેરફારનું ક્ષેત્ર છે. બૌદ્ધિક ક્ષેત્રમાં જે કંઈ બને છે તેની અસર માનસિક તેમજ ભૌતિક ક્ષેત્ર પર પડે છે. વિચારો પ્રમાણે નિર્ણયો લેવાય છે. નિર્ણયો પ્રમાણે લાગણીઓ અને ભાવનાઓ ઉદ્ભવે છે. લાગણીઓ અને ભાવનાઓ મુજબ માણસ પોતાના કાર્યો અને ક્રિયાઓ કરે છે. વ્યૂહરચના પ્રમાણે ક્રિયાઓ અને પ્રતિક્રિયાઓ નક્કી થાય છે. ઉભા થયેલા સંયોગ કે પરિસ્થિતિમાં શું શું થઈ શકે તેમ છે એ શક્યતાઓને વિચારશીલતા દ્વારા જોઈ શકાય છે. જેટલી વધુ શક્યતાઓ અને સંભાવનાઓની તકો દેખાય તેટલા વધુ ઝડપે પ્રોજેક્ટ, કાર્યક્રમ અને પ્રવૃત્તિઓને આગળ ધપાવી શકાય છે.

જેમ ભૌતિક ક્ષેત્ર માનસિક ક્ષેત્રનું દૃષ્યમાન ચિત્ર છે તેમ જ માનસિક ક્ષેત્ર બૌદ્ધિક ક્ષેત્રની બ્યુ પ્રીંટ છે. ખરેખર તો સૌ પ્રથમ બૌદ્ધિક ક્ષેત્રમાં જ સંપૂર્ણ ઘટનાનું પૂર્ણ ચિત્ર તૈયાર થાય છે. બધી ગણતરીઓ પણ આ બૌદ્ધિક ક્ષેત્રમાં જ થાય છે અને તમામ આકૃતિઓ અને બીબા પણ અહીં જ રચાય છે. તૈયાર થયેલી આ આકૃતિઓ અને બીબા માનસિક ક્ષેત્રમાં છાપો પાડે છે. જે આગળ ઉપર ભૌતિક ક્ષેત્રમાં કાર્યો અને ક્રિયાઓ રૂપે અભિવ્યક્ત થાય છે.

આ જાણે કે એવું છે કે બૌદ્ધિક ક્ષેત્રના વીજ-સંવાહક દ્વારા માનસિક ક્ષેત્રને ચુંબકત્વ મળે છે જે ચુંબકત્વ ભૌતિક ક્ષેત્રના લોહકણોને ગતિમાન કરે છે.

બૌદ્ધિક ક્ષેત્ર રૂપી થિંક ટેંકમાં વિચારો રૂપી વમળ માનસિક ક્ષેત્ર રૂપી પાણીને વલોવે છે અને તેના દ્વારા ભૌતિક ક્ષેત્રમાં ક્રિયાઓ રૂપી મોજાં ઉત્પન્ન થાય છે.

શિષ્ય : અદ્ભૂત ! આપના તરફથી મળતી સમજણ દ્વારા વિષયવસ્તુ વધુ ને વધુ સ્પષ્ટ થતી જાય છે. કૃપા કરીને મને કહો કે અન્ય બે ક્ષેત્રોની જેમ બૌદ્ધિક ક્ષેત્રના ત્રણ પરિમાણો ક્યા છે ?

ગુરુજી : તમારી પૃચ્છા બરોબર છે. ભૌતિક ક્ષેત્ર તેમજ માનસિક ક્ષેત્રની જેમ જ બૌદ્ધિક ક્ષેત્રને પણ ત્રણ પરિમાણ છે. ભૂતકાળનું મૂલ્યાંકન અને ભવિષ્યની આગાહી એ બૌદ્ધિક વિસ્તારનું X પરિમાણ છે. ભૂતકાળનું હકારાત્મક અને નકારાત્મક મૂલ્યાંકન એ X પરિમાણની બે દિશાઓ છે. તેવી જ રીતે નક્કી કરેલા આગાહી પથમાંથી હકારાત્મક કે નકારાત્મક વિચલન (Deviation) એ

બૌદ્ધિક ક્ષેત્રનું Y પરિમાણ છે તથા 'વધુ' કે 'ઓછું' એ Y પરિમાણની બે દિશાઓ છે.

નિષ્કર્ષ કે નિર્ણય એ બૌદ્ધિક ક્ષેત્રનું Z પરિમાણ છે. મંજૂરી અને નામંજૂરી એ Z પરિમાણની બે દિશાઓ છે. બૌદ્ધિક ક્ષેત્રના X, Y અને Z પરિમાણો માનસિક તેમજ ભૌતિક ક્ષેત્રના X, Y અને Z પરિમાણોને પ્રભાવિત કરે છે.

જ્યારે ભવિષ્યની આગાહી લાભપ્રદ હોય છે ત્યારે મન આશાસભર બને છે અને વ્યક્તિ હોંશભેર આગળ વધે છે. જ્યારે ભૂતકાળના મૂલ્યાંકન આધારિત અનુભવને આધારે કરેલી આગાહી ગેરલાભપ્રદ હોય છે ત્યારે મન નિરાશાવાદી અને સંશયયુક્ત બને છે અને વ્યક્તિ પીછેહઠ કરે છે.

જ્યારે બૌદ્ધિક ક્ષેત્રના પથમાંથી વિચલનનું માપ ઘણું વધારે કે ઘણું અલ્પ હોય છે ત્યારે માનસિક ક્ષેત્રમાં ગમા અને અણગમાની લાગણીઓ અનુભવાય છે અને તે સમયે વ્યક્તિ ભૌતિક ક્ષેત્રના ડાબે-જમણે એટલે કે આજુબાજુ ગતિ કરે છે. બૌદ્ધિક ક્ષેત્રના મંજૂરી અને નામંજૂરી માનસિક ક્ષેત્રમાં ઉત્સાહ કે અનુત્સાહ પેદા કરે છે. જેને લીધે વ્યક્તિ ઉન્નતિરૂપ ઉર્ધ્વ દિશામાં કે રકાસરૂપ અધોદિશામાં ગતિ કરે છે.

અજમાયશ (Trail) અને ભૂલો (Error) ભૌતિક ક્ષેત્રના પ્રયોગો છે. સ્વપ્નો એ માનસિક ક્ષેત્રના પ્રયોગો છે તથા વિકલ્પો અને 'જો આમ હોય તો શું થઈ શકે?' જેવી પરિસ્થિતિઓ એ બૌદ્ધિક ક્ષેત્રના પ્રયોગો છે.

ભૌતિક ક્ષેત્રના પ્રયોગો પરિણામોને વધુ લાભદાયી (Optimal) કરવામાં સહાયકારી છે. માનસિક પ્રયોગો સંબંધોને સૌથી વધુ સારા કરવામાં સહાયકારી છે અને બૌદ્ધિક પ્રયોગો વિચારોને સૌથી વધુ ફળદાયી કરવામાં સહાયકારી બને છે.

શિષ્ય : મને ખાતરી છે કે હવે આપ મને બૌદ્ધિક ક્ષેત્રનું નિયમન કરનારા ત્રણ નિયમો સમજાવશો.

ગુરુજી : તમારી ધારણા તદ્દન સાચી છે. પરંતુ તે પહેલાં કેટલુંક બીજું જાણી લઈએ. ભૌતિક ક્ષેત્ર એ પરિણામોનું ક્ષેત્ર છે, માનસિક ક્ષેત્ર એ સંબંધોનું ક્ષેત્ર છે અને બૌદ્ધિક ક્ષેત્ર એ વાસ્તવિકતાઓનું ક્ષેત્ર છે.

ધારણા કરાવેલી વાસ્તવિકતાઓ મુજબ બૌદ્ધિક ક્ષેત્રમાં બુદ્ધિસંગત સમજ ઘટિત થાય છે. સૈદ્ધાંતિક સમજથી વચનબદ્ધતા આવે છે. પ્રોજેક્ટ, કાર્યક્રમ, પ્રવૃત્તિ કે વ્યક્તિ પ્રત્યેની વચન બદ્ધતાની પ્રક્રિયા બૌદ્ધિક ક્ષેત્રમાં નિપજે છે.

કેટલોક ફેરફાર કરીને બૌદ્ધિક ક્ષેત્રને માટે લાગુ પડતા ન્યૂટનના નિયમો નીચે મુજબ છે.

૧. જ્યાં સુધી કોઈપણ પ્રોજેક્ટ, કાર્યક્રમ, પ્રવૃત્તિ કે બીજી વ્યક્તિ પ્રત્યેની સમજ અને વ્યૂહ રચનાને બદલવા માટે તેના પર કોઈ બાહ્ય બૌદ્ધિક બળ લગાડવામાં ન આવે ત્યાં સુધી તેમાં કોઈ ફેરફાર થતો નથી એટલે કે તે મૂળ સ્થિતિમાં સ્થિર અથવા યથાવત્ પ્રગતિની સ્થિતિમાં રહે છે.

૨. પ્રોજેક્ટ, કાર્યક્રમ કે પ્રવૃત્તિ અંગેની વ્યૂહરચના તૈયાર કરવાની ગતિનો વધારો તેના પર લગાડવામાં આવતા બૌદ્ધિક બળના પ્રમાણમાં અને અગાઉના અનુભવો, નિર્ણયો અને પૂર્વગ્રહોની ગુણવત્તા અથવા જથ્થાના વ્યસ્ત પ્રમાણમાં હોય છે.

૩. પ્રત્યેક વિચારને અનુસંગિક એક પૂરક કે પ્રતિવિચાર હોય છે.

શિષ્ય : બૌદ્ધિક ક્ષેત્રમાં બૌદ્ધિક બળનું સ્વરૂપ કેવા પ્રકારનું હોય છે? માનસિક અને ભૌતિક ક્ષેત્રના બળ કરતાં તે કેવી રીતે અલગ પડે છે?

ગુરુજી : હવે તમે વાસ્તવિકતાની નજીક પહોંચી રહ્યાં છો. તમે વિચારવા લાગો એટલે તે સરળતાથી સમજી શકાય છે. બૌદ્ધિક ક્ષેત્રની આ જ તો ખૂબી છે. આભ્યંતર વૃત્તિઓ શારીરિક અને ક્યારેક હિંસક બળનું કારણ બને છે. આંતરિક સ્ફુરણા માનસિક અને ભાવનાત્મક બળનું કારણ બને છે તથા બુદ્ધિ તર્કશક્તિ અને વિવેકશક્તિનું કારણ બને છે.

ભૌતિક ક્ષેત્રનું પરિણામ ગતિ છે, માનસિક ક્ષેત્રનું પરિણામ લાગણી અથવા ભાવના છે અને બૌદ્ધિક ક્ષેત્રનું પરિણામ સમજણ છે.

વ્યક્તિ ભૌતિક ક્ષેત્રમાં ગમનાગમન કરે છે, માનસિક ક્ષેત્રમાં લાગણીઓનો અનુભવ કરે છે અને બૌદ્ધિક ક્ષેત્રમાં વસ્તુના સ્વરૂપને સમજે છે. (visualize કરે છે.)

વસ્તુના સ્વરૂપની આ સમજણ તેને સત્ય અને સ્પષ્ટતા તરફ દોરી જાય છે.

શિષ્ય : ગુરુજી ! મને આ વાત જાણવામાં ખૂબ રસ છે. આપ મને સત્ય અને સ્પષ્ટતા વિશે વધુ વિગતે સમજાવો.

ગુરુજી : સત્ય બૌદ્ધિક ક્ષેત્રનું ચોથું પરિમાણ છે. સત્ય એ વૈશ્વિક વાસ્તવિકતા છે. સત્ય એ હકીકત છે. જે ખરેખર છે તે સત્ય છે, જે ખરેખર નથી તે સત્ય નથી. આપણે જ્યારે સુંદર ગુલાબને પાટિયા પર દોરવામાં આવેલું જોઈએ છીએ ત્યારે તે ગુલાબ વાસ્તવિકતા નથી. તે સુંદરતા પણ વાસ્તવિકતા નથી. ચિત્ર પણ વાસ્તવિકતા નથી. પાટિયું વાસ્તવિકતા છે જેના પર સુંદર ગુલાબનું ચિત્ર દોરવામાં આવ્યું છે.

હકીકતને દર્શાવતી અને ઉપસાવી આપતી ભવિષ્યની આગાહીને ખરી આગાહી કહી શકાય છે. ભૂતકાળનું મૂલ્યાંકન જો હકીકતને પરાવર્તિત કરતું હોય તો તે સાચું મૂલ્યાંકન છે.

સમય ભૌતિક ક્ષેત્રમાં ગતિને સંવાદિત કરે છે, પ્રેમ માનસિક ક્ષેત્રમાં ભાવનાઓને સંવાદિત કરે છે અને તેજ રીતે સત્ય બૌદ્ધિક ક્ષેત્રમાં સમજણ (દર્શન) ને સંવાદિત કરે છે.

હવે તમને સમજાઈ ગયું કે સત્ય એ બૌદ્ધિક ક્ષેત્રનું ચોથું પરિમાણ છે. અને હા, આ સત્ય અથવા સ્પષ્ટતા જ બૌદ્ધિક ક્ષેત્રનો સૂત્રધાર છે.

શિષ્ય : એકદમ સ્પષ્ટ થઈ ગયું. સત્ય, પ્રેમ અને સમય. સત્ય બૌદ્ધિક ક્ષેત્રનો અધિપતિ છે. ચિંતન દ્વારા વાસ્તવિકતા સુધી પહોંચી શકાય છે. સત્ય આધારિત ચિંતન દ્વારા સ્પષ્ટતાને પામી શકાય છે. સ્પષ્ટતા આવતાં જ શાંતિ સ્થપાય છે. શાંતિ આવતા વ્યક્તિ સ્થિર, પ્રશાંત અને પ્રસન્ન બને છે.

ગુરુજી : હા, એમ જ છે.

પથમાંથી વિચલનનું માપ ત્યારે જ ખરું ગણાય કે જ્યારે તે ખરેખર થયેલા ફેરફારની વિગતો બહાર લાવે. નિર્ણય ત્યારે જ ખરો ગણાય જ્યારે તે સત્ય હકીકતો અને વાસ્તવિકતાઓ પર આધારિત હોય. સાચો નિર્ણય જ ખરો નિર્ણય છે. જે સાચું છે તે સત્ય છે. જે સત્ય તે સાચું છે. કરવા યોગ્ય કાર્ય,

કરવા યોગ્ય સમયે કરો અને સત્યમાં પ્રસ્થાપિત રહો. મૂલ્યાંકન અને આગાહી, હકારાત્મક અને નકારાત્મક પથવિચલન તથા મંજૂરી અને નામંજૂરી સત્ય પર આધારિત છે. સત્ય આ ત્રણેય પારિમાણિક પાસાંઓથી સ્વતંત્ર છે. સત્ય નામનું આ ચોથું પરિમાણ બૌદ્ધિક ક્ષેત્રના અધિપતિ સ્થાને છે. સત્ય શાશ્વત છે. સર્વ વિચારશીલતાનો હેતુ સત્ય જ છે. સત્ય બૌદ્ધિક ક્ષેત્રનો સર્વોપરી છે. બધું ચિંતન સત્યમાં પરિણમે છે. પ્રેમ એ માનસિક ક્ષેત્રનો સર્વે સર્વા છે. સર્વ ભાવનાઓ અને લાગણીઓ પ્રેમમાં વિલીન થાય છે. સમય એ ભૌતિક સામ્રાજ્યનો મહારાજા છે. સર્વ ભૌતિક પદાર્થો સમયમાં સમાઈ જાય છે.

જ્યારે વ્યક્તિ પ્રોજેક્ટ, કાર્યક્રમ, પ્રવૃત્તિ કે બીજી વ્યક્તિને માટે સત્યનો પથ લે છે (પછી ભલે તે સત્ય તેની પોતાની નજરે જોયેલું હોય) તે માત્ર સચ્ચાઈને જ સ્વીકારતો નથી પરંતુ તેની સાથે પ્રેમપૂર્વક વર્તે છે અને તે માટે પોતાનો સમય પણ ફાળવે છે.

સત્ય એ ભ્રમ કે ભ્રમણા નથી. સત્ય એ નક્કર વાસ્તવિકતા છે. હંમેશા સચ્ચાઈને વળગી રહીને જ કાર્ય કરવું જોઈએ.

સત્યની શોધ ગહન અને દુર્ગમ છે. સત્યના માર્ગે ચાલવું તે ખાંડાની ધારે ચાલવા બરોબર છે. તેમ છતાં સત્યના રાહે ચાલતાં જ્યારે સત્યની પ્રાપ્તિ થાય છે ત્યારે અંતરમાં અજવાળાં થઈ જાય છે. માહિતી એકત્રિકરણ, પૃથ્થકરણ, વિચાર વિમર્શ, તર્ક, દલીલ, જરૂરી ચિંતન-મનન તેમજ વિવેકબુદ્ધિની અગ્નિમાં જ્ઞાનના તેલની સહાય વડે સત્યની દિવ્ય જ્યોત પ્રગટે છે.

સત્ય માત્ર બૌદ્ધિક ક્ષેત્રનો જ સર્વોપરી નહીં પરંતુ તે માનસિક ક્ષેત્ર તેમજ ભૌતિક ક્ષેત્ર ઉપર પણ આધિપત્ય ધરાવે છે.

હવે સત્યના આધારે ન્યૂટનના ત્રણ નિયમો કેવી રીતે પ્રભાવિત થાય છે તે જોઈએ:

૧. સત્યનો આધાર અને પથ લઈને કામ કરતી બુદ્ધિશક્તિ ખૂબ અસરકારક બને છે. તે સતત પ્રગતિ, સફળતા અને શાંતિ તરફ દોરી જાય છે.
૨. જ્યારે કોઈ પણ પ્રોજેક્ટ, કાર્યક્રમ, પ્રવૃત્તિ કે માણસના વિકાસને માટેની

વ્યૂહરચના સત્યના સત્યના આધારે ઘડવામાં આવે છે ત્યારે તે વ્યૂહરચના અત્યંત અસરકારક નીવડે છે અને અણધાર્યો (અકલ્પનીય) ઝડપી વિકાસ કરી આપે છે.

૩. જ્યારે સત્યની લગામથી જીવનરથ હંકાય છે ત્યારે પ્રત્યેક વિચારના પડઘા સર્વત્ર એકરૂપ બને છે. પ્રત્યેક વિચારને અનુરૂપ અને પૂરક વિચારો પ્રતિભાવ રૂપે સાંપડે છે અને સત્ય આધારિત વિચારો અત્ર, તત્ર, સર્વત્ર અને સર્વકાળે એક સમાન રહે છે.

સત્યને ભાષા, શબ્દો અને લાગણીઓનાં બંધન નડતાં નથી. આ બધાં તો ભૌતિક અને માનસિક ક્ષેત્રમાં માહિતીની આપ-લે માટેના વ્યવહારૂ સાધનો છે. ખરેખર તો સાચી સમજણ અને અનુભૂતિ દ્વારા જ સત્યને જોઈ, સમજી અને પામી શકાય છે.

સત્ય કોઈ તર્ક નથી, તે માન્યતા કે મત પણ નથી, સત્ય એ બુદ્ધિપ્રામાણ્ય નથી કે દલીલ પણ નથી. જો કે આ બધા પાસાઓ સત્યને શોધવામાં સહાયક જરૂર બને છે.

સમય સતત ગતિશીલ છે. પ્રેમ સતત પોષણ કરે છે. સત્ય શાશ્વત છે. સત્યને અનુભવો, પ્રેમને પ્રસારો અને સમયનો સદુપયોગ કરીને અનુક્રમે ભૌતિક, માનસિક તેમજ બૌદ્ધિક ક્ષેત્રના માલિક બની રહો.

શિષ્ય : ગુરુજી માફ કરજો પણ સાચું કહું તો હજુ સુધી હું સત્યની અનુભૂતિનો અર્થ અને ગહનતા પૂરેપૂરી રીતે સમજી શક્યો નથી. ગુરુજી સત્યની અનુભૂતિ શું છે ? આવી સત્યસિદ્ધ વ્યક્તિને કેમ ઓળખવી ?

ગુરુજી : તમે નિખાલસતાથી રજૂઆત કરી તે મને ખૂબ ગમ્યું. વ્યક્તિમાં રહેલી નિખાલસતા જ તેને સત્ય તરફ દોરે છે. વ્યક્તિ જ્યારે પોતાની અજ્ઞાનતાનો સ્વીકાર કરે છે ત્યારે જ તે શીખી શકે છે. માહિતી એકત્ર કરો, જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરો અને સત્યનો પામો. પ્રિય શિષ્ય ! નવું જ્ઞાન ભણવા માટે સદાય તત્પર રહો. મેળવવા અને પામવા માટે સદા જાગૃત રહો. પ્રાચીન ઋષિમુનિઓએ કહ્યું છે ‘સર્વ દિશાઓમાંથી ઉમદા વિચારો પ્રાપ્ત થાઓ’ એ

ખરું છે કે, ‘ઉમદા વિચારો સર્વ દિશાઓમાંથી સતત આવતા રહે છે અને બૌદ્ધિક ક્ષેત્રમાં ચોમેર ફેલાય છે. માત્ર વ્યક્તિએ તો આ ઉમદા વિચારોને સ્વીકારવા માટે તૈયાર રહેવાનું છે.’

માટે ઉચ્ચ અને ઉમદા વિચારોમાં જ રહો. ખરું વિચારો. સત્યનો જ વિચાર કરો. સ્પષ્ટતાને મેળવો. તમારા અભ્યાસને માટે ‘ઉચ્ચ વિચારો’નું કાવ્ય આપું છું.

હવે અનુભૂતિ વિશેના તમે પૂછેલા પ્રશ્ન પર આવીએ. ‘અનુભૂતિ’ વિશે સમજાવવું અત્યંત અઘરું છે. તેમ છતાં અનુભૂતિ શું છે અને આવી અનુભૂતિ યુક્ત વ્યક્તિને કેમ ઓળખવી તે વાત એક વાર્તા દ્વારા સમજાવે.

એક વખત એક વાઘણે બચ્ચાંઓને જન્મ આપ્યો. તેમાંથી એક વાઘણબચ્ચું ઢાળ ઉપરથી લપસીને નીચે ગબડચું અને ગબડતાં ગબડતાં નીચે રહેલાં એક ભલા ભરવાડ પાસે આવીને પડચું. ભરવાડ ઘણો કરૂણાવાન હતો. તેણે કુમળા બચ્ચાંને હાથમાં ઉપાડી લીધું. તેણે વહાલ કર્યું. હૂંફ આપી અને પીવા માટે બકરીનું દૂધ પણ આપ્યું.

થોડા દિવસમાં તો વાઘનું બચ્ચું ખેલતું કૂદતું થઈ ગયું અને અન્ય બકરીના બચ્ચાઓ સાથે રમવા કૂદવા લાગ્યું અને અન્ય બકરીના બચ્ચાઓની જેમ બકરીના આંચળમાંથી દૂર પણ પીવા લાગ્યું. વાઘનું બચ્ચું પોતે બકરીનું બચ્ચું છે એમ જ માનવા લાગ્યું. પોતાના ઉછેર કાળ દરમ્યાન તેણે વૃદ્ધ બકરા-બકરીઓ વિકરાળ વાઘ અને રાની વરૂઓના બકરીઓના ટોળાં પર થતા હિંસક હુમલાઓની અનેક વાર્તાઓ સાંભળી.

આ વાર્તાઓ સાંભળીને વાઘના બચ્ચાના મનમાં એક એવી છાપ દઢ થઈ ગઈ કે વાઘ અતિ હિંસક અને વિકરાળ હોય છે અને પોતાના જેવા બકરાં બકરીના બચ્ચાંઓને પળભરમાં મારી નાખે છે અને ખાઈ જાય છે. તે પોતે એવું માનતું થઈ ગયું હતું કે પોતે બકરીનું બચ્ચું છે અને એક દિવસ વાઘ તેને ખાઈ જશે.

એક દિવસ એક શક્તિશાળી (ખૂંખાર) વાઘે બકરાના ટોળા પર હુમલો કર્યો. બધાં જ બકરાં ‘વાઘ ! વાઘ!’ બૂમો પાડતા આમ તેમ ભાગવા લાગ્યા. વાઘનું બચ્ચું પણ પૂરા બળ સાથે ભાગવા લાગ્યું. બળવાન વાઘે આ જોયું. વાઘ આશ્ચર્યચક્રિત રહી ગયો કારણ કે બકરાઓ નાશ ભાગ કરે તે સ્વાભાવિક હતું પરંતુ વાઘના બચ્ચાનું આ રીતે ભાગવું બિલકુલ અસ્વાભાવિક હતું.

વાઘે ભાગતા બકરાઓને પડતા મૂક્યાં અને તે વાઘના બચ્ચાંની પાછળ થયો. બચ્ચું અત્યંત ગભરાઈ ગયું અને તેને થયું કે પોતે મોટા ભયમાં છે અને હવે પોતાનો અંતકાળ નજીક આવી ગયો છે.

થોડું દોડ્યા બાદ તે બચ્ચું એક તળાવના કાંઠા પર પહોંચ્યું. વાઘ પણ તેનો પીછો કરીને કાંઠા પર તેની સામે આવી પહોંચ્યો. બચ્ચું ભયનું માર્યું ધ્રૂજવા લાગ્યું.

વાઘ : તું શા માટે ધ્રૂજે છે ?

બચ્ચું : કેમ કે તમે મને મારી નાંખશો અને ખાઈ જશો.

વાઘ : હું તને શા માટે મારું ?

બચ્ચું : કારણ કે તમે વાઘ છો અને હું બકરું છું.

વાઘ સમજી ગયો કે બચ્ચું ‘પોતે બકરું છે એવી ભ્રમણામાં છે અને પોતે વાઘ છે એનાથી અજાણ છે.’

વાઘ : મારું, હવે તું મારાથી ડરતું નહીં. હું હમણાં તને નહીં મારું. તને તરસ લાગી હશે. આ તળાવમાંથી થોડું પાણી પી લે.

બચ્ચાને થોડી હાશ થઈ. તે પાણી નજીક પહોંચ્યું અને પોતાનું મોં પાણી સામે ધર્યું. તે જ સમયે લાગ જોઈને વાઘે પણ પોતાનો ચહેરો પાણી સામે ધર્યો. બચ્ચાએ જ્યારે ચોખ્ખા પાણીમાં પોતાના પ્રતિબિંબ સાથે વાઘનું પ્રતિબિંબ

જોડાજોડ જોયું ત્યારે તેણે પળભરમાં વિજળીના ઝબકારાની ઝડપે અનુભવ્યું કે તે પોતે વાઘ છે અને તે સમજી ગયું કે પોતે બકરું નથી.

ગુરુજી : હવે તમને સમજાયું ને ? આત્માનુભૂતિ એટલે પોતે શું છે તે અનુભવવું અને પોતે શું નથી તે સમજવું. આત્માનુભવ એટલે શું છે તે અનુભવવું અને સાથોસાથ શું નથી તે સમજવું. આપણે વિચારીએ છીએ કે આપણે નાશવંત છીએ અને આપણી શક્તિઓ મર્યાદિત છે. માનવીએ એ અનુભવવાનું છે કે પોતે એક ‘શક્તિશાળી વાઘ’ છે અને સમજવાનું છે કે પોતે ‘ડરપોક બકરું’ નથી. આપણા પ્રત્યેક આત્માની અંદર અનંત શક્તિ અને ગુપ્ત ઉર્જાનો અખૂટ ભંડાર ભરેલો છે અને તે શક્તિઓના ખજાનાને પ્રાપ્ત થઈને તેનો સદુપયોગ કરવાનું આપણું સામાર્થ્ય છે જ. આત્મા વિશેનું આ જ્ઞાન સત્ય છે, જગતની વાસ્તવિકતા છે, અને સર્વકાલિન પ્રવર્તમાન હકીકત છે.

શિષ્ય : ખૂબ ખૂબ આભાર ગુરુજી. એક પ્રશ્ન ઉઠે છે, શું સત્ય સબ્જેક્ટીવ એટલે કે વ્યક્તિલક્ષી હોય છે ? શું વ્યક્તિએ - વ્યક્તિએ સત્ય બદલાતું રહે છે? સત્ય અને અસત્યને પારખવા માટેની કસોટી કઈ છે ?

ગુરુજી : ભ્રમણાઓના ઢગલામાંથી સત્યને શોધી કાઢવા માટે ‘વિવેકદષ્ટિ’ એ ચાવી છે. જ્ઞાન દ્વારા વિવેકબુદ્ધિને પ્રાપ્ત કરો અને એ વિવેકબુદ્ધિ દ્વારા અસત્યમાંથી સત્યને અલગ તારવી લો. જેવી રીતે ફોતરામાંથી દાણા, દૂધમાંથી માખણ અને ઘોંઘાટમાંથી ધ્વનિને જૂદો પડાય છે તેમજ અસત્યમાંથી સત્યને અલગ પાડવાનું છે.

સત્ય સબ્જેક્ટીવ એટલે કે વ્યક્તિલક્ષી દેખાય છે કારણ કે તે વ્યક્તિના મનની લાગણીઓમાંથી પસાર થાય છે. મનની પ્રવર્તમાન લાગણીને અનુરૂપ તે એક અપેક્ષાથી સત્યને પકડે છે અને ત્યારે સત્ય વ્યક્તિલક્ષી બની જાય છે. જ્યારે મન લાગણીઓના ધૂમાડાથી મુક્ત, નિર્મળ હોય છે. ત્યારે સત્યને બુદ્ધિના જ્ઞાન-ચક્ષુ દ્વારા જોઈ શકાય છે અને તે ઓબ્જેક્ટીવ વીઝન એટલે કે હેતુલક્ષી દર્શન બને છે. પ્રજ્ઞાની આંખમાંથી મનના ‘હું’ની બાદબાકી થતાં સત્યનું સ્પષ્ટ સ્વરૂપ દેખાવા માંડે છે.

વિઝન બૌદ્ધિક ક્ષેત્રમાં ચાવીરૂપ પાસું છે. ભવિષ્યની તકો, સમસ્યાઓ,

સમાધાનો, પરિસ્થિતિઓ અને સંભાવનાઓને વિચારોના ચિત્રપટ પર નિહાળો. તમે કેવા પ્રકારની વ્યક્તિ બનવા માગો છો તેની પરિકલ્પના કરો. તમે કેવા પ્રકારના વિશ્વને ઈચ્છો છો તેનું ચિત્ર ઉપસાવો. સત્યનું દર્શન કરો. સત્યમાં અચલ, અડોલ, અકંપ બનો. સત્યના માર્ગને અનુસરો. તમારા સર્વ મૂલ્યાંકનો, નિષ્કર્ષો (તારણો) અને નિર્ણયો સત્ય આધારિત હો. સત્યવાન બનો અને બૌદ્ધિક ક્ષેત્ર પર શાસન કરો. પ્રત્યેક વિષયમાં સ્પષ્ટતાને મેળવો.

તમારા સંપર્કમાં આવતાં દરેકને સ્પષ્ટતા કરાવો. ટૂંકમાં કહીએ તો સમય ફાળવો, પ્રેમ પ્રસારો અને સ્પષ્ટતા મેળવો અને તેના વડે ભૌતિક, માનસિક તેમજ બૌદ્ધિક ક્ષેત્ર પર પ્રભુત્વ જમાવો. આવતીકાલે આપણે આ ત્રણે ક્ષેત્રોને પાર કરીને જે અંતિમ સર્વોપરી ક્ષેત્ર છે તેને જાણીશું, સમજીશું અને અનુભવીશું.

શિષ્ય : ગુરુજી, હું આપનો અત્યંત આભારી છું. બૌદ્ધિક ક્ષેત્ર વિષે સાચી સમજણને પ્રાપ્ત થવાથી હવે ભૌતિક, માનસિક અને બૌદ્ધિક ક્ષેત્રોમાં ત્રિ-સ્તરીય એકત્રિત જોડાણને હું જોઈ સમજી શકું છું. આપે અત્યંત ગહન વિષયને સરળ બનાવીને સમજાવ્યો તે માટે આપનો અત્યંત આભારી છું. સત્યની ઊંડી અને સચોટ સમજણ આપવા બદલ ફરીથી આપનો આભાર માનું છું.

ગુરુજી : મારી શુભેચ્છાઓ સદાય તમારી સાથે છે. સત્યનો સાથ સદા નિભાવજો.

૪. આંતરિક ક્ષેત્ર અથવા વૈશ્વિક ક્ષેત્ર

ગુરુજી : પધારો. તમારો ઉત્સાહ જોતાં જણાય છે કે તમે અન્ય બે ક્ષેત્રો માટે તૈયાર કરેલ સારરૂપ ફેમ્સની જેમ બૌદ્ધિક ક્ષેત્ર માટે પણ ફેમ બનાવીને લાવ્યા છો. હું જરા જોઈ જાઉં... બહું સુંદર રજૂઆત થઈ છે.

શિષ્ય : બૌદ્ધિક ક્ષેત્ર પર ચિંતન કરતાં અને ભૌતિક તેમજ માનસિક ક્ષેત્રોનું પુનરાવર્તન કરતાં અને સમગ્ર વિષય સ્પષ્ટતાપૂર્વક સમજાયો છે એવું અનુભવું છું અને તેના કારણે એક શાંતિનો અહેસાસ પણ કરું છું. હવે મને પ્રશ્ન ઉઠે છે કે આનાથી આગળ શું હશે ?

ગુરુજી : હવે પછીનો આગળનો વિષય છે, આંતરિક ક્ષેત્ર અથવા વૈશ્વિક ક્ષેત્ર. આપણે એના પર વિચારણા કરીશું. આંતરિક ક્ષેત્ર એ આધ્યાત્મિક શુદ્ધિની ગુણવત્તા તથા આધ્યાત્મિક શક્તિનું ક્ષેત્ર છે. આ વૈશ્વિક ક્ષેત્ર એ ભૌતિક, માનસિક તેમજ બૌદ્ધિક ક્ષેત્રથી તદ્દન અલગ પ્રકારનું ક્ષેત્ર છે. આંતરિક ક્ષેત્ર એ ત્રણ ક્ષેત્રોની ઉપરનું ક્ષેત્ર નથી. તે અનાદિ અનંત, વિશ્વ વ્યાપક અને શાશ્વત ઊર્જા ક્ષેત્ર છે. આ આધ્યાત્મિક ક્ષેત્રના કારણે જ બૌદ્ધિક, માનસિક અને ભૌતિક ક્ષેત્ર ઘટિત થાય છે, અસ્તિત્વ ધરાવે છે અને સંગઠિત બને છે.

અન્ય સર્વે ક્ષેત્રો માટે એ શક્તિનો સ્ત્રોત છે. ગતિ એ ભૌતિક ક્ષેત્રનું ચાવીરૂપ ઘટક છે. ભાવના કે લાગણી એ માનસિક ક્ષેત્રનું અને વિઝન એ બૌદ્ધિક ક્ષેત્રનું ચાવીરૂપ ઘટક છે. પ્રેરણા એ વૈશ્વિક કે આંતરિક ક્ષેત્રનું ચાવીરૂપ ઘટક છે. આપણા પ્રત્યેકમાં રહેલી ચૈતન્ય શક્તિ એ આંતરિક ક્ષેત્રને કારણે છે. જ્યારે ભૌતિક ક્ષેત્રની ક્રિયાઓ, માનસિક ક્ષેત્રની લાગણીઓ અને બૌદ્ધિક ક્ષેત્રના વિચારો આંતરિક ક્ષેત્ર સામે તદ્દરૂપતામાં હોય છે ત્યારે બધા તત્ત્વો ચૈતન્યસભર બને છે. સત્યસભર યોગદાન આંતરિક ક્ષેત્રને કારણે જ સંભવે છે. ધબકતો ઉત્સાહ એ આંતરિક ક્ષેત્રની ઊર્જાની અભિવ્યક્તિનું જવલંત ઉદાહરણ છે.

જેવી રીતે બૌદ્ધિક ક્ષેત્ર માનસિક ક્ષેત્રની ઉપરનું ચઢિયાતું ક્ષેત્ર છે, તેમ આંતરિક ક્ષેત્ર એ બૌદ્ધિક ક્ષેત્રની ઉપરનું ક્ષેત્ર નથી. આંતરિક ક્ષેત્ર તો ભૌતિક, માનસિક

અને બૌદ્ધિક ક્ષેત્રનો પ્રાણ છે. જો આ ત્રણ ક્ષેત્રો કોઈ બિલ્ડીંગના ત્રણ માળ છે, તો આંતરિક ક્ષેત્ર એ દરેક માળમાં રહેલો પ્રકાશ છે.

આંતરિક ક્ષેત્ર કે વૈશ્વિક ક્ષેત્ર એ દિવાલના ચણતરમાં સિમેન્ટના સ્થાને છે જે ભૌતિક, માનસિક અને બૌદ્ધિક ક્ષેત્રોની ઈંટોને જોડે છે. સિમેન્ટ વિના દિવાલ સંભવી શકતી નથી.

શિષ્ય : ગુરુજી, એક વસ્તુ સમજાતી નથી. અહીં વિરોધાભાસ અનુભવાય છે. મને એ સમજાતું નથી કે આપ આ ક્ષેત્રને ક્યારેક આંતરિક ક્ષેત્ર કહો છો અને ક્યારેક વૈશ્વિક ક્ષેત્ર કહો છો. હું તો એમ સમજું છું કે આંતરિક ક્ષેત્ર એ આપણી અંદર ઉંડાણમાં રહેલું કંઈક છે અને વૈશ્વિક ક્ષેત્ર એ વિશ્વમાં વ્યાપીને રહેલું બાહ્ય ક્ષેત્ર છે. આ બંને ભિન્ન જણાતા ક્ષેત્રો એક સમાન કેવી રીતે હોઈ શકે ?

ગુરુજી : અદ્ભૂત ! તમને મૂળભૂત અને મહત્વપૂર્ણ પ્રશ્ન ઉઠ્યો છે. આ સમજવા માટે ઘરની બહારનો પ્રકાશ અને ઘરની અંદરનો પ્રકાશ લો. એજ રીતે ઘરની અંદરની હવા અને ઘરની બહારની હવા લો. ઘરની અંદરના ઉપકરણોમાં વહેતો વીજપ્રવાહ અને ઘરની બહારના જોડાણોમાં વહેતા વીજ પ્રવાહને વિચારો. શું આ પ્રકાશ, હવા અને વીજ પ્રવાહ જે ઘરની અંદર છે અને ઘરની બહાર છે તે જુદાં જુદાં છે ? શું તે એક સમાન નથી ? તો પછી આ માટે ‘બહારના’ અને ‘અંદરના’ ભેદ કેવી રીતે પડે ? એ બંને વચ્ચે ભેદરેખા ક્યાંથી ઉદ્ભવી ? ખરેખર તો આ ‘બહાર’ અને ‘અંદર’ ની ભેદરેખા ઈન્દ્રિયજનિત છે. આ ભેદ એ ઘરરૂપી માનવ શરીર અને ઘરના બારી-બારણાં રૂપી ઈન્દ્રિયોથી આવે છે. પરંતુ પ્રકાશ, હવા અને વીજળી આ ભેદની પાર છે. વૈશ્વિક જગતને ચલાવનારી ઊર્જા અને આંતરિક જગતને ચલાવનારી ઊર્જા એક જ છે વૈશ્વિક ક્ષેત્ર એજિન છે જે બૌદ્ધિક, માનસિક અને ભૌતિક ક્ષેત્રોને ચાલકશક્તિ પૂરી પાડે છે.

આંતરિક ક્ષેત્ર બૌદ્ધિક ક્ષેત્રમાં ચિંતન, મનન અને વિચારો કરવા માટે પ્રેરક બળ પૂરું પાડે છે જેના વડે માન્યતાના બીબાં ઘડાય છે અને માનસિક ક્ષેત્રમાં

છાપો રચાય છે. તૈયાર થયેલી આ છાપોની અભિવ્યક્તિ ભૌતિક ક્ષેત્રમાં કાર્ય પ્રવૃત્તિઓ રૂપે અભિવ્યક્ત થાય છે. આંતરિક ક્ષેત્રના પ્રેરક બળ વિના અન્ય ક્ષેત્રો ચૈતન્ય વગરના મૃતદેહસમ બની રહે છે.

આંતરિક ક્ષેત્રની વીજળી બૌદ્ધિક ક્ષેત્રના વાયરમાં વહે છે અને તેથી માનસિક ક્ષેત્રમાં ચુંબકત્વ રચાય છે, જે ભૌતિક ક્ષેત્રમાં રહેલી લોહકણિકાઓને ગતિમાન કરે છે.

વૈશ્વિક ક્ષેત્રની ઊર્જા બૌદ્ધિક ક્ષેત્રની વિચાર ટાંકીમાં મંથન કરે છે. જેમાં વિચાર વમળો પેદા થાય છે, જે માનસિક ક્ષેત્રના પાણીને વલોવે છે. જેના દ્વારા ભૌતિક ક્ષેત્રમાં મોજાઓ ગતિમાન બને છે.

શિષ્ય : હવે હું જગતમાં થતા સર્વ કાર્યોના મૂળભૂત કારણરૂપ આંતરિક ક્ષેત્રનો અનુભવ કરી શકું છું. હવે મને આ આંતરિક ક્ષેત્રના ત્રણ પરિમાણોને સમજાવો. આ આંતરિક કે વૈશ્વિક ક્ષેત્રનું ચોથું પરિમાણ ક્યું છે? મને લાગે છે કે, આ ચારેય પરિમાણોને સમજ્યા પછી મને વિષયની પૂરી સ્પષ્ટતા થશે.

ગુરુજી : મારા વ્હાલા શિષ્ય, તમે હજુ સુધી ભૌતિક, માનસિક અને બૌદ્ધિક ક્ષેત્રોના પાર્થિવ એટલે દૃષ્ટમાન પાસાઓની પરિભાષામાં જ વિચારી રહ્યાં છો. આ ક્ષેત્રો ઈંદ્રિયગ્રાહ્ય છે અને તેઓનું વર્ણન પણ થઈ શકે છે. વૈશ્વિક ક્ષેત્ર અતિન્દ્રિય છે. એ પૂર્ણ સ્વપરૂપે ગુણાત્મક જ છે. તમે પણ હમણાં જ કહ્યું કે આંતરિક કે વૈશ્વિક ક્ષેત્ર એ કારણરૂપ છે. બાકીના ત્રણ ક્ષેત્રો કાર્ય રૂપે છે. તમારું આ તારણ અને તમારી એ સમજણ બિલકુલ બરોબર છે. વૈશ્વિક ક્ષેત્ર કે આંતરિક ક્ષેત્ર એ કારણજનક ક્ષેત્ર છે. જેના કારણે જગતના સર્વ વિચારો, સર્વ લાગણીઓ અને સર્વ કાર્યો કે ક્રિયાઓ ફલિત થાય છે.

વૈશ્વિક કે આંતરિક ક્ષેત્રને અન્ય ત્રણ ક્ષેત્રોની માફક ત્રણ પરિમાણ નથી. આંતરિક ક્ષેત્રને માત્ર એક અને એક જ પરિમાણ છે. વળી આજ એક પરિમાણ અન્ય ક્ષેત્રોના પરિમાણરૂપે અભિવ્યક્ત થતું રહે છે. વધુ એક સ્પષ્ટતા માત્ર એક જ પરિમાણ હોવાથી તમે એ સમજી શકશો કે વૈશ્વિક ક્ષેત્ર પરિમાણરહિત

છે. હા, તે પરિમાણરહિત છે અને બહુપારિમાણિક પણ છે. તેમ છતાં હું તમને વધુ ગૂંચવણભરી સ્થિતિમાં મૂકવા માગતો નથી. સૌ પ્રથમ આપણે વૈશ્વિક ક્ષેત્રનું જે એકમેવ પરંતુ અતિ મહત્વપૂર્ણનું પરિમાણ છે તે જોઈએ. આ પરિમાણનું નામ છે ચૈતન્ય ! આત્મા અથવા જીવ ! આ ચૈતન્ય જ સમગ્ર વિશ્વની ઊર્જા છે અને જીવનની ઊર્જા પણ ચૈતન્ય જ છે. ચૈતન્યની ઊર્જાથી જ આપણું જીવન નભે છે.

કોઈપણ વસ્તુ જ્યારે ઊર્જાન્વિત થાય છે ત્યારે તેને ચેતનાયુક્ત કે જીવંત કહેવાય છે. ચેતનારહિત વસ્તુને નિર્જીવ કહેવાય છે. જ્યારે સાઈકલને પેડલથી ચલાવવામાં આવે છે ત્યારે તે કાર્યશીલ કહેવાય છે. જ્યાં સુધી ભમરડો પોતાની ધાર ઉપર ગોળ ગોળ ફરે છે ત્યાં સુધી તેને જીવંત કે કાર્યશીલ કહેવાય છે. તારમાંથી વીજળી વહેતી હોય ત્યાં સુધી તેને ‘લાઈવ વાયર’ કહેવાય છે. એ જ રીતે આત્માયુક્ત માણસને જ જીવંત માનવ કહેવાય છે. અધ્યાત્મશક્તિવાળા વિશ્વને જ જીવંત વિશ્વ કહી શકાય.

જ્યારે આપણે આપણી અંદર રહેલી આત્મિક શક્તિ સુધી પહોંચીએ છીએ ત્યારે જ આપણે સાચા અર્થમાં ચેતનાવંત ગણાઈએ. ચૈતન્ય જ બુદ્ધિના વિચારો, મનની લાગણીઓ અને શરીરના સર્વ કાર્યો અને ક્રિયાઓ પાછળનું એક માત્ર ચાલક કે પ્રેરકબળ છે.

હવે આપણે એ સમજીએ કે બૌદ્ધિક, માનસિક અને ભૌતિક ક્ષેત્રોમાં ચેતના કેવી રીતે અભિવ્યક્ત થાય છે અને તેમને કેવી રીતે પ્રાણવંત બનાવે છે. ચૈતન્ય (આત્મા) જ્યારે ભૌતિક ક્ષેત્રને ઊર્જાન્વિત કરે છે ત્યારે વ્યક્તિ જાગૃત બને છે. ચૈતન્ય જ્યારે માનસિક ક્ષેત્રને ઊર્જાન્વિત કરે છે ત્યારે વ્યક્તિ સતર્ક બને છે અને જ્યારે ચૈતન્ય બૌદ્ધિકક્ષેત્રને ઊર્જાન્વિત કરે છે ત્યારે વ્યક્તિ સચેત બને છે. જાગૃત, સતર્ક અને સચેત રહેવું એટલે ચૈતન્યવાન હોવું.

ભૌતિક ક્ષેત્રમાં જાગૃત રહેવું એટલે ભૌતિક જગતમાં બનતી ઘટનાઓ જોવી અને ક્રિયાઓ, પ્રતિક્રિયાઓ, ઝડપ, વેગ, બળ અને થઈ રહેલા કાર્યો સહિતના ભૌતિક જગતનું નિરીક્ષણ - અવલોકન કરવું, દષ્ટા-સાક્ષી બનવું તથા સ્વયં

શું કરવું અને શું ન કરવું તથા જે થઈ રહ્યું છે તે પ્રતિક્રિયાઓમાં શામાં ભાગ લેવો અને શામાં ભાગ ન લેવો તે સભાનપણે નક્કી કરવું.

માનસિક ક્ષેત્રમાં સતર્ક રહેવું એટલે ભાવાત્મક જગતમાં ઉપસ્થિત થતા પરિવર્તનો, રૂપાંતરો અને ફેરફારોનું અવલોકન કરવું. એમને નીરખવાં અને સાક્ષી - દૃષ્ટા બની સમગ્ર માનસિક જગત તથા તેમાં ઊઠતા ભાવો, પ્રતિભાવો, સ્વપ્નો, સર્જનાત્મક ભાવો તથા લાગણીઓમાં આવતાં પરિવર્તનો તેમજ આવેગોની માત્રાનું નિરીક્ષણ કરવું અને માનસિક જગતની આ પ્રક્રિયાઓમાં સ્વયં કઈ લાગણીઓમાં રહેવું અને કઈ લાગણીઓથી બચવું તથા તે પ્રક્રિયાઓની હાજરીમાં શામાં સંવાદિતાપૂર્વક ભાગ લેવો અને શામાં ભાગ ન લેવો તે અંગે સતર્કતાપૂર્વક નિર્ણયો લેવા.

બૌદ્ધિક ક્ષેત્રમાં સચેત રહેવું એટલે વિચારોનો ઉદ્ભવ, કરાતાં સૂચનો, આવતાં વિચારો, કરાતું ચિંતન, ઘડાતાં વ્યૂહ અને પ્રતિવ્યૂહ, વ્યૂહમાં થતાં ફેરફારો, યોજનાઓ, નિષ્કર્ષો, નિર્ણયો, મૂલ્યાંકનો અને મંજૂરીનું કલ્પના ચિત્ર તૈયાર કરવું અને આ પ્રસંગોમાં શું કરવું તથા શું ન કરવું અને શામાં ભાગ લેવો અને શામાં ભાગ ન લેવો તે અંગે સચેતપણે નિર્ણયો લેવા.

વૈશ્વિક કે આંતરિક ક્ષેત્રમાં ચેતન્યવાન હોવું એટલે જાગૃત, સતર્ક અને સતેજ રહી સારામાં સારા અને સંવાદિત બનવું, યોગદાન કરતાં રહી ચિંતનશીલ બનવું, શાંતિપૂર્ણ રહીને સતત આંતરિક ઉર્જાના સંપર્કમાં રહેવું તથા પોતાના જીવનકાર્યો અને ક્રિયાઓ, પોતાની લાગણીઓ અને ભાવનાઓ તેમજ પોતાના વિચારો પરત્વે આંતરિક ઉર્જાના ઉપયોગમાં અત્યંત કાર્યક્ષમ અને અસરકારક બનવું. ચૈતન્યવાન રહેવું એટલે બાહ્ય રીતે સત્યને જોવું, પ્રેમ આપવો અને સમયસર રહેવું.

શિષ્ય : વાહ ! સમય, પ્રેમ, સત્ય અને ચૈતન્ય (આત્મા), અદ્ભૂત ! અદ્ભૂત ! કેવો સુંદર ઘટસ્ફોટ !! હવે મને સમજાય છે કે સમય, પ્રેમ અને સત્ય પણ ચૈતન્યના જ પાસાઓ છે.

ગુરુજી : હા, એમ જ છે. ચૈતન્ય ભૌતિક ક્ષેત્રમાં સમય છે, માનસિક ક્ષેત્રમાં પ્રેમ છે અને બૌદ્ધિક ક્ષેત્રમાં સત્ય છે. હવે કલ્પના કરો કે આ ત્રણ ક્ષેત્રોમાં x, y અને z પરિમાણો એક સાથે લેવામાં આવ્યાં છે, સજાગતા, સતર્કતા અને સચેતના વડે જોડાએલા અને એકમેકમાં સંયોજાયા છે અને એક ગતિશીલ અખંડપૂર્ણ બનાવવા માટે ઘુમાવવામાં આવ્યા છે, આપણે તેને વૈશ્વિક ચેતના કહીશું.

એ અવસ્થામાં દરેકનું અલગથી અસ્તિત્વ છે અને અપેક્ષાથી દરેક અલગથી અસ્તિત્વમાં નથી. અહીં સમજવાનું છે કે ચૈતન્ય તેના સમય સ્વરૂપમાંથી પ્રેમ સ્વરૂપમાં અને પ્રેમ સ્વરૂપમાંથી સત્ય સ્વરૂપમાં મુક્ત રીતે પરિવર્તન પામતો રહે છે.

શિષ્ય : આ અવસ્થાને કેવી રીતે પ્રાપ્ત થવું તે કૃપા કરીને જણાવો.

ગુરુજી : પૂર્ણ એકાગ્રતા, ઉંડાણભર્યું ચિંતન, સૂક્ષ્મ નિરીક્ષણ અને જાગૃતિપૂર્ણ ધ્યાન દ્વારા આપણે તે અવસ્થાને પ્રાપ્ત કરી શકીશું. સમાનતા, કરુણા, પ્રેમ અને સત્ય એ ચૈતન્ય સુધી પહોંચવાના ચાર પ્રવેશદ્વારો છે.

ચિંતન-મનન એ જંકશન છે. બૌદ્ધિક ક્ષેત્ર એ વિચારરૂપી ગાડી બદલવાનું સ્ટેશન છે. બુદ્ધિ કે પ્રજ્ઞા કે પ્રેરણા પ્રતિ દોરી જવાનું વાહન છે. જ્ઞાન મુક્તિ તરફ લઈ જઈ શકે છે. સ્વાધ્યાય વ્યક્તિને આત્મામાં સ્થિર કરી શકે છે. સમભાવની સાધના આત્માને વિશુદ્ધ બનાવે છે. અહંકારરહિતતા આત્મ વૈભવમાં વૃદ્ધિ કરે છે, આત્માને સમૃદ્ધ બનાવે છે.

આ તબક્કે એ સમજવાનું છે કે સમય, પ્રેમ, સત્ય અને આત્મા કેવી રીતે પરમાત્મામય બની જાય છે અને સ્વયં નિજ સ્વરૂપે પરમાત્માની અભિવ્યક્તિ બની રહે છે.

ભૂતકાળ, વર્તમાનકાળ અને ભવિષ્ય કાળ એ સમયના ત્રણ પાસાઓ છે. તેવી જ રીતે શુભ ભાવના, સંવાદિતા અને શુભેચ્છા એ પ્રેમના ભૂતકાળ, વર્તમાન કાળ અને ભવિષ્ય કાળ સંબંધી ત્રણ સ્વરૂપો છે. ઈતિહાસ એ સત્યનો ભૂતકાળ છે. વાસ્તવિકતા એ સત્યનો વર્તમાન કાળ છે અને નિશ્ચિતતા એ

સત્યનો ભવિષ્યકાળ છે. ચૈતન્યને ભૂત, વર્તમાન કે ભવિષ્યકાળરૂપી પાસાઓ નથી. ચૈતન્ય સમયાતીત છે, શાશ્વત છે. આત્મા હતો, છે અને રહેશે.

ચૈતન્યનું ત્રિકાળી હોવું તે તેનું સ્વરૂપ છે. તેથી તે સમયથી અબાધિત છે, સમયથી અપ્રતિબદ્ધ છે. શાશ્વત એટલે અનાદિ અનંત.

સમય શાશ્વત છે, પ્રેમ શાશ્વત છે, સત્ય શાશ્વત છે, આત્મા (ચૈતન્ય) શાશ્વત છે. સમય, પ્રેમ, સત્ય અને આત્મામાં રહેલી આ શાશ્વતતા એ જ ચેતના, ચૈતન્ય કે આત્મ તત્વ છે. વર્તમાન ક્ષણમાં હોવું તે શાશ્વતતાને આ ક્ષણે અનુભવવાનો પ્રયોગ છે.

શિષ્ય : ગુરુજી ! મેં એવું સાંભળ્યું કે, ‘વર્તમાન ક્ષણમાં રહો.’ મેં તમારું ‘ઉપહાર’ લખાણ પણ વાંચ્યું છે કે સ્થળ, સમય, પરિસ્થિતિ અને વ્યક્તિ અંગે સ્પષ્ટતા કરતાં, ‘‘અહીં આ સ્થળે, આ વર્તમાન સમયે, આ ઉપસ્થિત પરિસ્થિતિમાં અને હાજર વ્યક્તિ તરીકે ‘હું’ નો સુંદર બોધ આપે છે.’’

વર્તમાન ક્ષણમાં રહીને વર્તમાન ક્ષણને અનુભવવાનો માર્ગ જાણવા હું આતુર છું. હું એટલું તો સમજુ જ છું કે ‘વર્તમાનમાં હોવું’ એનો અર્થ ભૂતકાળ કે ભવિષ્યકાળને ભૂલી જવા એવો તો અચૂક નથી.

ગુરુજી : વર્તમાન ક્ષણમાં હોવું એનો અર્થ ભૂતકાળ કે ભવિષ્યકાળને અવગણવા એવો બિલકુલ નથી. વર્તમાન ક્ષણમાં હોવું એટલે ભૂત, વર્તમાન કે ભવિષ્યકાળ વિશેના કાર્યો પરત્વે બિનજવાબદાર રહેવું એવું પણ નથી. વર્તમાન ક્ષણમાં હોવું એટલે પોતાની જાતને સંપૂર્ણપણે જવાબદાર ગણવી. હવે આપણે એક એક કરીને દરેક ક્ષેત્ર માટે આ અંગે વિગતવાર સમજીએ.

ભૌતિક ક્ષેત્ર માટે વર્તમાન ક્ષણમાં હોવું એટલે દરેક કાર્યમાં સમયસર હોવું. અત્યારે વર્તમાનમાં (હમણાં જ) ભૂતકાળમાંથી શીખવું અને નોંધ કરવી. વર્તમાનમાં કાર્યશીલ રહીને ઉચિત યોગદાન કરવું અને ભવિષ્ય માટે પૂરતી તૈયારી કરવી અને આગાહિત પડકારો માટે સુસજ્જ બનવું.

માનસિક ક્ષેત્રને વિષે વર્તમાન ક્ષણમાં હોવું એટલે સર્વ વ્યક્તિઓ સાથે પ્રેમ

ભયો વ્યવહાર કરવો અને વળી તેમની સર્વ પ્રકારની ભૂતકાળની ભૂલોને ભૂલી જઈને તેમને ક્ષમા આપો, વર્તમાનમાં તેમને ભરપૂર પ્રેમ આપો અને તેમનો પ્રેમ મેળવો અને ભવિષ્ય માટે તેમના માટે શુભેચ્છાઓ પાઠવો અને તેમની પાસેથી શુભેચ્છાઓ પ્રાપ્ત કરો.

બૌદ્ધિક ક્ષેત્ર સંબંધી વર્તમાન ક્ષણમાં હોવું એટલે સત્યમય હોવું. વળી, ભૂતકાળ બાબતે પોતાની જાતનું પુનરાવલોકન અને મૂલ્યાંકન કરવું. વર્તમાનમાં વિચારશીલ રહેવું અને નવસંસ્કરણ કરવું તથા ભવિષ્ય માટે આગાહી કરવી અને તેને પહોંચી વળવા માટે આયોજન કરવું.

આંતરિક ક્ષેત્ર પરત્વે વર્તમાન ક્ષણમાં હોવું એટલે સર્વ સંજોગોમાં ચૈતન્યમય હોવું અને સતત સ્વ માં રહીને સાક્ષી ભાવે જીવવું.

ઉપર કહ્યું છે તેને ફરીથી જુદા સ્વરૂપે જોઈએ તો ચારેય ક્ષેત્રના ભૂતકાળ, વર્તમાન કાળ અને ભવિષ્ય કાળને એક સાથે ગોઠવતાં કહી શકાય કે, ભૂતકાળ માટે સ્વયં ચૈતન્યમય બની રહો, સ્વયંનું પુનરાવલોકન અને મૂલ્યાંક કરો, સર્વ કોઈને તેમની સર્વ ભૂલોની ક્ષમા આપો અને ભૂલોને ભૂલી જાઓ તેમજ ભૂતકાળની નોંધ કરી તેમાંથી શીખો.

વર્તમાન માટે ચૈતન્યમય બનીને રહો તથા વિચારશીલ રહી નવસંસ્કરણ કરતાં રહો, સૌને પ્રેમ આપો અને સૌનો પ્રેમ મેળવો તથા કાર્યશીલ રહો અને તમારું આગવું યોગદાન આપો.

ભવિષ્યને માટે સ્વયં બની રહો, ભવિષ્યમાં શું બની શકે તેની આગાહી કરો અને તેને પહોંચી વળવા આયોજન કરો, ધ્યેયલક્ષી રહો, વિસ્તરો, તૈયારી કરો અને સુસજ્જ રહો.

અહીં આપણે વર્તમાનમાં હોવું એટલે શું તે સંક્ષેપમાં જોયું.

આ રીતે તમે આ જ્ઞાનનો ઉપયોગ કરીને તથા જીવન પ્રત્યેનો આવો અભિગમ રાખીને જીવનને આનંદપૂર્વક માણી શકશો. સમય, પ્રેમ, સત્ય અને ચૈતન્યને તમારા જીવનની પ્રત્યેક ક્ષણે અનુભવી શકશો. આને જ કહે છે સર્વ ક્ષણે વર્તમાનમાં હોવું !

શિષ્ય : ગુરુજી અહીં આપે ભૌતિક, માનસિક અને બૌદ્ધિક ક્ષેત્રોની જેમ ત્રણ નિયમોનો કોઈ ઉલ્લેખ કે ચર્ચા કરી નથી.

આ નિયમો વૈશ્વિક ક્ષેત્રોને લાગુ પડતા નથી એમ કહેવું બરોબર છે ?

ગુરુજી : હા, ખરેખર એમ જ છે. ઈન્દ્રિયગમ્ય જડ જગતના નિયમો ચૈતન્ય જગતમાં કામ કરતાં નથી. આત્મભાવમાં ભૂત અને ભવિષ્ય કાળ, આગળ અને પાછળ જેવી દિશાઓ, ગમો અને અણગમો જેવી લાગણીઓ, મંજૂરી અને નામંજૂરી જેવા નિર્ણયો અને આશા અને નિરાશા જેવી લાગણીઓ અને એ પ્રકારના બીજા તમામ દ્વંદ્વાત્મક અને પરસ્પર વિરોધી પાસાઓ અદૃશ્ય થાય છે, વિલીન થાય છે અને તેમનો સંપૂર્ણ નાશ થઈ જાય છે.

ચૈતન્યભાવમાં માત્ર વર્તમાન ક્ષણ, અનંત પ્રેમ, પરમ સત્ય અને પૂર્ણ શાંતિ તથા અખંડ સંવાદિતા અને પરમાનંદ હોય છે.

આધ્યાત્મિક કક્ષાએ કોઈ પણ નોકરી લોકોની સેવા બને છે, પ્રત્યેક કાર્ય યોગદાન બને છે અને બધું શીખવવું એ સ્વયંનું શીખવું બને છે. ભૌતિક સુખ નિજાનંદ બને છે. બ્રાહ્મ પ્રેરણા એ અંતઃસ્ફુરણા બને છે, અધિકાર એ જવાબદારી બને છે, બીજા પાસેથી કામ લેવું તે સહજપણે કામ મેળવવું બને છે, બીજાને કંઈ આપવું તે સમર્પણ બને છે. આ ઉપરાંત અભિપ્રાય તે સ્વીકાર બને છે અને ઈચ્છા એ પ્રેમમાં રૂપાંતરિત થાય છે. માંયલો જાગી જતાં જીવન આખું પરિવર્તિત થઈ જાય છે.

વૈશ્વિક ક્ષેત્રમાં ત્રણ નિયમો તથા ક્રિયાઓ અને તેની પ્રતિક્રિયાઓ વગેરે જેવું કંઈજ રહેતું નથી. માત્ર એક જ નિયમ કામ કરે છે કે પ્રત્યેક વ્યક્તિનો આત્મા તમારા આત્મા સમાન છે અને પ્રત્યેક આત્મામાં વૈશ્વિક ચેતનાની અનંત શક્તિની સંભાવના સહિતનું આંતરિક ક્ષેત્ર વિદ્યમાન છે. આમ બધા આત્માઓનું સ્વરૂપ એક સમાન છે અને એકનું સ્વરૂપ બધા સમાન છે.

વૈશ્વિક કક્ષાએ વૃત્તિઓ, આંતરસૂઝ અને બુદ્ધિ બધા એકરૂપ બની જાય છે અને સ્વયંસ્ફુરણા ઉદ્ભવે છે.

વ્યક્તિમાં રહેલા બાળક, યુવાન, પુષ્પ અને પ્રૌઢ એ ચાર પ્રકારના વ્યક્તિત્વો વિલીન થઈ જાય છે અને એક પવિત્ર, સંપૂર્ણ સ્વસ્થ અને સમજદાર વ્યક્તિત્વ ઉભરે છે.

વિવિધ કાર્યો, લાગણીઓ અને વિચારો ભળી જઈને સમાજ અને સમસ્ત માનવજાતને માટે યોગદાન બની રહે છે.

શિષ્ય : અત્યંત સુંદર ગુરુજી ! પરંતુ હજુ મને એક વાત સમજાતી નથી. માનવ જીવનમાં ચૈતન્યનની અભિવ્યક્તિ કેવી રીતે થાય છે ?

ગુરુજી : માનવ જીવનમાં જવાબદારી અને વિશ્વસનીયતા દ્વારા ચૈતન્યનની અભિવ્યક્તિ થાય છે.

શિષ્ય : આજે હું જીવનનો મહત્વનો પાઠ શીખ્યો છું. મારા માટે મારા જીવનપથની માર્ગદર્શિકા આ પ્રમાણે છે. ચૈતન્યવાન બનું, સ્વયંનો સ્વામી બનું, મારી પાસે જે પણ કંઈ છે તે બીજાને આપું અને આપું. ગુણવત્તા આપું અને સમાનતા આપું, સત્યનિષ્ઠ રહીને કાર્ય કરું, જીવનના વિઝન, મિશન અને કાર્યોમાં સંવાદિતા લાવું. મારા સંપર્કમાં આવતી પ્રત્યેક વ્યક્તિમાં નિર્દોષ બાળક, થનગનતું યૌવન, ફલદાયી પુષ્પત્વ અને સમજણ અને ડહાપણભર્યું પૌઢત્વ જોઉં. સ્વયંની અંદર છૂપાએલા બાળક, યુવા, પુષ્પ અને પ્રૌઢ પ્રકારના ચાર વ્યક્તિત્વોને સારામાં સારી રીતે પ્રયોજું. મારી પાસે જે છે તે બધાનો સૌની સાથે સંવિભાગ કરું અને સાથેના સૌની પૂરતી કાળજી લઉં. બધાની જવાબદારી ઉઠાવું. પદ, સત્તા, અધિકાર છોડું. સૌમાં વિશ્વાસ ધરાવું, સ્વયં વિશ્વસનીય બનું.

ગુરુજી : હવે આ સમજણને પ્રાપ્ત કરીને તમે પોતે પણ ગુરુ બન્યા છો. તમે સ્વયંના ગુરુ બન્યા છો અને સ્વયં શિષ્ય પણ છો.

ગુરુ-શિષ્ય બોલ્યા : આપે મને, આપની ચેતના શક્તિ વડે પરિવર્તિત કર્યો છે. હવે આપણે 'એકરૂપ' છીએ.

આવતીકાલે હું આજના વિષયને માટે સારરૂપ નોંધ લખીને ફેમ રૂપે તૈયાર કરીને લાવીશ. ચૈતન્ય અંગે સમજ આપવા બદલ ખૂબ ખૂબ આભાર. હું

ઐતન્યવાન બનીશ. આપ પૂજ્યશ્રીનો ખૂબ ખૂબ આભાર.

ગુરુ - શિષ્ય કશું બોલ્યા વિના મૌન રહ્યાં.

બે ભિન્ન વ્યક્તિત્વો સત્ય, પ્રેમ અને સમયની સંવાદિતા તથા ઐતન્યના આનંદમાં એક બની ગયાં.

પ. શાશ્વતતા

તમારો આત્મા શાશ્વત છે.

મારો આત્મા શાશ્વત છે.

આપણાં બન્નેના આત્મા શાશ્વત છે.

શાશ્વતતા આત્માનો ગુણ છે.

તે આ છે.

તે (શાશ્વતતા) આ (આત્માનું સ્વરૂપ) છે.

૬. સ્પષ્ટતા માટે ફેમ્સ

શિષ્ય ઘરે આવ્યો અને મનમાં
સંગ્રહિત જ્ઞાનચર્યા તેમજ પોતે કરેલી
મહત્વના મુદ્દાઓની નોંધના આધારે
મેળવેલ જ્ઞાનને વાગોળ્યું. ત્યાર બાદ
પોતાના વિચારોને વ્યવસ્થિત કર્યા અને
પોતાના ચૈતન્યરૂપી સુપર કમ્પ્યુટરમાં એ
વિચારોને ફેમ સ્વરૂપે ગોઠવ્યા. હવે
પછીના પૃષ્ઠોમાં ગુરુ-શિષ્ય બેઠના સંયુક્ત
વિચારો અને સિદ્ધાંતો છે.

ભૌતિકક્ષેત્ર - ફેમ્સ

સમ્યક્ માર્ગ એ સંયુક્ત માર્ગ છે
સમ્યક્ માર્ગ એ યથાયોગ્ય માર્ગ છે.

બાળક

યુવાન

પુખ્ત

અને પ્રૌઢ

એ વ્યક્તિના ચાર પાસાંઓ છે.

કાર્યક્ષેત્રના ચાર સ્તર છે.

ભૌતિક અથવા શારીરિક સ્તર

માનસિક સ્તર

બૌદ્ધિક સ્તર અને

આત્મભાવમાં હોવું.

તામસિક વ્યક્તિ ભૌતિક સ્તરમાં
રાજસિક વ્યક્તિ માનસિક સ્તરમાં અને
સાત્વિક વ્યક્તિ બૌદ્ધિક સ્તરમાં પ્રવૃત્ત રહે છે
જ્ઞાનીને આવી કોઈ મર્યાદા હોતી નથી.

તે ભૌતિક, માનસિક, બૌદ્ધિક અને આત્મભાવમાં રહીને
સમ્યક્તાને અને ઐક્યને સાધે છે.

ચાર અવસ્થાઓ

કરવું
અનુભવવું
વિચારવું
હોવું

મોટા ભાગના પ્રસંગો અને પરિસ્થિતિઓમાં
વ્યક્તિ પરિસ્થિતિના તમામ
પાસાંઓને ધ્યાનમાં લીધા વિના જ
કાર્ય કરે છે.

મોટા ભાગે વ્યક્તિ જે કંઈ જુએ છે તેને આધારે કાર્ય કરે છે.
ક્યારેક જ વ્યક્તિ પોતાની લાગણીને આધારે કાર્ય કરે છે.
જવલ્લે જ વ્યક્તિ પોતાના વિચારને આધારે કાર્ય કરે છે.
ભાગ્યે જ વ્યક્તિ સત્ય હકીકતને આધારે કાર્ય કરે છે.

વાસ્તવિકતા વિચારો, લાગણીઓ અને બાહ્ય દેખાવો
દ્વારા ઢંકાય છે અને ગૂંચવાડામાં પડે છે.

વાસ્તવિકતાને જોઈ શકનાર જ ખરેખર જુએ છે.

ભૌતિક ક્ષેત્ર એ એ ક્ષેત્ર છે જેમાં વસ્તુઓ રહે છે.
ગતિ કરે છે અને પ્રવૃત્તિઓ થાય છે.

જોવું, સાંભળવું, સૂંઘવું અને સ્પર્શવું એ
ભૌતિક ક્ષેત્રમાં થતી ક્રિયાઓ છે.

જાગૃત અવસ્થામાં આપણે જે કંઈ કરીએ છીએ
તે ભૌતિક ક્ષેત્રમાં થાય છે.

ભૌતિક ક્ષેત્ર એ પાંચ ઈન્દ્રિયોનું ક્ષેત્ર છે.

રસ્તા પર, રસ્તાની આજુ-બાજુ અને રસ્તાની ઉપર-નીચે
એ ભૌતિક ક્ષેત્રના ત્રણ પરિમાણ છે.

ભૌતિકશાસ્ત્રમાં આ ત્રણ પરિમાણોને
X, Y અને Z પરિમાણ કહેવાય છે.

ન્યૂટનને બનાવેલ ભૌતિક શાસ્ત્રની વ્યાખ્યા પ્રમાણે
ભૌતિક ક્ષેત્ર એ ગતિ, બળ, દળ, પ્રવેગ
તથા ક્રિયા અને પ્રતિક્રિયાનું ક્ષેત્ર છે.

જુદી પ્રવૃત્તિઓ, કાર્યક્રમો, પ્રોજેક્ટસ અને અન્ય
માનવીય સાહસોને લાગુ પડતી ગતિ, બળ, દળ, પ્રવેગ
તથા ક્રિયા અને પ્રતિક્રિયાના ક્ષેત્રને માનવીય જીવન
વ્યવહારનું ભૌતિક ક્ષેત્ર કહેવાય છે.

માનવીય પ્રવૃત્તિઓને લાગુ પડતા ન્યૂટનના ત્રણ નિયમો:

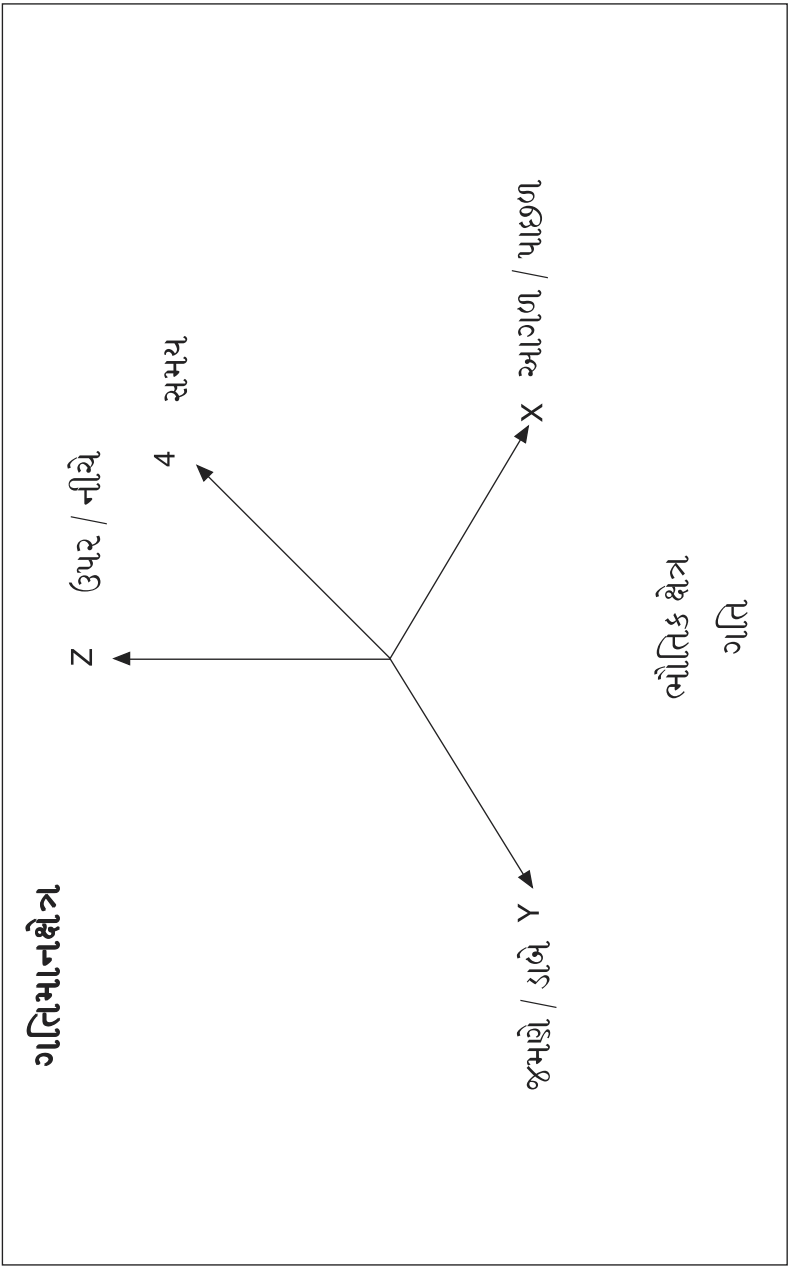
૧. જ્યારે માણસ બહારથી 'બળ' લગાડે છે ત્યારે જ હાથ ધરેલા પ્રોજેક્ટને ગતિ કે પ્રવેગ મળે છે.
૨. જેમ બહારથી લગાડવામાં આવેલું 'બળ' વધુ તેમ પ્રોજેક્ટનો પ્રવેગ વધુ, જેમ પ્રોજેક્ટનું કદ મોટું તેમ તેને ગતિ અને પ્રવેગ આપવા બળની જરૂરિયાત વધુ.
૩. કોઈ પણ કાર્યની સાથે તેને સંબંધિત પ્રતિક્રિયા કે પ્રતિભાવ હોય છે.

સમય એ ભૌતિક ક્ષેત્રનું ચોથું પરિમાણ છે.

કોઈ ખાસ સ્થળે અને કોઈ ખાસ સમયે
જે કંઈપણ બને છે તેને ઘટના, પ્રસંગ કે બનાવ કહે છે.

નેતા કે મેનેજર હાથ ધરેલ
પ્રવૃત્તિ માટે પોતાનો સમય
ફાળવીને પ્રવૃત્તિને ચાલુ કરે છે અને
તેને વેગવંતી બનાવે છે.

ભૌતિક ક્ષેત્રમાં વસ્તુઓનું અને સંબંધોનું સુચારુ
સંચાલન કરવા માટે સમય ચાવીરૂપ ઘટક છે.

સમય આપવાથી પ્રવૃત્તિની સંભાળ લેવાય છે.

કોઈપણ વસ્તુનો ઉદ્ભવ,
વિકાસ અને નાશ સમયને આધિન થાય છે.

સમયનું સુચારુ સંચાલન કરો
અને ભૌતિક ક્ષેત્ર પર
પ્રભુત્વ મેળવો.

ભૌતિક ક્ષેત્રના સફળ સંચાલન માટે સમયને સાંકળીને બનાવેલા ન્યૂટનના ત્રણ નિયમો :

૧. 'બળ' આપવાથી પ્રોજેક્ટને ગતિ અને પ્રવેગ મળે છે. સમયસર અપાયેલું 'બળ' અસરકારક ગતિ અને સાચી દિશામાં પ્રવેગની ખાતરી કરાવે છે.
૨. જ્યારે પ્રોજેક્ટ ઘણો મોટો હોય છે ત્યારે ઘણા વધારે બળની જરૂર રહે છે અને સમયસર વધુ સમય આપવાથી આપેલું બળ વધુ અસરકાર બને છે. વધુ સમય ફાળવવાથી પ્રોજેક્ટ વધુ ઝડપથી આગળ ધપે છે. ફાળવેલો સમય સંચાલકીય 'બળ'ને સઘન કરે છે.
૩. પ્રત્યેક કાર્ય અને ક્રિયાને અનુરૂપ તેની પ્રતિક્રિયા અને પ્રતિભાવ હોય છે. કાર્ય કરવાના સમયનું યોગ્ય ધ્યાન રાખવાથી કાર્ય અને પ્રતિભાવ વચ્ચે સમન્વય સધાય છે.

નેતા, મેનેજર, સંચાલક, વ્યવસ્થાપક અથવા કાર્યકર્તાએ કાર્ય પ્રગતિ માટે પૂરતું 'બળ' પ્રયોજવું જોઈએ અને પૂરતો સમય ફાળવવો જોઈએ.

મોટા અને અઘરા પ્રોજેક્ટને આગળ ધપાવવા માટે ઘણા વધારે સંચાલકીય બળ અને સમયની આવશ્યકતા રહે છે.

પ્રત્યેક પ્રવૃત્તિ કે પ્રોજેક્ટ માટે સમય અને સમયસરતા પ્રમાણેનો મૂકેલો પુરુષાર્થ અસરકારક પ્રગતિ તથા કાર્યો અને પ્રતિભાવો વચ્ચે સુમેળ અને સમન્વયતાની બાંહેધરી આપે છે.

આટલું ટાળજો

સમયનો બગાડ કરવાનું
સમયને પસાર કરવાનું
સમયને ખરચવાનું

આટલું કરજો

સમયનું રોકાણ
સમયનો સદુપયોગ
સમયની બચત

અંગૂઠો હાથની પાંચ આંગળીઓ પૈકી કોઈપણ એક
આંગળીની જેમ એક સભ્ય તો છે જ પરંતુ તે ઉપરાંત
અંગૂઠો પાંચ આંગળીઓમાં નેતા પણ છે.

સમય એ ભૌતિક ક્ષેત્રના ચાર પરિમાણો પૈકીનું એક અતિ
મહત્વનું પરિમાણ છે.

સમય ભૌતિક ક્ષેત્રના ચાર
પરિમાણોમાં નેતાના સ્થાને છે.

મેનેજર જૂથના અન્ય સભ્યોની જેમ એક સભ્ય તો છે જ.
સંચાલકે જૂથના અન્ય સભ્યોમાં 'નેતા' બનવાનું હોય છે.

કોઈ એક નિશ્ચિત હેતુને પાર પાડવા
કરાતા પુરુષાર્થને કાર્ય કહે છે.

સાચી દિશામાં કરેલા પુરુષાર્થથી
કાર્યમાં સફળતા મળે છે.

સમય અને સાચી કાર્ય પ્રવૃત્તિ દ્વારા
કાર્યમાં સફળતા મળે છે.

સમય અને સ્થળનો સદુપયોગ કરો
અને સફળતા સાથે તાલ મિલાવો.

સ્વયંનું સુચારુ સંચાલન કરવા માટે સૌ પ્રથમ પગલું છે
‘પોતાના સમયનું સંચાલન કરવું અને
ભૌતિક ક્ષેત્રના અધિપતિ બનવું’.

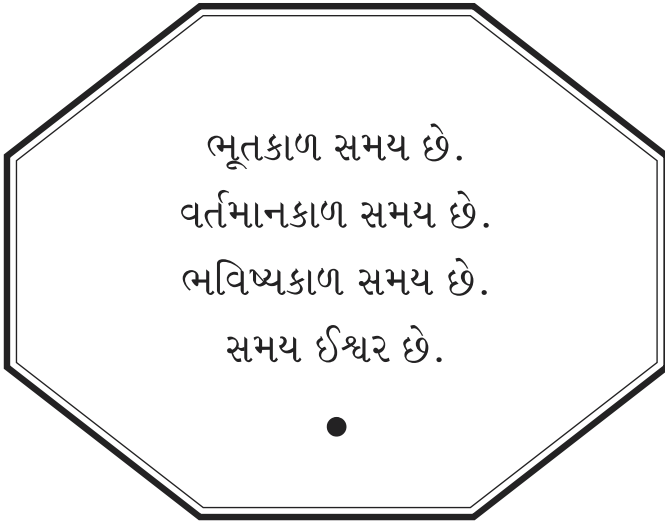
પ્રત્યેક વ્યક્તિ પાસે પોતાનો સમય હોય છે.

વ્યક્તિએ પોતાના સમયને મૂલ્યવાન
અને અર્થપૂર્ણ બનાવવો જોઈએ.

‘સમય નથી’ એવું કહેવાનો કંઈ જ અર્થ નથી,
તમે છો તેનો અર્થ જ એ છે કે તમારી પાસે સમય છે.

જો સમય તમારા હાથમાં છે તો
ભૌતિક ક્ષેત્ર તમારા કાબૂમાં આવી જાય છે.

ભૂતકાળ સમય છે.
વર્તમાનકાળ સમય છે.
ભવિષ્યકાળ સમય છે.
સમય ઈશ્વર છે.

માનસિક ક્ષેત્ર - ફ્રેમ્સ

માનસિક ક્ષેત્ર એ ભૌતિક ક્ષેત્રથી ચઢિયાતું ક્ષેત્ર છે.

માનસિક ક્ષેત્રમાં ભૌતિક ક્ષેત્ર સમાવિષ્ટ થઈ જાય છે તેમજ તે ભૌતિકક્ષેત્રને પ્રભાવિત પણ કરે છે.

ગતિ ભૌતિક ક્ષેત્રનું ચાવીરૂપ ઘટક છે.

લાગણી કે ભાવના એ માનસિક ક્ષેત્રનું ચાવીરૂપ ઘટક છે.

ભૌતિક ક્ષેત્ર એ માનસિક ક્ષેત્રની
દ્રવ્યાત્મક રજૂઆત છે.

ભૌતિક ક્ષેત્ર એ કાર્યો, ક્રિયાઓ, પ્રતિક્રિયાઓ, બળ, દળ, તથા વેગ અને પ્રવેગનું ક્ષેત્ર છે.

માનસિક ક્ષેત્ર એ લાગણીઓ, પ્રતિલાગણીઓ, દબાણ, પરિસ્થિતિઓ અને પ્રસંગોની ગંભીરતા અને સંબંધોમાં આવતા બદલાવ અને થતી ચઢ-ઉતરનું ક્ષેત્ર છે.

લાગણીઓ કાર્યનું પ્રેરકબળ છે.

પ્રતિલાગણીઓ પ્રતિક્રિયાઓને ઉત્તેજે છે.

માનસિક દબાણ કાર્યશક્તિને તીવ્ર બનાવે છે.

પરિસ્થિતિ કે પ્રસંગની ગંભીરતા કાર્યના
મહત્વને અસર કરે છે.

સંબંધોમાં થતી વધઘટ પ્રોજેક્ટ કે પ્રવૃત્તિઓની પ્રગતિમાં
સહાયક કે બાધક બને છે.

માનસિક ક્ષેત્રના ત્રણ નિયમો

૧. જાગૃતિપૂર્વકનો વિશેષ પુરુષાર્થ કરવામાં ન આવે ત્યાં
સુધી પરસ્પરના સંબંધો યથાવત્ રહે છે.
૨. સંબંધોની પ્રગાઢતાનો આધાર મૂકેલા પુરુષાર્થના
પ્રમાણમાં અને ભૂતકાળની નકારાત્મક છાપોના વ્યસ્ત
પ્રમાણમાં હોય છે.
૩. પ્રત્યેક લાગણી માટે તેને અનુરૂપ પ્રતિભાવાત્મક
લાગણી હોય છે.

માનસિક ક્ષેત્રમાં પડતી છાપોની અભિવ્યક્તિ
ભૌતિક ક્ષેત્રમાં થાય છે.

ભૌતિક ક્ષેત્ર એ પ્રત્યક્ષ દૃષ્યમાન પરિણામોનું ક્ષેત્ર છે.

માનસિક ક્ષેત્ર એ અદૃશ્યમાન સંબંધોનું ક્ષેત્ર છે.

(અદૃશ્ય સંબંધો મનની આંખ

વડે જોઈ/અનુભવી શકાય છે.)

વસ્તુ, વસ્તિ કે પરિસ્થિતિનો સ્વીકાર

માનસિક ક્ષેત્રમાં થાય છે.

માનસિક ક્ષેત્રનાં વિવિધ પાસાઓ

સર્જનાત્મકતા

કોઠાસુઝ

નવસંસ્કરણ

અહંકાર

સ્વપ્નો

લાગણીઓ

ઉદ્વેગ

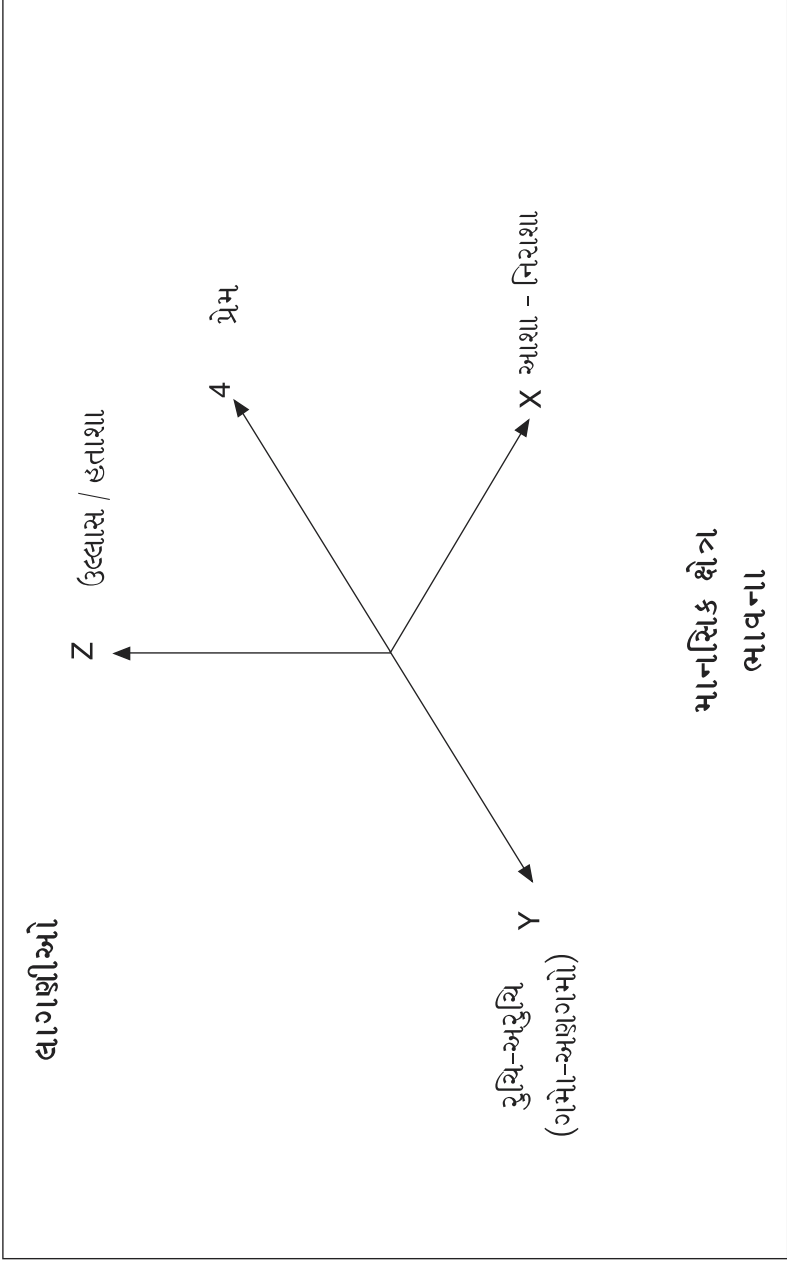
માનસિક ક્ષેત્ર એ
માનસિક દબાણ અને
માનસિક તણાવના અનુભવનું ક્ષેત્ર છે.

આશા-નિરાશા, ગમો-અણગમો તથા
ઉલ્લાસ-હતાશા એ માનસિક ક્ષેત્રના દબાણ અને
તણાવના પાસાઓ અને માનસિક ક્ષેત્રની
X, Y અને Z દિશાઓ છે.

માનસિક ક્ષેત્ર એ વિવાદ તથા સંઘર્ષનું
ઉદ્ભવસ્થાન છે.
મન સ્વયંરચિત સ્વપ્નોના
નાટકોમાં રાયે છે.

પ્રેમ એ માનસિક ક્ષેત્રનું ચોથું પરિમાણ છે.

મૈત્રી, નિકટતા, સહાનુભૂતિ, આર્દ્રતા, કરુણા,
ન્યાયપ્રિયતા, હૂંફ અને ક્ષમાને પોતાનામાં સમાવી લેતી
વૈશ્વિક ભાવના એટલે પ્રેમ.

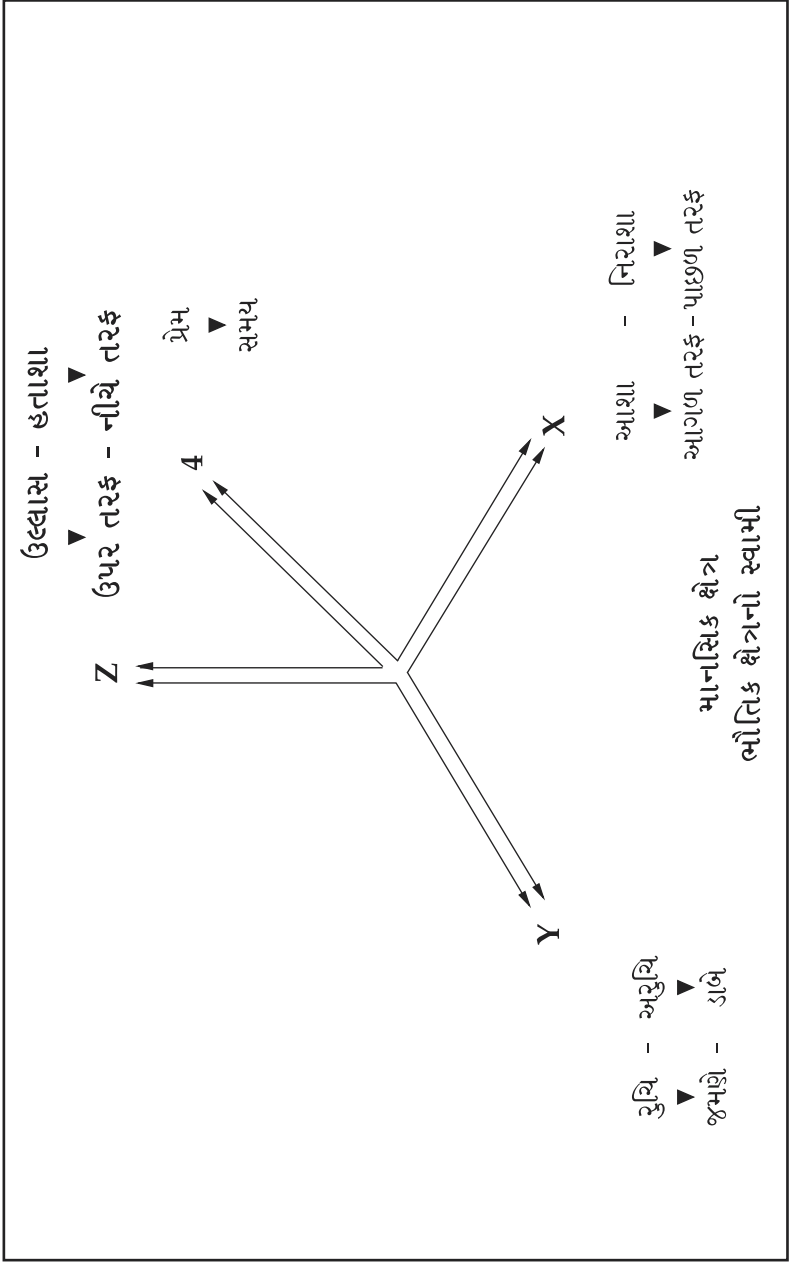

સાચા પ્રેમને ગમા-અણગમાના બંધનો હોતાં નથી.

‘ક્ષમાશીલ બનીને આપતા રહેવું’
એ પ્રેમની પરિભાષા છે.

પ્રેમ માનસિક ક્ષેત્રનો અધિપતિ છે અને
પ્રેમ ભૌતિક ક્ષેત્રનો અત્યાધિપતિ છે.
પ્રેમમાં મનડાં મળે છે,
ઠરે છે અને જોડાય છે.

માનસિક ક્ષેત્ર ભૌતિક ક્ષેત્રનો ઉપરી અધિકારી છે.

પ્રેમને સાંકળીને બનતા માનસિક ક્ષેત્રના ત્રણ નિયમો :

૧. પ્રોજેક્ટ, કાર્યક્રમ, પ્રવૃત્તિ કે વ્યક્તિને પ્રગતિ ભણી દોરી જવા માટે પ્રેમ એ મહાન આભ્યંતર શક્તિ છે. પ્રેમ હોય છે ત્યાં આશા બંધાય છે, આગેકુચ થાય છે અને સર્વહિતકારી વિકાસ સધાય છે.
૨. પ્રેમ વિકાસના વેગમાં ધરખમ વૃદ્ધિ લાવે છે તથા અગાઉની માઠી લાગણીઓ અને પૂર્વગ્રહોને ક્રમશઃ ઘડાડીને છેવટે ધોઈ નાખે છે.
૩. જ્યાં પ્રેમ હોય છે ત્યાં પ્રત્યેક લાગણીને સાનુકૂળ અને કલ્યાણકારી પ્રતિભાવક લાગણી ઉદ્ભવે છે.

પ્રેમ એ બળતાં હૈયાને રૂઝવનારી લાગણી છે.

પ્રેમને ભાષા અને વાચાના બંધનો નથી.

પ્રેમમાં માલિકીભાવ નથી, પ્રેમ તો પૂર્ણ સમર્પણ છે.

પ્રેમમાં નિર્ભયતા છે.

પ્રેમમાં સર્વનો સંવિભાગ છે અને

જાનના જોખમે કાળજીભરી સંભાળ છે.

પોષણ કરવું તે પ્રેમ છે,

આધાર આપવો તે પ્રેમ છે.

જીવન બનાવવું તે પ્રેમ છે.

પ્રેમ પ્રસારો, સમયને સાધો અને
માનસિક તથા ભૌતિક ક્ષેત્રના
અધિપતિ બનો.

તમામ શુભ ભાવનાઓ પ્રેમમાંથી ઉદ્ભવે છે.
સર્વ શુભ ભાવનાઓ પ્રેમમાં ઉન્નત બને છે.
સર્વ શુભ ભાવનાઓ પ્રેમમાં એકરૂપ બને છે.
પ્રેમ ઈશ્વર છે.

બૌદ્ધિક ક્ષેત્ર - ફેમ્સ

બૌદ્ધિક ક્ષેત્ર એ ભૌતિક ક્ષેત્ર તેમજ માનસિક ક્ષેત્ર
એ બન્ને ક્ષેત્રોથી ચઢિયાતું ક્ષેત્ર છે.

બૌદ્ધિક ક્ષેત્ર માનસિક ક્ષેત્ર તેમજ ભૌતિક ક્ષેત્રને
પોતાનામાં સમાવે પણ છે અને તેમનો ઘાટ પણ ઘડે છે.

ગતિ ભૌતિક ક્ષેત્રમાં ચાવીરૂપ પાસું છે,
ભાવના માનસિક ક્ષેત્રમાં ચાવીરૂપ પાસું છે
અને કલ્પનાચિત્ર બૌદ્ધિક ક્ષેત્રમાં ચાવીરૂપ પાસું છે.

બૌદ્ધિક ક્ષેત્ર એ ભૌતિક અને
માનસિક ક્ષેત્રનું ડ્રોઈંગ બોર્ડ છે.

બુદ્ધિ નિર્ણયો કરે છે.

નિર્ણયોથી લાગણીઓ જન્મે છે.

લાગણીઓ દ્વારા કાર્યો અને ક્રિયાઓ થાય છે.

ભૌતિક ક્ષેત્ર એ માનસિક ક્ષેત્રનું દશ્યમાન ચિત્ર છે.

માનસિક ક્ષેત્ર એ બૌદ્ધિક ક્ષેત્રની બ્લૂ પ્રિન્ટ છે.

ભૌતિક ક્ષેત્ર એ લોહકણિકા છે.

માનસિક ક્ષેત્ર એ ચુંબકત્વ છે.

બૌદ્ધિક ક્ષેત્ર એ વીજળીની કોઈલ છે.

બૌદ્ધિક ક્ષેત્ર એ વિચારોની ટાંકી છે.

માનસિક ક્ષેત્ર એ ટાંકીમાંનું પાણી છે.

ભૌતિક ક્ષેત્ર એ પાણીમાં ઉદ્ભવેલા મોજાં છે.

નવા અખતરા અને તેમાં ભૂલો એ
ભૌતિક ક્ષેત્રના પ્રયોગો છે.

સ્વપ્નો એ માનસિક ક્ષેત્રના પ્રયોગો છે.

વિકલ્પો અને ‘જો...તો’
પરિસ્થિતિઓ એ બૌદ્ધિક ક્ષેત્રના પ્રયોગો છે.

ભૌતિક પ્રયોગો હાથ ધરેલા કાર્યોમાં
સફળતાને માટે સહાયક બને છે.

માનસિક પ્રયોગો સંબંધોને સુધારવામાં સહાયક બને છે.

બૌદ્ધિક પ્રયોગો વિચારોને
સ્પષ્ટ કરવામાં સહાયક બને છે.

વચનબદ્ધતા બૌદ્ધિક ક્ષેત્રની દેન છે.

બૌદ્ધિક ક્ષેત્રના ત્રણ નિયમો

૧. બૌદ્ધિક 'બળ' લગાડવામાં ન આવે ત્યાં સુધી સમજણની સ્થિતિ યથાવત્ રહે છે.
૨. વ્યૂહ રચનાની સફળતા બૌદ્ધિક 'બળ' ના પ્રમાણમાં અને ભૂતકાળના અનુભવ, મૂલ્યાંકન અને પૂર્વ ગ્રહોના વ્યસ્ત પ્રમાણમાં હોય છે.
૩. પ્રત્યેક વિચારની સામે એક સહ-સંબંધિત અથવા પૂરક વિચાર હોય છે.

ભૌતિક ક્ષેત્ર એ માનસિક ક્ષેત્રમાં
પડેલી છાપોની પ્રત્યક્ષ અભિવ્યક્તિ છે.

માનસિક ક્ષેત્રની છાપો એ બૌદ્ધિક ક્ષેત્રના નિર્ણયોની
છાપોને આધારે નક્કી થાય છે.

ભૌતિક ક્ષેત્ર એ દૃશ્યમાન પરિણામોનું ક્ષેત્ર છે.

માનસિક ક્ષેત્ર એ અદૃશ્યમાન સંબંધોનું ક્ષેત્ર છે.

(અદૃશ્યમાન સંબંધો મનની આંખ વડે જોઈ શકાય છે.)

બૌદ્ધિક ક્ષેત્ર અદૃશ્યમાન વાસ્તવિકતાનું ક્ષેત્ર છે.

(અદૃશ્ય વાસ્તવિકતા બુદ્ધિની આંખ વડે જોઈ શકાય છે.)

બૌદ્ધિક ક્ષેત્રના પાસાંઓ

પૃથ્થકરણ અથવા વર્ગીકરણ

વૈચારિક પ્રયોગો

તર્ક

વિવેક

ચિંતન

જ્ઞાનપ્રાપ્તિ

અભ્યાસ

માનસિક ક્ષેત્ર એ માનસિક દબાણ અને

માનસિક તણાવનું ક્ષેત્ર છે.

બૌદ્ધિક ક્ષેત્ર એ યથાર્થ મહત્વપ્રદાન ક્ષેત્ર છે.

માનસિક ક્ષેત્ર એ સંઘર્ષનું ઉદ્ભવ સ્થાન છે.

બૌદ્ધિક ક્ષેત્ર એ સમાધાનનું ઉદ્ભવ સ્થાન છે.

વૃત્તિ એ ભૌતિક ક્ષેત્રનું બળ છે.
કોઠાસૂઝ એ માનસિક ક્ષેત્રનું બળ છે.
બુદ્ધિ એ બૌદ્ધિક ક્ષેત્રનું બળ છે.

વૃત્તિ ભૌતિક બળમાં પરિણમે છે.
કોઠાસૂઝ ભાવાત્મક બળમાં પરિણમે છે.
બુદ્ધિ વિવેકબળમાં પરિણમે છે.

ગતિ ભૌતિક ક્ષેત્રનું પરિણામ છે.
ભાવના માનસિક ક્ષેત્રનું પરિણામ છે.
સ્પષ્ટ કલ્પનાચિત્ર એ બૌદ્ધિક ક્ષેત્રનું પરિણામ છે.

વ્યક્તિ ભૌતિક ક્ષેત્રમાં ગતિ (આવાગમન) કરે છે.
માણસ માનસિક ક્ષેત્રમાં (લાગણીઓનો)
અનુભવ કરે છે.

માણસ બૌદ્ધિક ક્ષેત્રમાં પોતાના કલ્પનાચિત્રને જુએ છે.

विचारवंतं

Z मंजूरी / नामंजूरी

4 सत्य / स्पष्टता

मूल्यांकन /
आगामी

X

Y

वधु / ओद्युं

बौद्धिकक्षेत्र
कल्पना यित्र

‘સત્ય’ બૌદ્ધિક ક્ષેત્રનું ચોથું પરિમાણ છે.
જે છે તે સત્ય છે, જે નથી તે સત્ય નથી.

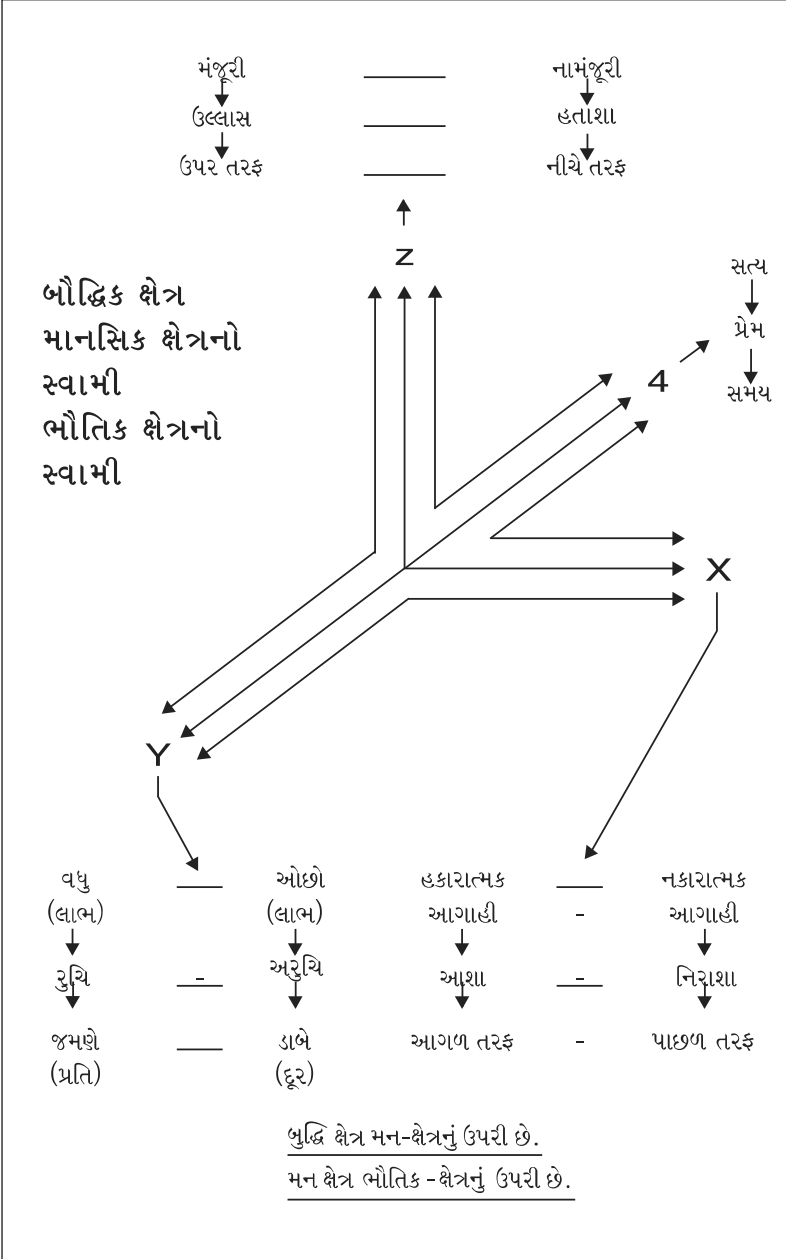

સમય ભૌતિક ક્ષેત્રમાં થતી ગતિઓને સંવાદિત કરે છે.

પ્રેમ માનસિક ક્ષેત્રમાં ઉદ્ભવતી
ભાવનાઓને સંવાદિત કરે છે.

સત્ય બૌદ્ધિક ક્ષેત્રમાં ઉઠતા
કલ્પનાચિત્રોને સંવાદિત કરે છે.

બૌદ્ધિક ક્ષેત્ર એ માનસિક ક્ષેત્ર પર કાબૂ ધરાવે છે.
અને માનસિક ક્ષેત્ર એ ભૌતિક ક્ષેત્ર પર કાબૂ ધરાવે છે.

જ્યારે સત્ય વિચારોનું સુકાન સંભાળે છે
ત્યારે વિષયમાં સ્પષ્ટતા આવે છે.

સ્પષ્ટતા આવતાં શાંતિ સ્થપાય છે.
શાંતિ સ્થપાતાં માનવી પ્રશાંત બને છે.
સત્ય શાશ્વત છે.
સર્વ ચિંતનનો હેતુ સત્યને પામવાનો છે.

સર્વ ચિંતનનો નિષ્કર્ષ સત્ય છે.
સર્વ લાગણીઓ પ્રેમમાં વિલીન થાય છે.
સર્વ ભૌતિક પદાર્થો સમયમાં ઓગળે છે, એકરૂપ બને છે.
વાસ્તવિકતાને આધારે જીવો.
જ્યારે સત્યને નજર સમક્ષ રખાય છે ત્યારે બધું
પ્રકાશમય થઈ જાય છે.

સત્યના પ્રકાશમાં સ્પષ્ટતા પામતા બૌદ્ધિક ક્ષેત્રના ત્રણ નિયમો

૧. સત્યને આધારે વપરાતી બૌદ્ધિક શક્તિ ખૂબ અસરકારક બને છે. સત્યને સમાંતરિત થયેલા સિદ્ધાંતો સતત પ્રગતિ, સફળતા અને આનંદ અપાવે છે.
૨. જ્યારે સત્યને આધારે રણનીતિ ઘડાય છે ત્યારે ઘણી ઝડપથી સફળતા મળે છે.
૩. સત્યના શાસનમાં વિરોધી વિચારો ટકી શકતા નથી, અને વળી વિચારોમાં સામ્યતા પ્રગટે છે.

નિખાલસતા સત્ય ભણી દોરી જાય છે.

નવું જાણવા અને શીખવા માટે પોતાના અજ્ઞાનનો
સ્વીકાર કરવો જરૂરી છે.

સર્વ દિશાઓમાંથી ઉમદા વિચારો આવો.

ઉમદા વિચારોને આવકારવા અને સ્વીકારવા માટે
બુદ્ધિના બારી-બારણાં ખુલ્લાં રાખીને તૈયાર રહો.

આત્માનુભૂતિ એટલે પોતે શું નથી
તે સમજવું અને પોતે જે છે તે અનુભવવું.

આપણી દરેકની અંદર
અનંત સામર્થ્ય અને શક્તિ ધૂપાયેલાં છે.

વિવેકની ચાવી વડે આપણે
ભ્રમમાંથી સત્યને શોધી શકીએ છીએ.

ફોતરામાંથી દાણા વીણીએ તેમ
અસત્યના ઢગલામાંથી સત્યને અલગ તારવો.

ભવિષ્યની તકો, ભવિષ્યની સમસ્યાઓ, તેના સમાધાન,
સર્જનારી પરિસ્થિતિઓ અને તેમાં શું થઈ શકે એ
સંભાવનાઓને જોતાં શીખો.

તમે કેવા પ્રકારનું વ્યક્તિત્વ
ખીલવવા માગો છો તેનું દર્શન કરો.

તમે કેવા પ્રકારનું જગત ઈચ્છો છો તેનું દર્શન કરો.

સમય આપો, પ્રેમ પ્રસારો, સ્પષ્ટતા મેળવો અને એમ કરીને
ભૌતિક, માનસિક અને બૌદ્ધિક ક્ષેત્રના અધિપતિ બનો.

સત્ય હતું,
સત્ય છે,
સત્ય હંમેશાં રહેશે.
સત્ય ઈશ્વર છે.

આંતરિક ક્ષેત્ર - ફેમ્સ

આંતરિક ક્ષેત્ર એ આત્મ વિશુદ્ધિ
અને આત્માની અનંત શક્તિનું ક્ષેત્ર છે.

વૈશ્વિક ક્ષેત્રના કારણે જ બૌદ્ધિક,
માનસિક અને ભૌતિક ક્ષેત્રો અસ્તિત્વ ધરાવે છે.

ગતિ ભૌતિક ક્ષેત્રનું ચાવીરૂપ ઘટક છે.
ભાવના માનસિક ક્ષેત્રનું ચાવીરૂપ ઘટક છે.
વિઝન બૌદ્ધિક ક્ષેત્રનું ચાવીરૂપ ઘટક છે.
સ્વયં પ્રેરણા આંતરિક ક્ષેત્રનું ચાવીરૂપ ઘટક છે.

જ્યારે ભૌતિક ક્ષેત્રના કાર્યો અને ક્રિયાઓ,
માનસિક ક્ષેત્રની લાગણીઓ અને બૌદ્ધિક ક્ષેત્રના
વિચારો આંતરિક ક્ષેત્રમાં તદ્દરૂપ બને છે
ત્યારે તે પ્રાણવંત બને છે

ધબકતો ઉત્સાહ એ આંતરિક ક્ષેત્રની
અનેક પૈકીની એક અભિવ્યક્તિ છે.

આંતરિક ક્ષેત્રરૂપી સિમેન્ટ ભૌતિક, માનસિક અને
બૌદ્ધિક ક્ષેત્રરૂપી ઈંટોને જોડીને એક મજબૂત ઈમારત રચે છે.

આંતરિક ક્ષેત્ર એક એવું ક્ષેત્ર છે જે બૌદ્ધિક ક્ષેત્રના
વિચારો અને કલ્પનાઓને પ્રેરે છે, જેમાં
વિચારોના એવા આકારો તૈયાર થાય છે જે માનસિક ક્ષેત્રમાં
છાપો રચે છે, જે આગળ જતાં ભૌતિક ક્ષેત્રમાં કાર્ય અને
ક્રિયાઓની અભિવ્યક્તિ તરીકે પ્રદર્શિત થાય છે.
આંતરિક ક્ષેત્રની વીજળી જે બૌદ્ધિક ક્ષેત્રના સંવાહકમાં વહે
છે અને જે માનસિક ક્ષેત્રમાં ચુંબકત્વ ઉત્પન્ન કરે છે, જે અંતે
ભૌતિક ક્ષેત્રની લોહકણિકાઓને ગતિમાન કરે છે.

વૈશ્વિક ક્ષેત્ર એક એવું ક્ષેત્ર છે
જે પાંચેય ઈન્દ્રિયોને માટે અગ્રાહ્ય છે.
વૈશ્વિક ક્ષેત્ર એ શુદ્ધ ગુણવત્તાનું ક્ષેત્ર છે.
આંતરિક ક્ષેત્ર એ બીજા ત્રણ ક્ષેત્રોના મૂળ કારણરૂપ ક્ષેત્ર
છે અને બીજા ક્ષેત્રો એ આંતરિક ક્ષેત્રની
કાર્યશીલતાને કારણે રહેલાં ક્ષેત્રો છે.

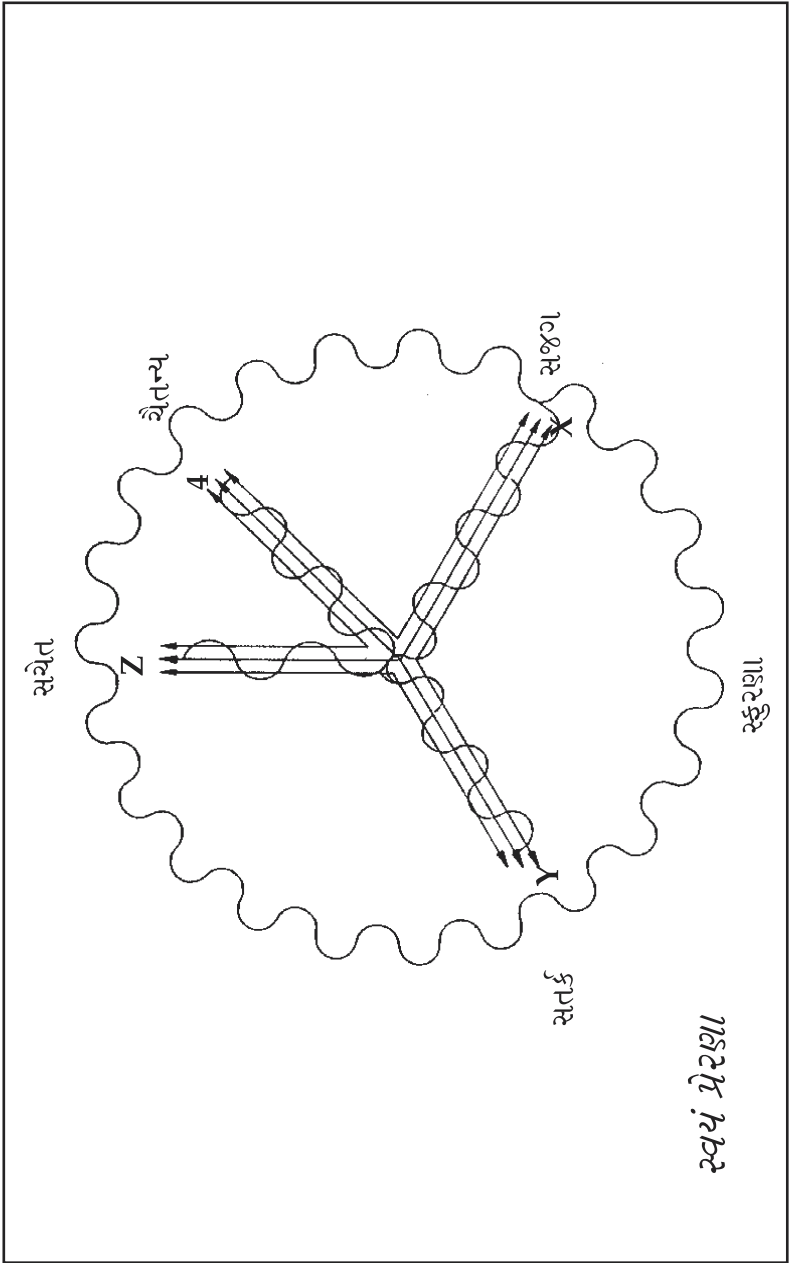
વૈશ્વિક ક્ષેત્ર અથવા આંતરિક ક્ષેત્ર એટલે કે
આત્મા સર્વ કાર્યોનો કર્તા છે. એથી કહી શકાય કે આ
જગતમાં થતાં સર્વ વિચારો, સર્વ ભાવનાઓ અને સર્વ
કાર્યો આત્માની જ દેન છે.

વૈશ્વિક અથવા આંતરિક ક્ષેત્રને ત્રણ પરિમાણ નથી.
વૈશ્વિક ક્ષેત્રનું એક અને એકમાત્ર પરિમાણ તે ચૈતન્ય છે.
ચૈતન્ય સમસ્ત જગતની ઊર્જા છે અને જીવનની
ઊર્જા પણ ચૈતન્ય જ છે.

બુદ્ધિ દ્વારા કરતા વિચારો,
મનમાં ઉઠતી ભાવનાઓ તથા શરીર દ્વારા થતા
સર્વ કાર્યો પાછળનું ચાલકબળ ચૈતન્ય છે.
સજગ હોવું તે ભૌતિક ક્ષેત્રમાં ચૈતન્યમય હોવું છે.
સતર્ક હોવું તે માનસિક ક્ષેત્રમાં ચૈતન્યમય હોવું છે.
સચેત હોવું તે બૌદ્ધિક ક્ષેત્રમાં ચૈતન્યમય હોવું છે.

વૈશ્વિક કે આંતરિક ક્ષેત્રમાં ચૈતન્યમય હોવું એટલે આપણી અંદરની ઉર્જાના સંપર્કમાં હોવું, સજાગ, અને સચેત હોવું, યથોચિત અને સંવાદિત હોવું, યોગદાતા અને ચિંતનશીલ હોવું, શાંતિપૂર્ણ હોવું અને પોતાના કાર્યો, ભાવનાઓ તથા વિચારો પરત્વે આંતરિક ઉર્જાના ઉપયોગમાં કાર્યક્ષમ અને અસરકારક હોવું.

ચૈતન્યમય હોવું એટલે બાહ્ય વ્યવહાર જગતમાં સત્ય જોવું અને આચરવું, સૌને પ્રેમ આપવો અને સર્વ કાર્યમાં સમયસર રહેવું.

જવાબદારી અને વિશ્વસનીયતા દ્વારા ચૈતન્યની અભિવ્યક્તિ થાય છે.

એકાગ્રતા, ચિંતન, તત્ત્વદષ્ટિ, સમજ,
નિરીક્ષણ, મૌન, ધ્યાન અને બીજાની સેવા એ
આત્મ-પ્રાપ્તિને મેળવવાના માર્ગો છે.
સેવા કરવાથી પાત્રતા પ્રગટે છે.

બુદ્ધિ સ્વયંપ્રેરણા
તરફ દોરી જાય છે.

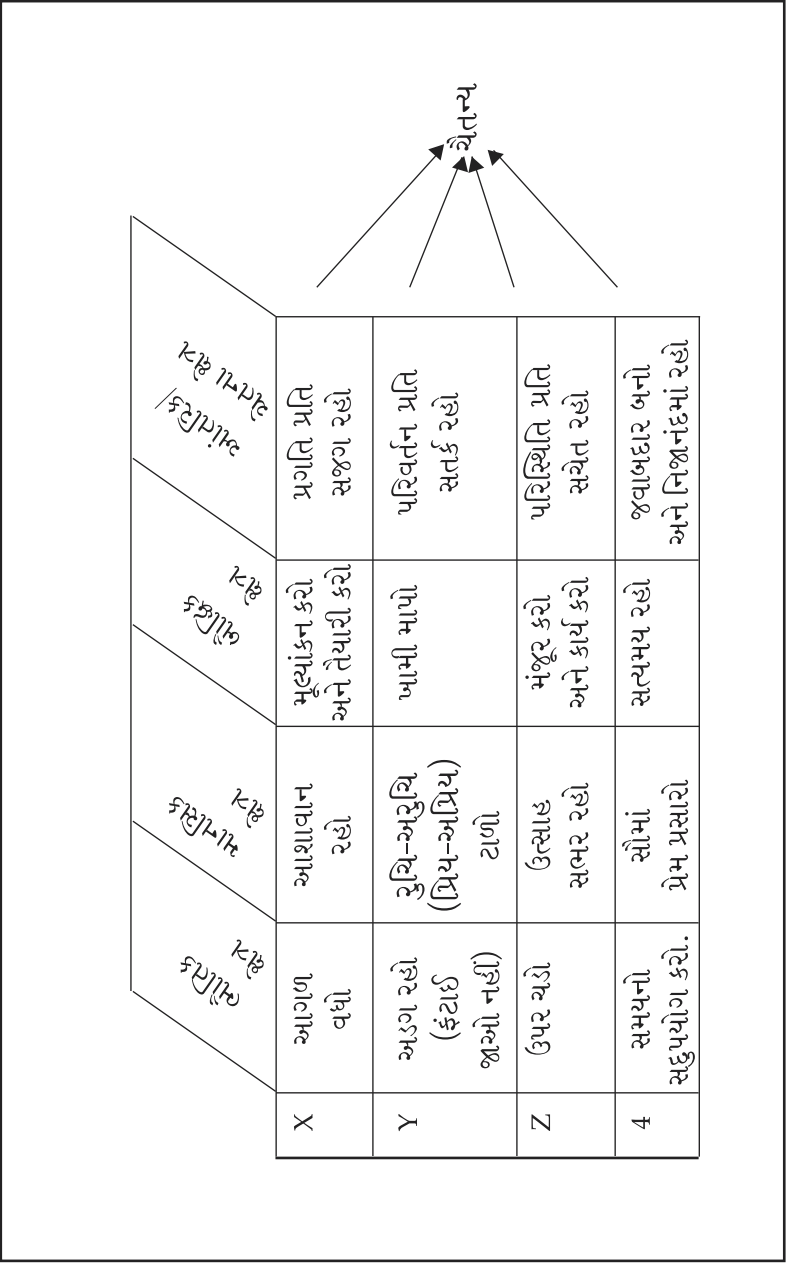
જ્ઞાનથી મુક્તિ મળે છે.

અભ્યાસ દ્વારા વ્યક્તિ
આત્મ સ્થિરતાને પ્રાપ્ત થાય છે.

સમત્વની સાધના આત્માનુભૂતિ કરાવે છે.

બધા એક સમાન છે.
એકમાં બધાં છે.
બધાંની સેવા કરો.

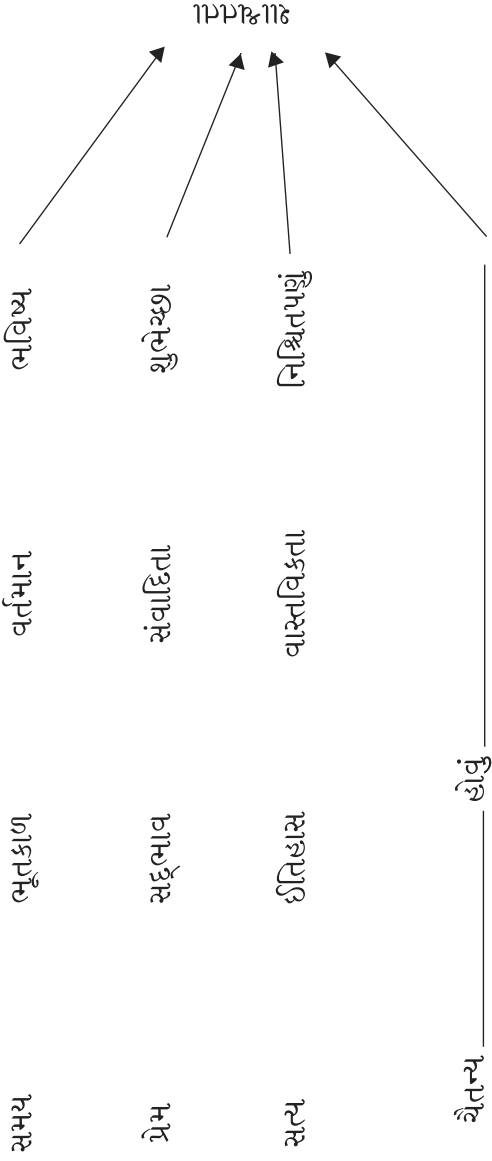

વર્તમાનની કાર્યસૂચિ

	ભૂતકાળ માટે	વર્તમાનકાળ માટે	ભવિષ્યકાળ માટે
ભૌતિક સ્તરે સમયસર રહો	શીખો અને નોંધો	કામ કરો અને યોગદાન આપો	તૈયારી કરો અને સુસજ્જ બનો
માનસિક સ્તરે પ્રેમપૂર્ણ રહો	માફ કરો અને ભૂલી જાઓ	આપો અને મેળવો	ધ્યેયપૂર્ણ રહો અને પ્રસારો
બૌદ્ધિક સ્તરે સત્યમય રહો	સમીક્ષા કરો અને મૂલ્યાંકન કરો	વિચારો અને નાવીન્ય લાવો	આગાહી કરો અને આયોજન કરો.
આંતરિક સ્તરે ચૈતન્યપૂર્ણ રહો	જવાબદાર રહો		
વર્તમાનમાં રહેવાથી સોનેરી ભૂતકાળ, વાસ્તવિક વર્તમાન અને યોગ્ય ભવિષ્ય સંચવાય છે.			

ભૂતકાળ-વર્તમાન-ભવિષ્ય અને ઉપરી પરિમાણોની પાર

વૈશ્વિક કે આંતરિક ક્ષેત્રમાં માત્ર એક જ નિયમ છે.

વિશ્વની પ્રત્યેક વ્યક્તિ તમારા જેવી જ છે અને
પ્રત્યેક વ્યક્તિની અંદર વૈશ્વિક ઊર્જા શક્તિ સહિતનું
આંતરિક ક્ષેત્ર વિદ્યમાન છે.

આ દૃષ્ટિએ બધા એક સમાન છે અને
દરેક (પ્રત્યેક) બધા સમાન છે.

તમારી જાત પ્રત્યે જવાબદાર બનો.
જગતના બધા પ્રત્યે જવાબદાર બનો.

ભૌતિક, માનસિક અને ત્રણેય ક્ષેત્રોનું સરળ શબ્દોમાં સંકલિત દૃશ્ય

ભૌતિક ક્ષેત્ર	માનસિક ક્ષેત્ર	બૌદ્ધિક ક્ષેત્ર
<p>૧. પ્રોજેક્ટને શરૂ કરવા તેમજ તેની ગતિ વધારવા ‘બળ’ લગાડવું જરૂરી છે.</p> <p>૨. વધુ ઝડપે પ્રોજેક્ટ પૂરો કરવા વધુ બળની જરૂર પડે છે. જેમ પ્રોજેક્ટનું કંઈ મોટું તેમ તેની ઝડપ વધારવા વધારે બળની જરૂર પડે છે.</p> <p>૩. પ્રત્યેક પ્રવૃત્તિ માટે તેને લગતી પ્રતિક્રિયા-પ્રતિભાવ હોય છે.</p>	<p>૧. જ્યાં સુધી આંતરિક બળ લગાડવામાં ન આવે ત્યાં સુધી સંબંધો યથાવત્ રહે છે.</p> <p>૨. સંબંધોમાં સુધારાનો દર બળની તીવ્રતાના પ્રમાણમાં અને ભૂતકાળની નકારાત્મક છાપના વ્યસ્ત પ્રમાણમાં હોય છે.</p> <p>૩. પ્રત્યેક લાગણી માટે પ્રતિભાવી લાગણી હોય છે.</p>	<p>૧. બૌદ્ધિક બળ લગાડવામાં ન આવે ત્યાં સુધી સિદ્ધાંત-સમજ યથાવત્ રહે છે.</p> <p>૨. રજનીતિમાં સફળતાની ઝડપ બૌદ્ધિક બળના પ્રમાણમાં અને ભૂતકાળના અનુભવ, મૂલ્યાંકન અને પૂર્વગ્રહોના વ્યસ્ત પ્રમાણમાં હોય છે.</p> <p>૩. પ્રત્યેક વિચારને સંબંધિત કે પુરક વિચાર હોય છે.</p>
<p>સમયમાં સંવાદિત ભૌતિક ક્ષેત્ર</p> <p>૧. પ્રોજેક્ટને શરૂ કરવા તેમજ તેની ઝડપ વધારવા ‘બળ’ લગાડવું જરૂરી છે. સમયસર અપાયેલું ‘બળ’ અસરકારક ગતિ અને સાચી દિશામાં પ્રવેગની બાહેધરી આપે છે.</p> <p>૨. પ્રોજેક્ટ મોટો હોય ત્યારે જરૂરી બળ વધુ હોય છે. વધારે સમય આપવાથી અને સમયસર બળ આપવાથી બળ વધુ અસરકારક બને છે. પ્રોજેક્ટને વધુ સમય આપવાથી પ્રોજેક્ટ વધુ ઝડપે આગળ વધે છે. આપેલો વધુ સમય સંચાલકીય બળને વધુ સઘન કરે છે.</p> <p>૩. પ્રત્યેક કાર્ય અને ક્રિયાને અનુરૂપ તેને લગતી પ્રતિક્રિયા કે પ્રતિભાવ સમકાલિન ત્યારે જ થાય છે જ્યારે પસંદ કરેલો સમય ખરો હોય છે.</p>	<p>પ્રેમ સાથે સંવાદિત માનસિક ક્ષેત્ર</p> <p>૧. પ્રેમ પ્રોજેક્ટ, કાર્યક્રમ, પ્રવૃત્તિ કે વ્યક્તિની સ્થિતિને બદલે તેવું આંતરિક બળ છે. પ્રેમ હોય ત્યાં આજ્ઞા હોય છે અને આગળ તરફ અને હકારાત્મક વિકાસ હોય છે.</p> <p>૨. પ્રેમ સંબંધોના સુધારાને ખૂબ ઝડપી બનાવે છે. અગાઉની માટી લાગણીઓ અને પૂર્વગ્રહ વટે છે અને પ્રેમના ધસમસતા પ્રવાહમાં અંતે ધોવાઈ જાય છે.</p> <p>૩. પ્રેમ હોય છે ત્યારે પ્રત્યેક લાગણીને સંવાદિતાની પ્રતિભાવાત્મક લાગણી હોય છે.</p>	<p>સત્ય વડે સ્પષ્ટ બૌદ્ધિક ક્ષેત્ર</p> <p>૧. બૌદ્ધિક બળ વધુ અસરકારક હોય છે જ્યારે તે સત્ય પર આધારિત હોય છે. સત્ય સાથે સંવાદિત થયેલા સિદ્ધાંતો અને વિચારો સતત પ્રગતિને પંથે ધોરે છે.</p> <p>૨. જ્યારે સત્ય રજનીતિનું સુકાન સંભાળે છે ત્યારે વધુમાં વધુ ઝડપે સફળતા મળે છે.</p> <p>૩. જ્યારે સત્યના આધારે શાસન ચાલે છે ત્યારે વિરોધી વિચારો રહી શકતા નથી, પરંતુ સ્પષ્ટતા સાથે વિચારોનો સમન્વય સંધાય છે.</p>

‘આંતરિક ક્ષેત્ર/વૈશ્વિક ક્ષેત્ર માટે ચૈતન્યનો એક નિયમ’

જવાબદારી અને વિશ્વનીયતાના વરેલા ચૈતન્ય માટે બધાં એક સમાન છે અને એક બધા સમાન છે. બધાં એક માટે અને એક બધાં માટે છે. સમય સાથે તાલ મિલાવો - પ્રેમ સાથે સંવાદિતતા કેળવો - સત્ય દ્વારા સ્પષ્ટતા મેળવો - જવાબદારી અને વિશ્વસનીયતા દ્વારા લોકોમાં ચૈતન્યની એકતા લાવો.

૭. ભેટ

૧. તમારા માટે ઉપહાર
૨. સમયસર રહો
૩. પ્રેમ
૪. પ્રભુ તમને ચાહે છે.
૫. ઉમદા વિચારો
૬. જીવનનું ગીત
૭. આત્મકથા

નારાયણ

મંગલ ભેટનો શુભ દિન

૧૭-૮-૧૯૮૯

વડોદરા.

રજૂઆત

આ બહુમૂલ્ય ભેટ તમારા માટે છે, આ ભેટનો સદ્ઉપયોગ કરનાર વ્યક્તિ તમે જ છો. હવે જ્યારે આ બધું તમારું છે, ત્યારે તમે જ એના માલિક છો. તમે ઈચ્છો તો બીજાને તેમાં ભાગીદાર બનાવી શકો છો. જ્યારે તમને લાગે કે તમે આ ભેટોનો ભરપુર સદ્ઉપયોગ કર્યો છે તથા તમે તેમાં તમો નિપુણ બની ગયા છો ત્યારે તમે તમારા સ્વજનોને તેમાં ભાગીદાર બનાવજો.

શુભેચ્છાઓ અને પ્રેમ સભર

નારાયણ

૧. તમારા માટે ઉપહાર

ચાર ઉપહાર છે. કોઈપણ ઘટના, પ્રસંગ કે પરિસ્થિતિમાં આ જ ચાર વસ્તુઓ રહેલી હોય છે. આ ચાર વસ્તુઓ સમય, સ્થળ, પરિસ્થિતિ અને વ્યક્તિ છે.

વર્તમાન સમય, વર્તમાન સ્થળ, વર્તમાન પરિસ્થિતિ અને વર્તમાન માણસ.

વર્તમાન સમય એ સમય છે કે જે સમયે વ્યક્તિ હાજર હોય છે અને તે કાર્યશીલ પણ હોય છે. કોઈપણ વ્યક્તિ ભૂતકાળ અથવા ભવિષ્યમાં કાર્ય કરી શકતી નથી. દરેક વ્યક્તિ માત્ર વર્તમાનમાં જ કાર્ય કરી શકે છે અને તે વર્તમાન ‘અત્યારે’ જ છે.

વર્તમાન સ્થળ એ સ્થળ છે જ્યાં વ્યક્તિ હોય છે અને જ્યાં તે કાર્યશીલ હોય છે. કોઈપણ વ્યક્તિ પોતે જ્યાં હોતી નથી ત્યાં તે કાર્યશીલ રહી શકતી નથી, કાર્ય કરી શકતી નથી. દરેક વ્યક્તિ માત્ર અત્યારે જ્યાં હોય ત્યાં જ કાર્ય કરી શકે છે અને તે ‘અહીં’ છે.

વર્તમાન પરિસ્થિતિ એ તે પરિસ્થિતિ છે કે જેમાં વ્યક્તિ કાર્યશીલ બની શકે છે. કોઈપણ વ્યક્તિ અન્ય કોઈ પરિસ્થિતિમાં કાર્યશીલ બની શકતી નથી કે કાર્ય કરી શકતી નથી. દરેક વ્યક્તિ માત્ર પ્રવર્તમાન પરિસ્થિતિમાં જ કાર્ય કરી શકે છે અને તે પરિસ્થિતિ ‘આ’ છે.

વર્તમાન વ્યક્તિ એ તે વ્યક્તિ છે જે વર્તમાન સમય, સ્થળ અને પરિસ્થિતિમાં હાજર છે અને કાર્ય કરી શકવા સમર્થ છે. અન્ય કોઈપણ વ્યક્તિ કાર્યશીલ બની શકતી નથી કે કશું કરી શકતી નથી. હાજર વ્યક્તિ કાર્ય કરી શકે છે અને તે વ્યક્તિ ‘હું’ છું.

આ ‘હું’ તે ‘હું’ જ છું, જો તે મને લાગુ પડે છે. આ ‘હું’ તે તમે છો જો તે તમને લાગુ પડે છે અને તેથી ‘હું’ એ દરેક એ વ્યક્તિ છે જ્યાં જ્યાં તે તેને લાગુ પડે છે.

તેથી ‘અત્યારે’, ‘અહીં’, ‘આ’ અને ‘હું’ તે વાસ્તવિકતા છે, હકીકત છે, સત્ય છે. જે ‘અત્યારે’, ‘અહીં’, ‘આ’ અને ‘હું’ નથી તે અવાસ્તવિક, ભ્રાંતિરૂપ અને અસત્ય છે.

આ ચાર પ્રવર્તમાન, જે હકીકતરૂપે તમારા પોતાના છે તેને જ તમારી સમક્ષ રજૂ કરવામાં આવ્યા છે. જે હંમેશાને માટે આપણી પાસે અને સાથે રહેલા છે. આ ચાર પ્રવર્તમાનને ધ્યાનમાં લો, એના પર વિશેષ ચિંતન-મનન કરો અને તમારા પોતાના વિચારો તેમાં ઉમેરો કે જેથી તે તમને કાયમી ધોરણે ઉપયોગી બની રહે.

શુભ ભાવના સહ

નારાયણ

યોગ્ય સમય 'અત્યારે' છે.

યોગ્ય સ્થળ 'અહીં' છે.

યોગ્ય પરિસ્થિતિ 'આ' છે.

યોગ્ય વ્યક્તિ 'હું પોતે' છું.

૧. સમય

સમય તે છે જ્યારે વ્યક્તિ જે સમયે ત્યાં હોય છે. સમય તે ક્ષણ છે જ્યારે વ્યક્તિ તે સમયે કાર્ય કરી શકે છે. સમય ગતિશીલ છે, તે સતત પસાર થાય છે. સમય એક તીર સમાન છે. સમય અને ભરતી કોઈના માટે રોકી શકાતા નથી. સમય એ ખૂબ ઉપયોગી સંસાધન છે. સમય એ અણમોલ તક છે. સમયના ચાર પાસાંઓ છે. ભૂતકાળ, વર્તમાનકાળ, ભવિષ્યકાળ અને અનાદિ અનંતકાળ. જ્ઞાન એ ભૂતકાળ છે, માહિતી તે વર્તમાનકાળ છે, વિચારો એ ભવિષ્ય છે અને સમાધાન એ શાશ્વત છે. સાતત્ય એ શાશ્વતતા છે. સમયના બે સ્વરૂપ છે. ભૌતિક સમય અને ભાવાત્મક સમય. ભૌતિક સમય એ ઘડિયાળથી બતાવાતો સમય છે, જે નિયમિતપણે પસાર થતો રહે છે. ભાવાત્મક સમય એ વ્યક્તિગત સમય છે. જે સુખ અને આનંદના સમયમાં ઝડપથી પસાર થાય છે જ્યારે દુઃખ અને મુશ્કેલીના સમયમાં ધીમેથી પસાર થાય છે.

આપણે પ્રત્યેક સમયનો સદુપયોગ કરીને તેને આનંદમય બનાવી શકીએ છીએ. હાલમાં છે તે વર્તમાન સમય વાસ્તવિકતા છે. આપણે આપણને મળેલી પ્રત્યેક પળનો ઉપયોગ ભૂતકાળમાંથી શીખવા માટે, વર્તમાનમાં પોતાનું પ્રદાન કરવા માટે અને ભવિષ્યને ઉજાગર કરવા માટે કરીએ.

હકારાત્મક બનો અને વર્તમાન સમયને માણો. કાર્યશીલ રહો અને વર્તમાન સમયનો સદુપયોગ કરો. વર્તમાન સમયમાં લાખો સંભાવનાઓ રહેલી છે. વર્તમાન સમય એટલે ‘હમણાં’ અથવા ‘અત્યારે’, અત્યારે એટલે ‘હમણાં અને અહીંયા’. જો આપણે ‘અત્યારે-અહીં’નો સદુપયોગ નહીં કરીએ તો આપણે ક્યાંયના નહીં રહીએ. આપણે ‘વર્તમાન સમય’ એટલે કે ‘અત્યારે’ અને ‘હમણાં’ તરફ કદમ ઉઠાવીએ.

હમણાં

૧. જે ક્ષણ નિજના હાથમાં, 'હમણાં' તે કહેવાય,
કરી લે સદુપયોગ તું, બને જીવન સુખદાય;
૨. 'સોનેરી ભૂતકાળ'ને, ના વાગોળીશ ભાઈ,
આજે સુંદર જીવન જીવી, બને કાલ સુખદાય;
૩. સોનેરી ભાવિતાણાં, સ્વપ્નાં તું ના દેખ,
સોના સમ દિન આજનો, ગતકાલ ભાવિ પેખ;
૪. અત્યારે શું થઈ શકે, એનો કર વિચાર,
મળેલ તકને ઝડપવા, સદા રહે તૈયાર;
૫. જોજે તક ના જતી રહે, બહુમૂલ્ય કહેવાય,
ભૂત ભાવિમાં ભુલા પડી, વર્તમાન લૂંટાય;
૬. ભૂતકાળ જે વહી ગયો, એમાંથી શીખાય,
વર્તમાન પળમાત્ર છે, તુર્ત બને ભૂતકાળ;
૭. ભવિષ્ય તો છે કલ્પના, નથી હાથમાં કંઈ,
વર્તમાન ના વેડફો, સાચું સમજો ભઈ;
૮. હમણાં જે પળ હાથમાં, ભવ્ય, અમૂલ્ય ભાઈ,
જીવો ખુબ આનંદમાં, એને ગુમાવો નહીં;
૯. જુઓ જુઓ પળ વીતતી, એકેક કરીને જાય,
વર્તમાનમાં આવીને, બનતો જાય ભૂતકાળ;
૧૦. સમય બગાડો ના કદી, બચાવતાં શીખાય,
સેકંડ સેકંડ બચાવતાં, બધે સફળ બનાય.

૨ . સ્થળ

જે વ્યક્તિ જ્યાં હોય તેને વર્તમાન સ્થળ કહેવાય છે. સ્થળ અથવા જગ્યા એટલે આપણે જે સ્થિતિમાં હોઈએ તે સ્થળ એટલે કે આપણા રહેવાનું સરનામું. સ્થળ એટલે નિશ્ચિત કરેલી જગ્યા. સ્થળ એટલે એ જગ્યાં જ્યાં વ્યક્તિ અન્ય વ્યક્તિઓની હરોળમાં રહેલો છે. સ્થળ અવકાશના સૂક્ષ્મતાના સિદ્ધાંતની સૂક્ષ્મ બાબત છે. અવકાશ અને સમય ભેગા મળીને આયામ વ્યવસ્થા બને છે. જ્યારે બે માણસો નિશ્ચિત કરેલી જગ્યાએ અને નિશ્ચિત કરેલા સમયે મળે છે ત્યારે તેને મુલાકાત કહે છે. પ્રસંગો સમયમાં બને છે. વસ્તુઓ અવકાશમાં રહેલી છે. સમયનું તીર આગળની દિશામાં જ ગતિ કરે છે. અવકાશને છ દિશાઓ રહેલી છે. આગળ-પાછળ, ડાબે-જમણે, અને ઉપર-નીચે. ભૌતિક અવસ્થા એટલે દરેક વસ્તુ માટે નિશ્ચિત જગ્યા અને દરેક વસ્તુ એની મુકરર કરેલી જગ્યાએ. સંસ્થાકીય વ્યવસ્થા એટલે દરેક વ્યક્તિ માટે નિશ્ચિત જગ્યા અને દરેક વ્યક્તિ એની નક્કી કરેલી જગ્યાએ. દરેક રમતવીરને નક્કી કરેલી જગ્યાએ પોતાની રમત રમવાની હોય છે, જ્યારે બોલને આયોજનપૂર્વક કોઈ એક જગ્યાએ મોકલવામાં આવે છે ત્યારે તેને ‘પ્લેસિંગ’ કહેવાય છે, ઉત્પાદિત વસ્તુને વેચાણ માટે મૂકવામાં આવે છે, ‘ડિસ્પ્લે’ કરાય છે. ‘પ્લેસમેન્ટ’ એટલે વ્યક્તિની આવડત, અભ્યાસ અને કૌશલ્યને અનુરૂપ જગ્યાએ નોકરી માટે નિયુક્ત કરવી. જ્યારે વસ્તુઓ યોગ્ય જગ્યાએ હોતી નથી ત્યારે અવ્યવસ્થા ઊભી થાય છે. જ્યારે શરીર મન સાથે જોડાય છે, જ્યારે મન, બુદ્ધિની સાથે ગોઠવાય છે અને જ્યારે બુદ્ધિ આત્મા સાથે એકરૂપ બને છે ત્યારે સંવાદિતા સધાય છે અને આપણે શાંતિ અને આનંદનો અનુભવ કરીએ છીએ.

અહીંયા

૧. 'અહીંયા' એટલે જ્યાં છું હું, સાચું સ્થળ કહેવાય, મૂલ્યવાન તેને કહું, એ નિર્ણય લેવાય;
૨. જ્યાં પણ આપણે હોઈએ, ત્યાં હાજર રહેવાય, હોઈએ જ્યાં ક્યાંય પણ બીજે, ત્યાં હાજર રહેવાય.
૩. હોવું જોઈએ જો અહીં, બીજે ના જ જવાય, હોવું જોઈએ જો બીજે, અહીંયા ના હોવાય;
૪. હોવું હોઈએ જ્યાં કશે, બીજે ના ભટકાય, વિકલ્પો સઘળા ત્યજી, સ્થિર બની બેસાય;
૫. શારીરિક હોય હાજરી, પૂરતું ના કહેવાય, મનથી પણ હોવું ઘટે, તો જ સફળ બનાય;
૬. શરીરથી હાજર છતાં, મનથી ના હોવાય, ગેરહાજર તેને કહ્યાં, હાજર હોય છતાંય;
૭. કરવાનું હોય તે કરો, સંભાળો નિજ સ્થાન, શરીર તેમજ મન થકી, જ્યાં હો ત્યાં સભાન;
૮. જ્યાં હો ત્યાં હાજર રહો, ખુલ્લી 'આંખ' રખાય, જે હોય તે બધું જૂઓ, જાગૃત રહી સદાય;
૯. જ્યાં હો ત્યાં હાજર રહી, 'કાન' થકી સંભળાય, પુરા ધ્યાનથી સાંભળો, પરિસ્થિતિ સમજાય;
૧૦. જ્યાં હોય ત્યાં હાજર રહી, 'નાક' થકી સુંઘાય, પરિસ્થિતિને પારખો, ગંધ થકી પરખાય;
૧૧. જ્યાં હોય ત્યાં હાજર રહી, 'જીભ' વડે જ ચખાય, બધું જ ઉંચા ટેસ્ટનું, જીવન સફળ થઈ જાય;
૧૨. જ્યાં હોય ત્યાં હાજર રહી, 'શરીર' થકી સ્પર્શાય, સંપર્ક વળી સંબંધ બધા, મળવાથી જળવાય;
૧૩. જ્યાં હો ત્યાં હાજર રહો, પાંચેય ઈન્દ્રિયો સહ, સ્થળ અને સમય પુરો, પરિપૂર્ણ હાજર;
૧૪. હાજર સમયે વળી સ્થળે, પૂર્ણ હાજરી હોય, 'હમણાં' ને 'અહીંયા' ઉભય, સુરક્ષિત સૌ કોઈ.

૩. પરિસ્થિતિ

પરિસ્થિતિ એટલે જે વ્યક્તિના જે સંયોગ હોય તે. પરિસ્થિતિ એટલે સંયુક્તપણે જે સંયોગો, પર્યાવરણ, સંબંધો, લાગણીઓ, વિચારો, સંભાવનાઓ, તકો અને ભયસ્થાનોની વચ્ચે વ્યક્તિ હોય છે.

પરિસ્થિતિ એ અનેક બાબતોયુક્ત અવસ્થા છે. વર્તમાન પરિસ્થિતિ તે વસ્તુઓ અને વ્યક્તિઓની વર્તમાન અવસ્થા છે. વર્તમાન પરિસ્થિતિમાં જ વ્યક્તિએ પહેલ કરીને કાર્ય કરવાનું છે, કાર્યશીલ બનવાનું અને રહેવાનું છે અને સતત પ્રવૃત્તિ રહેવાનું છે. જો માણસ પરિસ્થિતિને સાચી અને યોગ્ય રીતે સંભાળી લેતો નથી, તો પરિસ્થિતિ માણસ પર કાબુ મેળવી લે છે. જ્યારે માણસ વર્તમાનમાં હમણાં, અહીંયા અને આ પરિસ્થિતિમાં જાગૃત રહીને કાર્ય કરે છે ત્યારે તે પરિસ્થિતિને કાબુમાં કરી શકે છે અને પરિસ્થિતિનો નિયંત્રક બની જાય છે.

પ્રસંગો કે બનાવો સમયમાં બને છે. વસ્તુઓ અવકાશમાં, ક્ષેત્રમાં કે અમુક સ્થળોએ હોય છે અને સંભાવનાઓ પરિસ્થિતિમાં રહેલી હોય છે. સમયના પેટાળમાં પ્રસંગો, જગ્યાના પેટાળમાં ભવિષ્યની ભરતીઓ, અને પરિસ્થિતિના પેટાળમાં સંભાવનાઓ રહેલી હોય છે. જ્યારે આપણે કોઈપણ પરિસ્થિતિ અંગે વિચારીએ ત્યારે તેને સંબંધિત રહેલી માંગણીઓ, સામર્થ્ય, શક્તિઓ, નબળાઈઓ અને અપેક્ષાઓને પણ ધ્યાનમાં લેવા જોઈએ.

પરિસ્થિતિ એ માણસો, પદાર્થો, યંત્રો, કાર્ય પદ્ધતિઓ, સંસાધનો, અર્થ, માપદંડો અને ધનસંપત્તિ જેવી અનેક કે સર્વ બાબતોનો સરવાળો છે.

વ્યક્તિએ પ્રત્યેક પરિસ્થિતિમાં અને પ્રત્યેક સ્થળે જાગૃત, સતર્ક, સચેત અને સર્વ પ્રકારે સાવધાન રહેવાનું છે એટલે કે વ્યક્તિએ વાસ્તવિકપણે હમણાં, અહીંયા અને આ પ્રવર્તમાન પરિસ્થિતિને અનુકૂળ વર્તવાનું છે.

અ

૧. પરિસ્થિતિ સામે ખડી, સમજી જરૂર શકાય,
શું શું એમાં થઈ શકે, વિચાર એનો થાય;
૨. પરિસ્થિતિઓ ભૂતકાળની, એમાં ના અટવાય,
'આ' પરિસ્થિતિ તો તક છે, એમાં ના અટકાય;
૩. પરિસ્થિતિ ભવિષ્યની, ભરોસે ના બેસાય,
જે છે તેને સ્વીકારીને, લાભ પુરો લેવાય;
૪. જે પણ હોય પરિસ્થિતિ, અભ્યાસ બરોબર થાય,
પરિસ્થિકિ વણસે નહીં, એનું ધ્યાન રખાય;
૫. મુદ્દા એવા ક્યા ક્યા ? જેના વિશે અજાણ,
ઓળખવા મુદ્દા હવે, અજાણને તું જાણ;
૬. લઈ આધાર અનુભવ તણો, અજાણનોય ઉપયોગ,
જે માહિતી હાથમાં, સુધાર વિચાર સંયોગ;
૭. જ્ઞાન વિજ્ઞાન મેળવવા, અજ્ઞાનનું કરી જ્ઞાન,
પ્રયોગના પગલા ભરી, દૂર કરવું અજ્ઞાન;
૮. મુદ્દા એ ઓળખવા, મહત્વ જેનું હોય,
મુદ્દા એ ઉમેરવા, પ્રદાન જેનું હોય;
૯. ધ્યાન આપવું એના પર, પ્રદાન જેનું હોય,
સિંચન, ઉછેર, રક્ષણ વળી, સદાય એનું હોય;
૧૦. માણસ એ ઓળખવા, 'કી-પર્સન' જે હોય,
સંબંધો જાળવવા, આધારભૂત જે હોય.

૪. વ્યક્તિ

સમય, સ્થળ અને પરિસ્થિતિ સંયુક્તપણે ખૂબ સુંદર અને સંવાદિત વ્યવસ્થા ઉભી કરે છે. આ સંયોજનમાં માણસને શક્તિરૂપે ઉમેરતા હેતુપૂર્વકનું એક મોટું પરિવર્તન લાવી શકાય છે. માણસ એવી પહેલ કરનાર છે જે પ્રસંગ, ઘટના કે પરિસ્થિતિમાં બદલાવ લાવી શકે. માણસ રચનાત્મક સુધારા લાવી શકે છે. માણસ વિકાસ તેમજ વિનાશકારી બની શકે છે. માણસ સમય, સ્થળ, પરિસ્થિતિ અને માણસ એ ચાર મુદ્દાઓ પૈકીનું સંચાલકીય બળ છે. આ ચાર ભેગા મળીને પ્રસંગોને પાર પાડવાનું, પદાર્થોને ગતિ આપવાનું અને બદલવાનું તેમજ આવેલી તકોને ઝડપીને તેને લાભપ્રદ બનાવવાનું કાર્ય કરે છે. નવા ઉભા થયેલા અને પ્રવર્તમાન ભયસ્થાનોને બિનનુકસાનકર્તા બનાવવાનું તથા જગતને સર્જનાત્મકતા તરફ કે સંહારાત્મકતા તરફ લઈ જવાનું કાર્ય પણ આ ચારથી જ થાય છે. આ બધામાં માણસ કેન્દ્રસ્થાને છે. માણસ ચિનગારી છે. માણસ ઁજ્ઞન છે. માણસ સર્જક છે અને માણસ ઉત્પાદક છે. માણસ જ વિનાશક અને મીટાવણહાર છે. માણસ સત્તા મેળવીને રાજ્યકર્તા બને છે અને માણસ જવાબદારી લઈને સેવા પણ કરી શકે છે. માણસ સર્જનાત્મક સુધારા કરીને સમાજમાં દાખલો બેસાડી શકે છે. તો વળી એ જ માણસ સમાજને ગેરમાર્ગે દોરીને વિનાશના પંથે દોરી જઈ શકે છે. માણસ જ દિવ્યતા અને દાનવીયતાનું પ્રતીક બની શકે છે.

એ ક્યો માણસ છે જે જવાબદારી લઈ શકે છે? એ કોણ છે જે નેતૃત્વ લઈને સુધારા કરી શકે છે અને સેવાઓ આપી શકે છે? તે ક્યો માણસ છે, જે પ્રગતિ અને વિકાસના ઁજ્ઞનને ચાલુ કરી શકે છે? તે ક્યો માણસ છે, જે સુંદર જગતનું નિર્માણ કરી શકે છે?

આ તમામ પ્રશ્નોનો એક શબ્દમાં અપાએલો ઉત્તર છે ‘હું’. એ ‘હું’ તે જ્યારે તમે આ પુસ્તક વાંચી રહ્યા છો ત્યારે ‘તમે’ છો. તમે જ એ માણસ છો જે તમારી જાતે જ તેની પહેલ કરી શકે. તમે જ તે માણસ છો જે પુરુષાર્થપૂર્વક તે

નેતૃત્વ લઈ શકે. તમે જ તે માણસ છો જે કંપનીમાં કટોકટીના સમયે તેમાંથી બહાર નીકળવાનો માર્ગ શોધી કાઢે. તમે જ તે માણસ છો જે તમારી ટીમને વિજયના તાજ પહેરાવી શકે છે.

આ બધું 'તે' કરશે એવું કહેવાનો સવાલ જ નથી. 'હું' કહેવા માટે પાકું કારણ છે. આ આપણા દરેકમાં રહેલો 'હું' એ સમય, સ્થળ, પરિસ્થિતિ અને માણસ એ ચારેય દૃશ્યમાન વાસ્તવિકતાઓ હમણાં, અહીંયા, આ પરિસ્થિતિ અને હું રૂપે રજૂ થાય છે.

હું

૧. મારી પાસે 'હું' જ છું, મહા મૂડી કહેવાય, સદુપયોગ ભરપુર કરું, નિજધન એ કહેવાય;
૨. વિચારવાનું એ નથી, કરે કેમ 'તે' નહીં, વિચારવાનું એમ કે, 'હું' જ કરું કેમ નહીં;
૩. શ્રેષ્ઠ મિત્ર મારો ક્યો, મુજથી કોણ અધિક? કનિષ્ઠ શત્રુ મારો ક્યો, હું જ હું જ નિશ્ચિત !
૪. 'હું' અહીંયા છું અત્યારે, મારી છે આ વાત, શ્રેષ્ઠ હું જે કરી શકું, કરું તે ત્યજી પંચાત;
૫. હું હાજર છું, અત્યારે, જવાબદારી લઉં, આ સમયે જે હું કરી શકું, કરું નહીં વાર લગાર;
૬. પરિસ્થિતિ અત્યારે જે, આવી સહજ સ્વીકાર, એનો ભરપુર લાભ લઉં, આ જ જીવનનો સાર;
૭. સંકલ્પ વિકલ્પો ના કરું, ભૂત ભાવિના આજ, આ પળ જે મુજ હાથમાં, ભરપૂર લેવો લાભ;
૮. શીખવા માટે ભૂતકાળ, વાગોળવાનો નહીં, જે કંઈ સારું મેળવ્યું, એ ભૂલવાનું નહીં;

૯. આયોજન ભાવિ તણું, ભવિષ્ય ઉજળું થાય,
આયોજન આજે કરું, નિર્માણ ભાવિનું થાય;
૧૦. હું ‘અહીંયા’ છું અહીં રહું, બીજે પહોંચી ના જાઉં,
હું જ્યાં હોઉં ત્યાં રહું, બીજે કશે ના જાઉં;
૧૧. જવાબદારી મારી છે, ટીમનો લીડર હું જ,
મારે એવું આપવું, ટીમને યશ આપું જ;
૧૨. દોષારોપણ લેશ નહીં, જગત પૂરું નિર્દોષ,
દોષારોપણ અહિતકર, સ્વયં બને બેહોશ;
૧૩. નિષ્ફળતા તો આવશે, જવાબદારી લેવાય,
મારે એ જોવાનું કે, ટીમની હાર ન થાય;
૧૪. મને પુણ્યથી જે મળ્યું, પ્રેમરહિત વહેંચાય,
કરું હું એની ઘોષણા, પારદર્શી બનાય;
૧૫. પ્રશ્ન ગમે તે હોય પણ, ઉત્તર તેનો હોય,
ના મળે ઉત્તર છતાં, શોધી આપું તોય;
૧૬. યોગ્ય સમયે હું કાર્ય કરું, ઉચિત અવસર હોય,
જવાબદારી પુરી લઈ, કરું કાર્ય સુયોગ્ય;
૧૭. અન્ય કોઈ કદી મને, સુખી બનાવે નહીં,
મળે સુખ મને નિજથી, એમાં શંકા નહીં;
૧૮. મને પ્રેરણા મુજ થકી, કરું કાર્ય પોતે જ,
સ્વયં પ્રેરિત પોતે જ થઈ, ખવડાવીને ખાઉં;
૧૯. સહજપણે જ્યાં હોઉં તે, તે સ્થળ છે મારું જ,
મૂલ્યવાન બનાવવું, તે છે મારી નેમ;
૨૦. જે સમય મુજ હાથમાં, તેને ગણું મારો જ,
મૂલ્યવાન બનાવવો, અભિગમ મારો એ જ;

૨૧. પરિસ્થિતિ જે આવે સહજ, ગણું હું પોતાની જ,
જવાબદારી પુરી લઉં, ભાર વહું પોતે જ;
૨૨. શ્રેષ્ઠ માણસ તે હું જ છું, કામ ગમે તે હોય,
દરેક જણ યાહે મને, ભેદભાવ નહીં કોઈ;
૨૩. દરેક માણસનો આત્મા, મુજ સરીખો હોય,
તે, તમે ને અન્ય સૌ, મુજ સરીખા હોય.

૨. સમયસર રહો

૧. સમયસર બધે રહો, મોડા પડશો નહીં,
કાર્ય વળી નિર્ણય ત્વરિત, પાછા પડશો નહીં;
૨. સમયસર પગલું ભરે, મોટી આફત જાય,
સમયસર પગલું ભરી, પામો શાંતિ સદાય;
૩. સમય એ જ છે સંપત્તિ, એમાં શંકા નહીં,
સમય સંસાધન બહું, એમાં શંકા નહીં;
૪. સમય અને ભરતી કદી, રોક્યા ના રોકાય,
સમય વેડફશો નહીં, પછી દોડ્યે શું થાય ?
૫. સમય ખર્ચવાનો નથી, રોકાણ એનું થાય,
અતિ કિંમતિ આ સમય છે, બગાડ જરી ના થાય;
૬. આયોજન આગોતરું, બચત સમયની થાય,
આગાહી આગોતરી, વધુ સમય મેળવાય;
૭. કાર્યક્ષમતા ઉંચી હશે, બચત સમયની થાય,
અસરકારકતા કાર્યમાં, ઉપજ સમયની થાય;
૮. બગાડયુક્ત પ્રવૃત્તિઓ, સમય આરોગી જાય,
અસરકારકતા કાર્યમાં, ઉપજ સમયની થાય;
૯. સંયોજનના કાર્યમાં, સમય જ છે આધાર,
યથાર્થ સંયોજન કરી, સમયસર રહેવાય;
૧૦. બંને છે આધારભૂત, સમય વળી છે સ્થાન,
સમયસર પહોંચી બધે, જીતી શકાશે સ્થાન;
૧૧. સમયસર શરૂઆત હોય, ઉત્સાહ અપરંપાર,
પૂર્ણાહુતિ પહેલાં પૂરું, કાર્યકુશળતા રાખ;
૧૨. સમય હશે જો ફાલતુ, કાર્ય વિસ્તરી જાય,
કાર્યસંકોચ દબાણથી, સમય પેદા થાય;
૧૩. કાર્યાભ્યાસ બે ભાગમાં, નિરીક્ષણ કરાય,
અભ્યાસ પદ્ધતિ, સમય તણો, ઝીણવટપૂર્વક થાય;

૧૪. યોગ્ય પદ્ધતિ કાર્યની, શોધી નિશ્ચિત થાય,
સુયોગ્ય સમય ફાળવણી, દરેક કાર્યમાં હોય;
૧૫. કમીટીની મીટીંગમાં, ખૂબ જ ધ્યાન અપાય,
કલાકો જાય વ્યર્થમાં, કાર્ય મિનિટમાં થાય!
૧૬. કાર્યકારી સમયમાં જ, કામ પૂરા થઈ જાય,
ઓવરટાઈમ ના રાખવો, બની જશે દુઃખદાય;
૧૭. કાર્યકારી સમયમાં જ, થવા જોઈએ કામ,
અકુશળતા હોય તો જ, ઓવર ટાઈમ અગાધ;
૧૮. આયોજન જો સમયનું, કકડભૂસ ના થાય,
કાર્યક્ષમતા હોય તો, ઓવરટાઈમ ના થાય.;
૧૯. પદ માણસનું કોઈ પણ, સમય એની પાસ,
પ્રધાન હોય કે પ્યુન છતાં, સમય ઉભયની પાસ;
૨૦. નમ્ર, વિનમ્ર, વિવેકશીલ, સમયાધિન વર્તાય,
જીવનશાંતિ ભર્યું થશે, જીતી સમય લેવાય;
૨૧. એકેક સેકંડ બચાવતાં, નાથી સમય શકાય;
જીવન, શ્રેષ્ઠ, સોહામણું, સમય વિજેતા થાય;
૨૨. ‘સમય નથી’ કહેશો જ નહીં, એવું કદી ન હોય,
ચોવીસ કલાક દિવસના, પ્રત્યેક જીવિતને ભઈ;
૨૩. આ ક્ષણને એવી જીવો, ‘સુવર્ણકાળ’ ગણાય,
આ દિવસો જીવન તણાં, સુવર્ણકાળ થઈ જાય;
૨૪. વર્તમાન હોય પકડમાં, પૂરતું ધ્યાન અપાય,
દેશ-કાળને જાણવા, સમાચારપત્ર વંચાય;
૨૫. એક એક કરીને વીતતી, જતી પળ જોવાય,
આવીને જતી રહી, ભૂતકાળ થઈ જાય.

વડોદરા

૨૨-૧૨-૮૮

સમયસરતા

(શ્રેષ્ઠતાના સોપાનનો સાર)

કરવા યોગ્ય કાર્યોને કરવા યોગ્ય સમયે કરવા તેને સમયસરતા કહે છે. સમય અને ભરતી કોઈની રાહ જોતા નથી. સમય એ સૌથી મોટો હિસાબનીશ છે. એ દરેક ઉંઘતાને ઝડપી લે છે. સમય એ પૈસા અને શક્તિ ઉપરાંતની એક માત્ર વસ્તુ છે જેને આપણે બચાવી શકીએ છીએ, ખરચી શકીએ છીએ, બગાડી શકીએ છીએ, સદુપયોગ કરી શકીએ છીએ અથવા એનું રોકાણ કરી શકીએ છીએ. તેથી જ તો સમય એ પૈસા છે. સૌને માટે સમય એ સૌથી મૂલ્યવાન સંસાધન છે. જો કાચો માલ ન હોવાને કારણે કારખાનાનો એક દિવસ નકામો જાય તો તે ગયેલા દિવસને ક્યારેય પાછો મેળવી શકાતો નથી. ગુમાવેલા પૈસાને પાછા મેળવી શકાય છે, પરંતુ ગુમાવેલા સમયને પાછો મેળવી શકાતો નથી. સંયોજન અને સંકલનનો સાર સમયસરતા છે. સમયાધિન કાર્ય કરો. સમયસરનું વળતર એ સાચું વળતર છે. વિલંબિત (મોડે મોડે કરેલી) બઢતી એ ન કરેલી બઢતી સમાન છે. વિલંબ એ અસરકારકતાનો અસલી શત્રુ છે. વિલંબ પરિણામો પર સીધી માઠી અસર કરે છે. વિલંબ નિવારો.

સમયસરનું પગલું મોટી આફત નિવારે છે. સમયે દાખવેલી સાવધાની મહાન લાભ મેળવી આપે છે અને અઢળક શક્તિ અને સમયની બચત કરી આપે છે. સમય સૌથી મોટો ન્યાયાધીશ છે. એની નજરમાંથી કોઈ બચી શકતું નથી.

દરેક વ્યક્તિને દરરોજ એક સરખી ૧૪૪૦ મિનિટ પ્રાપ્ત થાય છે. સફળતાના ઉંચા શિખરોને આંબવા ખૂબ લાંબા સમયની જરૂર હોતી નથી. શંકરાચાર્ય, વિવેકાનંદ અને રામાનુજન જેવા મહાનુભાવોએ તેમના અદ્વિતીય લક્ષ્યાંકો ઘણાં ઓછા સમયના જીવનકાળમાં પ્રાપ્ત કર્યા હતાં.

સમયમાં રોકાણ કરો, તમે યુવાન છો, મારા યૌવનકાળ દરમ્યાન મને સમયસરતા વિશે આટલું સ્પષ્ટતાપૂર્વક કહેનાર અને સમજાવનાર કોઈ નહોતું

મળ્યું, જે તમને અત્યારે મળી રહ્યું છે. તમારી પાસે લાંબો જીવનકાળ હાથમાં છે, જેનો તમે આયોજનબદ્ધ સદ્દુપયોગ કરી શકો તેમ છે. સમય બળવાન છે. સમય ગતિશીલ છે. સમય મર્યાદિત છે. નવું નવું કરવામાં, નવું નવું શીખવામાં અને જીવનમાં કંઈક મેળવવા માટે મળેલા સમયનો ભરપૂર લાભ ઉઠાવો.

श्रेष्ठतानुं समयपत्रक

१. तमारा पोताना कार्य स्थण पर पूरतो समय झाणवो.
२. तमारा सडकार्यकर्ताओ साथे पूरता समयनुं रोकाश करो.
३. तमारा माणसोनी साथे पूरतो समय गाणीने समयनुं रोकाश करो.
४. तमारा उपरी अधिकारीओ साथे समय आपीने समयनुं रोकाश करो.
५. तमारा कुटुंबीजनोने पूरतो समय आपीने समयनुं रोकाश करो.
६. तमारा पोताना माटे अने मनोरंजन माटे पूरतो समय झाणवीने समयनुं रोकाश करो.
७. वांयन माटे अने शीभव माटे पूरतो समय झाणवीने समयनुं रोकाश करो.
८. समयनी बयत करो, समयनो बगाड न करो, समयनो सदुपयोग करो.
९. समयसर सङ्गताने हांसल करो.
१०. समयसरना पगला तरो.
११. प्रोत्साहनजनक शाबाशी, अत्मिनंदन के पुरस्कार अने सुधाराजनक सूयन, शीभामण के उपादांभ समयसर आपो.

૩. પ્રેમ

૧. સાથે હોવું પ્રેમ છે, સુંદર એ શરૂઆત,
નિકટતામાં ભૂલને ભૂલી, માત્ર આપ ને આપ;
૨. પાયો પ્રેમનો મિત્રતા, પ્રારંભ ત્યાંથી થાય,
મિત્રતા પછી પાંગરે, ઘનિષ મેત્રી થાય;
૩. સહજ સ્વીકાર તો જોઈએ, બિનશરતી સ્વીકાર,
સ્વીકારમાં કોઈએ કશું, નથી કરવાનું પૂરવાર;
૪. પ્રત્યાયનથી પ્રેમનું, બંધન મજબૂત થાય,
બંધન મજબૂત હોય તો, પ્રેમ નિરંતર થાય;
૫. રહસ્ય પ્રેમનું વિરહ છે, જુદાઈ દે આનંદ,
પ્રેમ પાંગરે વિરહથી, જીતી જવાય જંગ;
૬. બલિદાન હોય પ્રેમમાં, સારભૂત બલિદાન,
માત્ર આપવું પ્રેમ છે, લેવાની નહીં વાત;
૭. વિશ્વાસ પ્રેમનો કુવારો, ઉત્સાહ, ઉમંગ, આનંદ,
આધારભૂત વિશ્વાસથી, સિંચન પ્રેમાનંદ;
૮. પ્રેમ પરિણામ સંવાદિતા, તાલબદ્ધ જીવાય,
બે આત્મા જોડાય જો, પ્રેમભર્યું જીવાય.

મે, ૧૯૮૮

નારાયણ

૪. પ્રભુ તમને ચાહે છે.

૨૭.૩.૧૯૮૯

૧. હે માનવ, તું જાણી લે, ચાહે તને ભગવાન,
અભિવ્યક્તિ ભગવાનની, તારામાં દેખાય;
૨. માનવભવ મહાન છે, અપૂર્વ સર્જન જાણ,
પાપભર્યાં સંસારમાં, માણસ ઊભો જાણ;
૩. માનવભવની ભેટ જો, બુદ્ધિ, મન, શરીર,
વિચાર માણસ કરી શકે, વિકસે બનવા સ્થિર;
૪. પ્રેમ પ્રભુનો પામતા, શંકા સઘળી જાય,
વિચાર કરવાથી અહો, સમાધાન થઈ જાય;
૫. મળી ગયા બે હાથ છે, મુક્તિ અનુભવાય,
કામ કરો બે હાથથી, તો જ હાથ ગણાય;
૬. ઉપયોગ કરી બે હાથનો, કરવા યોગ્ય કરાય,
આત્મહિતના કામથી, આત્મહિત સધાય;
૭. પ્રાણીપક્ષીઓ બોલતા, સૌને ના સમજાય,
માણસનો વૈભવ ઘણો, વ્યક્તવ્ય, શબ્દ સમજાય;
૮. વચન યોગને વાપરી, અન્યને સમજાવાય,
પવિત્ર હોય જો વાણી તો, ભલુ સહુનું થાય;
૯. કમાલ કુદરતની જુઓ, મનુષ્યભવ મહાન,
આત્મા પરમાત્મા થઈ શકે, આત્મશક્તિને જાણ;
૧૦. સુંદર જગત બનાવવા, સર્જન એવું કરાય,
વિનાશ થાય એવું કશું, ન થાય ધ્યાન રખાય.

૧૧. ઈશ્વરનું સર્જન જુઓ, કુદરતની જ કમાલ,
માણસનું સર્જન જુઓ, માનવભવ મહાન;
૧૨. સંચાલન આ જગતનું, કુદરતની આ દેન,
સંચાલન માનવ કરે, કમાલ આ તું દેખ;
૧૩. સર્જન ને સંહાર જો, કુદરતની આ દેન,
કેન્દ્ર સ્થાને છે માનવી, આ કુદરતની ભેટ;
૧૪. આત્માનું મંદિર આ, માનવદેહ ગણાય,
વસે પરમાત્મા દેહમાં, દેહદેવળ કહેવાય;
૧૫. શરીર રાખવું કાર્યક્ષમ, પવિત્રતા જળવાય,
પ્રભુ થવા સાધન મળ્યું, નિરોગિતા જળવાય;
૧૬. વિચાર સૌને આપવા, ફૂલો જેમ અપાય,
જ્યારે બીજા મેળવે, પ્રભુને આપ્યા ગણાય;
૧૭. કાર્ય ફાયદા વહેંચવા, ફળો જેમ વહેંચાય,
જ્યારે તે સૌને મળે, ઈશ્વરને દીધા ગણાય;
૧૮. હે માનવ તું જાણી લે, ચાહે તને ભગવાન,
અભિવ્યક્તિ ભગવાનની, તારામાં દેખાય;

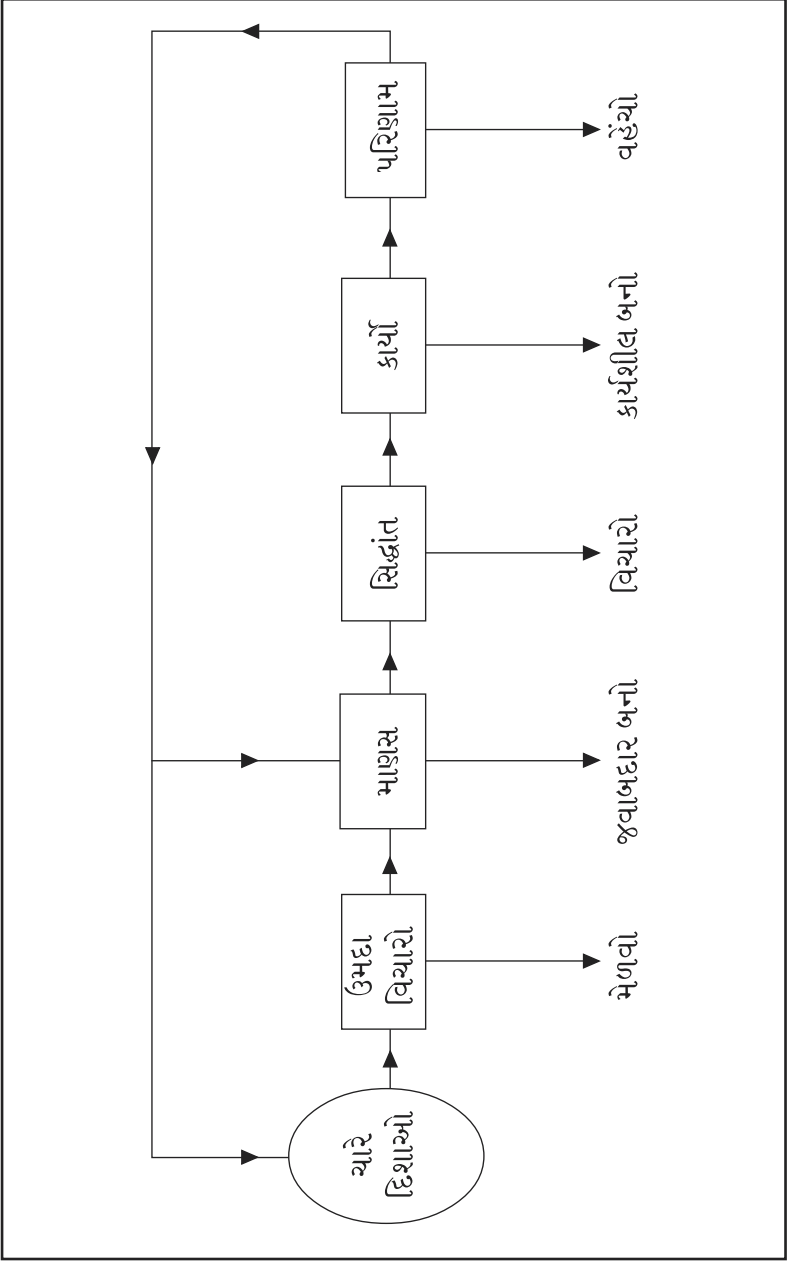
૫. ઉમદા વિચારો

૧. બધી દિશાઓથી મળો, ઉમદા સર્વ વિચાર,
પુલ્લો રહું જેથી કરી, ગ્રહી શકું વિચાર;
૨. પુલ્લું મન છે ભૂમિકા, ગ્રહી શકે વિચાર,
સ્વીકારથી જ શરૂઆત છે, ગર્ભિત બને વિચાર;
૩. સમાધાન સિદ્ધાંતથી, પ્રશ્નો ઉકલી જાય,
કસ્તર ક્યરો દૂર કરી, સિદ્ધાંત શુદ્ધ કરાય;
૪. કાર્ય કરે સિદ્ધાંતથી, સત્કાર્યો કહેવાય,
સેવાના સત્કાર્યથી, જીવન ઉન્નત થાય;
૫. અનેક સત્કાર્યો થકી, જીવનોદાન થઈ જાય,
જાળવણીના જળ થકી, લીલુંછમ્મ થઈ જાય;
૬. આત્મોદાનમાં ગુણ ખીલે, ગુણ સૌરભ ફેલાય,
ફળો ફૂલોથી શોભતું, આનંદ અનુભવાય;
૭. નવા પુષ્પવિચારથી, વસંત ખીલી દેખાય,
જીવનના હર ભાગમાં, ગુણો ખીલ્યા દેખાય;
૮. અન્યને આપું પ્રેરણા, બનું સહાયક કંઈક,
સેવા, સહાય, પરોપકાર, પ્રેમ, હુંફ, જરીક;
૯. બધી દિશાઓથી મળો, ઉમદા સર્વ વિચાર,
પુલ્લો રહું જેથી કરી, ગ્રહી શકું વિચાર.

મુંબઈ

૩/૪-૧-૧૯૯૦

ઉમદાપણાનો દિવસ

૬. જીવનનું ગીત

(પરમ, સંવાદિત, દિવ્યાત્મા, તમોને અર્પણ)

૧. જીવનમાં દુઃખ આવે છે, પીડા કષ્ટ ખૂબ થાય,
દુઃખમાં મન વિક્ષિપ્ત બને, ઉદ્વેગ, અજંપો થાય;
૨. બુદ્ધિ સાથે મનને, જોડી જો દેવાય,
બુદ્ધિ જો સુસ્થિર બને, સ્વમાં સ્વને જોડાય;
૩. સ્થિર બુદ્ધિથી કાર્ય થાય, કરવા યોગ્ય કરાય,
જ્ઞાનાગ્નિમાં કાર્ય સૌ, ઘડા સમ પાકા થાય;
૪. જ્ઞાન મેળવી કાર્ય થાય, પ્રયત્ન પછી જે થાય,
લાભ મળે જે આપને, સમાજમાં વહેંચાય;
૫. સ્વાર્થ બુદ્ધિથી મુક્ત થઈ, મળેલ લાભ જોવાય,
મદદરૂપ ક્યાં ક્યાં થઈ, એ રીત અપનાવાય;
૬. આત્મ નિયંત્રણ એ કહ્યું, જિતેન્દ્રિય બનાય,
નિજાનંદ તેથી મળે, પરમ તત્ત્વ પમાય;
૭. અન્ય સહુ નિજાત્મ સમ, આત્માસમ દેખાય,
પર્યાયે સૌ ભિન્ન પણ, દ્રવ્યે સહુ સમાન;
૮. આત્મા સૌમાં પ્રવર્તતો, પરમાત્મા જેવો જ,
શાશ્વત, પરમાત્મા સમો, સૌમાં છે સરખો જ;
૯. રહસ્ય આ છે જીવનનું, દેખાય ને સમજાય,
આત્મા પરમાત્મા બને, સમજ સહિત જીવાય;
૧૦. દિવ્યતા વળી ભવ્યતા, નિજની જો દેખાય,
દૃષ્ટિમાં જો દિવ્યતા, સ્વમાં પ્રભુ દેખાય;

૧૧. વિશ્વકુટુંબની ભાવના, નિજમાં આવી જાય,
ચાહક વૈશ્વિક સત્વના, સહજ જ બની જવાય;
૧૨. આત્મા પરમાત્મા બને, પરમાનંદ પમાય,
સિદ્ધ, બુદ્ધને મુક્ત તે, મોક્ષે પહોંચી જાય;
૧૩. દાનવતા ને દિવ્યતા, જુદા કરી જોવાય,
દિવ્યતાની પસંદગી, સ્થાપિત સ્થિર બનાય;
૧૪. પવિત્ર, પૂર્ણ, સમર્પણે, આલોકિત બનાય,
જ્ઞાનતેજની પ્રાપ્તિથી, બંધનમુક્ત બનાય;
૧૫. બંધન સર્વ છૂટી જતાં, મોક્ષ પરમ પમાય,
મુક્તાત્મા સર્વજ્ઞ તે, શાશ્વત સુખ પમાય.

વડોદરા

૧૬-૮-૧૯૮૯

७. आत्मकथा

स्वनी श्रुवनकथनी

१. उद्भव

२. यात्रा

३. कार्यो

४. अनंतमां लणवुं

૧. ઉદ્ભવ

૧. અજન્મા હું આત્મા, પરમ તત્ત્વ સુખદાય,
પૂર્ણ વળી સંપૂર્ણ હું, એ મારી ઓળખાણ.
૨. જ્યાં માત્ર પ્રકાશ છે, ઝળહળતું છે જ્ઞાન,
શાશ્વત સ્થાન અનંત છે, આનંદનું છે ધામ.

૨. યાત્રા

૧. વિવિધ શરીરમાં જન્મીને, યાત્રા કરી અનેક,
નાશવંત શરીરમાં, હું તો એકનો એક;
૨. અંધારું અજ્ઞાનનું, શરીર તે હું નહીં,
જ્ઞાન થાય જો નિજનું, અથડામણ રહે નહીં.

૩. કાર્યો

૧. અસત્યમાં હું સત્ય છું, અંધકારમાં તેજ,
અજ્ઞાને હું જ્ઞાન છું, જ્ઞાની હું પોતે જ;
૨. જીવનનું ઘડતર કરી, જીવન ઘાટ ઘડાય,
કાચા હીરા ચળકતા, પાસાદાર થઈ જાય.

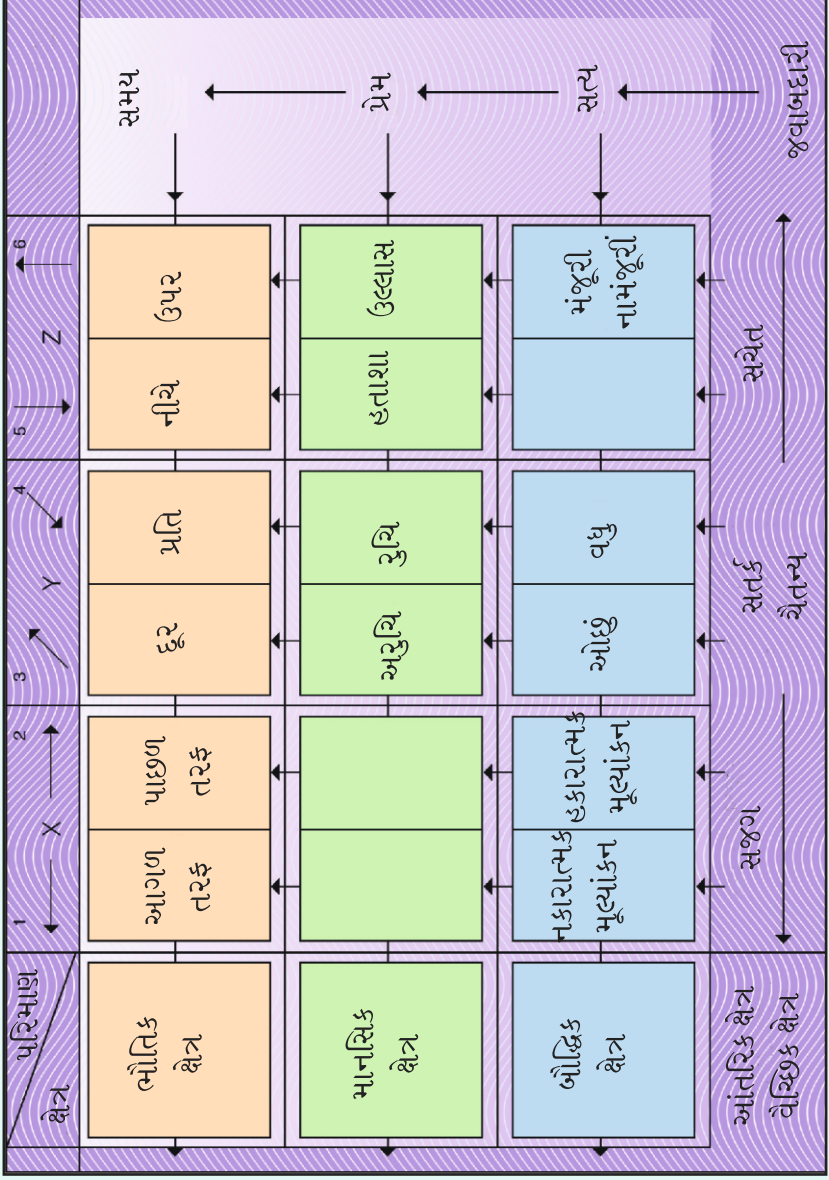
૪. અનંતમાં ભળવું

૧. જ્યાં હોઉ ત્યાંથી નીકળી, શરૂઆત તો થાય,
એક એક ડગલું, ચાલતાં, લક્ષ્યે પહોંચી જાય;
૨. અંતિમ સ્થાને પહોંચતા, સિદ્ધ, બુદ્ધ, મુક્ત બનાય,
અનંતમાં આત્મા ભળે, સ્વયં અનંત થઈ જાય.

બ્રહ્મણ સ્વીકાર

૧. શ્રી વિદ્યા પ્રકાશઆનંદગિરિજી સ્વામીજી જેમનાં 'ગીતા મકરંદમ્' પુસ્તકે મને અંતર્દેષિ આપી.
૨. અમારા માતાપિતા સીતામ્મા, રામન્ના, અદલ્યામ્મા અને નરહરિજી જેમણે અમને જીવનમૂલ્યો આપ્યાં.
૩. શ્રીમતી ચંદાબહેન શ્રોફ (કાકી) અને શ્રી કાંતિસેન શ્રોફ (કાકા) જેમણે જવાબદારીપૂર્વકની કાળજી કરી.
૪. મેસર્સ યશ પેપર્સ લિમીટેડના શ્રી કિશનભાઈ ઝૂનઝૂનવાલા અને શ્રીમતી મંજુલાબેન ઝૂનઝૂનવાલા જેમણે Appropriate Internal Managementને સ્વીકાર્યું અને અમલમાં મૂક્યું.
૫. અમદાવાદ મેનેજમેન્ટ એસોસિએશના એક્ઝિક્યુટિવ ડાયરેક્ટર શ્રી કે.કે. નાયરજીનો હંમેશાં સહકાર અને પ્રોત્સાહન આપવા માટે.
૬. જેમણે ન્યૂટન એજિનિયરિંગ એન્ડ કંસ્ટ્રક્શન કંપનીના શ્રી એન. ગોપીનાથ અને શ્રીમતી એન. વિજયાલક્ષ્મી જેમણે આમાં ઊંડો રસ લીધો અને ઉત્સાહપૂર્વક તેને અંગીકાર કર્યું.
૭. શ્રી અંબિકા પ્રિન્ટિંગ પ્રેસ તેમના ઉત્કૃષ્ટ છાપકામ માટે.

ભૌતિક, માનસિક અને બૌદ્ધિક એ ત્રણેય ક્ષેત્રોનું સરળ શબ્દોમાં સંકલિત દર્શ્ય

ભૌતિક ક્ષેત્ર	માનસિક ક્ષેત્ર	બૌદ્ધિક ક્ષેત્ર
<ol style="list-style-type: none"> 1. પ્રોજેક્ટને શરૂ કરવા તેમજ તેની ગતિ વધારવા ‘બળ’ લગાડવું જરૂરી છે. 2. વધુ ઝડપે પ્રોજેક્ટ પૂરો કરવા વધુ બળની જરૂર પડે છે. જેમ પ્રોજેક્ટનું કદ મોટું તેમ તેની ઝડપ વધારવા વધારે બળની જરૂર પડે છે. 3. પ્રત્યેક પ્રવૃત્તિ માટે તેને લગતી પ્રતિક્રિયા-પ્રતિભાવ હોય છે. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. જ્યાં સુધી આંતરિક બળ લગાડવામાં ન આવે ત્યાં સુધી સંબંધો યથાવત્ રહે છે. 2. સંબંધોમાં સુધારાનો દર બળની તીવ્રતાના પ્રમાણમાં અને ભૂતકાળની નકારાત્મક છાપના વ્યસ્ત પ્રમાણમાં હોય છે. 3. પ્રત્યેક લાગણી માટે પ્રતિભાવી લાગણી હોય છે. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. બૌદ્ધિક બળ લગાડવામાં ન આવે ત્યાં સુધી સિદ્ધાંત-સમજ યથાવત્ રહે છે. 2. રણનીતિમાં સફળતાની ઝડપ બૌદ્ધિક બળના પ્રમાણમાં અને ભૂતકાળના અનુભવ, મૂલ્યાંકન અને પૂર્વજીવોના વ્યસ્ત પ્રમાણમાં હોય છે. 3. પ્રત્યેક વિચારને સંબંધિત કે પૂરક વિચાર હોય છે.
સમયમાં સંવાહિત ભૌતિક ક્ષેત્ર	પ્રેમ સાથે સંવાહિત માનસિક ક્ષેત્ર	સત્ય વડે સ્પર્ધ બૌદ્ધિક ક્ષેત્ર
<ol style="list-style-type: none"> 1. પ્રોજેક્ટને શરૂ કરવા તેમજ તેની ઝડપ વધારવા ‘બળ’ લગાડવું જરૂરી છે. સમયસર અપાયેલું ‘બળ’ અસરકારક ગતિ અને સાચી દિશામાં પ્રવેગની બાહેધરી આપે છે. 2. પ્રોજેક્ટ મોટો હોય ત્યારે જરૂરી બળ વધુ હોય છે. વધારે સમય આપવાથી અને સમયસર બળ આપવાથી બળ વધુ અસરકારક બને છે. પ્રોજેક્ટને વધુ સમય આપવાથી પ્રોજેક્ટ વધુ ઝડપે આગળ ધપે છે. આપેલો વધુ સમય સંચાલકીય બળને વધુ સંકલન કરે છે. 3. પ્રત્યેક કાર્ય અને ક્રિયાને અનુરૂપ તેને લગતી પ્રતિક્રિયા કે પ્રતિભાવ સમકાલિન ત્યારે જ થાય છે જ્યારે પસંદ કરેલો સમય ખરો હોય છે. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. પ્રેમ પ્રોજેક્ટ, કાર્યક્રમ, પ્રવૃત્તિ કે વ્યક્તિની ક્ષિપ્તિને બદલે તેવું આંતરિક બળ છે. પ્રેમ હોય ત્યાં આજ્ઞા હોય છે અને આગળ તરફ અને હકારાત્મક ચિકિત્સા હોય છે. 2. પ્રેમ સંબંધોના સુધારાને ખૂબ ઝડપી બનાવે છે. અગાઉની મોટી લાગણીઓ અને પૂર્વગ્રહ વટે છે અને પ્રેમના ધસમસતા પ્રવાહમાં આંતરે ધોવાઈ જાય છે. 3. પ્રેમ હોય છે ત્યારે પ્રત્યેક લાગણીને સંવાહિતાની પ્રતિભાવાત્મક લાગણી હોય છે. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. બૌદ્ધિક બળ વધુ અસરકારક હોય છે જ્યારે તે સત્ય પર આધારિત હોય છે. સત્ય સાથે સંવાહિત થયેલા સિદ્ધાંતો અને વિચારો સતત પ્રગતિને પંથે દોરે છે. 2. જ્યારે સત્ય રણનીતિનું સુકાન સંભાળે છે ત્યારે વધુમાં વધુ ઝડપે સફળતા મળે છે. 3. જ્યારે સત્યના આધારે શાસન થાય છે ત્યારે વિરોધી વિચારો રહી શકતા નથી, પરંતુ સ્પર્ધતા સાથે વિચારોનો સમન્વય સાધાય છે.

‘આંતરિક ક્ષેત્ર/વૈશ્વિક ક્ષેત્ર માટે ચૈતન્યનો એક નિયમ’

જવાબદારી અને વિશ્વાસીયતાના વરેલા ચૈતન્ય માટે બધાં એક સમાન છે અને એક બધા સમાન છે. બધાં એક માટે અને એક બધાં માટે છે. સમય સાથે તાલ મિલાવો – પ્રેમ સાથે સંવાહિતતા કેળવો – સત્ય દ્વારા સ્પર્ધતા મેળવો – જવાબદારી અને વિશ્વાસીયતા દ્વારા લોકોમાં ચૈતન્યની એકતા લાવો.

ISBN 978-93-83215-32-4

6 789383 215324